

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Η Ειδική αγωγή στην Ελλάδα σήμερα

Οι σαμαράδοι στη Νιάουστα

«Το γλωσσικό
ιδίωμα
της Νάουσας»
Βιβλιο-
παρουσίαση

Τα
ακαρεοκτόνα

φωτ. Σαμαράδες

Η μάχη της Γκολιτσιάνης (Λευκαδίων)

Ποικιλίες ροδακινιάς - νεκταρινιάς

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἐτους 1989

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

**ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΚΟ ΣΠΙΤΙ**

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φιλίππου 21. Ώρες λειτουργίας απογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

"ΝΙΑΟΥΣΤΑ"

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1990

ΙΔ - Τόμος Ζ - Τεύχος 50

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Πρόεδρος Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσιαλα

Συμμετέχοντες

ΦΕΙΛΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Φιλίππου 21 - 592 00 ΝΑΟΥΣΑ

ΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Κωνσταντίνος Καρατσιώλης - Γεωπόνος 60-331

ΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Αρθρογράφος - (Αρχείο Τάκη Μπόιτση

φωτ. Χρ. Μητσιάνη)

ΔΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

Απογραφείο Αντώνη Μαυρογένη

Λογισμίου Καμάρα 3 Τηλ. 260-140

Βερόιας.

Αγαπητέ φίλε,

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» για την προσφορά των Ναουσαίων στον Μακεδονικό αγώνα, ασχολήθηκε πολλές φορές. Την περίοδο εκείνη ο κ. Μαζαράκης (καπετάν Ακρίτας) συνεργαζόμενος με τους Ναουσαίους ανέπτυξε αξιόλογη εθνική δράση στη περιοχή. Με το ανταρτικό του, σώμα πολέμησε τους Κομιτατζήδες και έδωσε αρκετές μάχες. Μια απ' αυτές ήταν και η μάχη των Λευκαδίων. Σήμερα ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία να πληροφορηθεί, κάτω από ποιες συνθήκες διεξήχθη η αναφερόμενη μάχη και ποιά ήταν τα αποτελέσματά της.

• • •

— Τον παλιό καιρό, πριν εμφανισθούν και κυριαρχήσουν τα αυτοκίνητα και τα τραίνα, τα ζώα (άλογα, μουλάρια, γαϊδούρια) ήταν τα μοναδικά μέσα μεταφοράς αγαθών και προϊόντων. Τα καραβάνια βρισκόταν σε ημερήσια διατάξη. Το επάγγελμα του σαμαρά κυριαρχούσε την εποχή εκείνη και απασχολούσε πολλούς ανθρώπους. Ήταν ένα επάγγελμα περιπαιχτό και προσοδοφόρο. Σήμερα οι σαμαράδες ανήκουν πια στην ιστορία. Συνεργάτης του περιοδικού μας ζωντανεύει αυτό το επάγγελμα και μας λέει αρκετά πράγματα για τη ζωή και τη δουλειά των σαμαράδων.

• • •

Τα «προβληματικά παιδιά» με ειδικές ανάγκες, είναι ένα σοβαρό πρόβλημα που απασχολεί την οικογένεια, την παιδεία και την πολιτεία. Η ίδρυση και η καλή λειτουργία ειδικών σχολείων είναι χρέος της πολιτείας και της κοινωνίας. Για το θέμα αυτό η παιδεία έχει τον πρώτο λόγο. Απαιτείται επίσης μία ευαισθητοποίηση των πολιτών. Ειδικός συνεργάτης του περιοδικού μας παρουσιάζει το όλο θέμα κατά τρόπο ολοκληρωμένο, το αναλύει σ' όλες τις πτυχές του και προτείνει λύσεις. Ας ενημερωθούμε κι' εμείς.

• • •

— Πριν λίγο καιρό είδε το φως της δημοσιότητας ένα βιβλίο του Στ. Αποστόλου με τον τίτλο «Το γλωσσικό δίδωμο της Νάουσας». Είναι μία μεγάλη προσφορά στον τόπο. Στο σημερινό τεύχος ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία να σχηματίσει μία εικόνα για την ποιότητα και την αξία του βιβλίου διαβάζοντας τα σχετικά δημοσιεύματα του τοπικού τύπου και τις σχετικές κριτικές των ειδικών επιστημόνων.

• • •

— Και κάτι που ενδιαφέρει τους αμπελουργούς. Παράλληλα με τα δενδροκομικά θέματα θα δημοσιεύονται, σε κάθε τεύχος και αντίστοιχα επίκαιρα, θέματα ομπειλουργικής φύσεως.

• • •

Σημ. ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ. Με το σημερινό τεύχος διανέμεται και το ευρετήριο ύλης χρονικής περιόδου 1986 - 1987 (5ος τόμος).

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΕΩΡΓΙΚΑ — ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ

Αμπελουργικά

ΙΜΩΝΗΣ ΑΣ. Γενικές αρχές χρήσης λιπασμάτων

ΠΙΝΘΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Χ. Το σκουλήκι των μισιών της αμπέλου

ΜΟΝΑΣ ΕΛ. Αντιπαγετική προστασία στη Ακτινιδία

ΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΥ. Τετράνυχος - ακαρεοκτόνα ποικιλίες ροδακινία

ΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ Γεωργικό πρόγραμμα 1989

σελ

ΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤ. Η μάχη της Γκολτσιάνης (Λευκαδίων)

ΒΡΗΛΙΔΗΣ Θ. Αναμνήσεις από τη παλιά Νάουσα

ΠΑΪΤΣΗΣ ΔΗΜ. Οι μεταξοποιοί

ΠΑΡΤΣΗΣ ΝΙΚ. Οι σαμαράδες στη Νάουσα

ΒΡΗΛΙΔΗΣ Θ. Σύστημα Ετομολογικά (Ημαθία Βερόια - Αραπίτσα - Βερμιο)

ΟΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡ. Οι Δραγαφίτες και η επισκοπή τους

ΟΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡ. Το γλωσσικό δίδωμο της Νάουσας

ΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΥΣ. Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας

ΜΤΣΑΛΑ ΕΛ. Δημοτικά τραγούδια

ΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ — ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

ΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ — ΙΑΤΡΙΚΑ

ΟΥΓΓΟΣ ΔΗΜ. Ειδική αγωγή στην Ελλάδα σήμερα

ΠΑΪΤΣΗΣ ΔΗΜ. Βαλεντινή Μηττα - Νανο Σιατρη

ΙΔΕΡΑΣ ΑΝ. Μετεωρολογικά στοιχεία

Δεκαετία 1980 - 1989

ΓΕΩΡΓΙΚΑ — ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΚΑ

Αμπελουργικά

ΙΜΩΝΗΣ ΑΣ. Γενικές αρχές χρήσης λιπασμάτων

ΠΙΝΘΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Χ. Το σκουλήκι των μισιών της αμπέλου

ΜΟΝΑΣ ΕΛ. Αντιπαγετική προστασία στη Ακτινιδία

ΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΥ. Τετράνυχος - ακαρεοκτόνα ποικιλίες ροδακινία

ΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ Γεωργικό πρόγραμμα 1989

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	1.200
Δημοί - Κοινότητες - Συνομοί	2.500
Εξωτερικού δολλάρια	25

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΚΟΛΙΣΙΑΝΗΣ (ΛΕΥΚΑΔΙΩΝ)

(Μία προσπάθεια του ανταρτικού σώματος του Κ. Μαζαράκη (Ακρίτα) για την εξουδετέρωση φωλιάς κομιτατζήδων οχυρωμένων στο χωριό Γκολισιάνη Νάου σας την 30.5.1905).

Μετά τη μάχη της Σιουμπανίτσας¹ στο Βέρμιο την 5.5.1905 και ύστερα από σχετικές πληροφορίες που περιήλθαν εις γνώσιν του Κ. Μαζαράκη² (καπετάν Ακρίτα) ότι στο χωριό Γκολισιάνη³ ανατολικά της Νάουσας, βρίσκονταν κρυμμένος ο Βούλγαρος αρχικομιτατζής Λούκα⁴ με το ένοπλο σώμα του, ελήφθη η απόφαση από τον πρώτο να προσδληθεί το χωριό αυτό με σκοπό, αφ' ενός μὲν την πλήρη εξουδετέρωση του Λούκα και των υπ' αυτόν ανδρών, αφ' ετέρου δέ την τιμωρία των κατοίκων εκείνων του χωριού οι οποίοι διέκειντο εχθρικά προς τα ελληνικά ανταρτικά σώματα.⁵

Ο επί κεφαλής της Επιτροπής Μακεδονικού Αγώνα Νάουσας γιατρός Χρ. Περγικάρης⁶ προσπάθησε να πείσει τον Μαζαράκη να μὴν πραγματοποιήσει την επίθεσή του γιατί, όπως του αποκάλυψε, από ακριτομύθους Ναυσαίων, είχε πληροφορηθεί ότι ο Λούκα ήταν ενήμερος των προθέσεών του και ότι προετοιμασμένος κατάλληλα ανέμενε την επίθεσή του.⁷

Η λεπτομερής περιγραφή της μάχης της Γκολισιάνης την 30ή Μαΐου 1905 ενυπόρχει στην από 31.5.1905⁸ εμπιστευτική αναφορά του Κ. Μαζαράκη (καπετάν Ακρίτα) προς το Κέντρο (Θεσ) νίκης⁹ η οποία εστάλη μέσω του Σπύρου Σπυρομήλιου¹⁰ (Μπούας - Αθάλης) από την οποία παραθέτουμε το πλήρες κείμενο του μέρους εκείνου το οποίο αναφέρεται στη μάχη αυτή:

Φίλτατε Σπύρο,

Σου στέλλω αναφοράν της χθεσινής συμπλοκής με την παράκλησιν να την στείλῃς εις το κέντρον.

Τη 30η Μαΐου έλαβον πληροφορίας εκ Νιαούσσης ότι κατά πάσαν πιθανότητα ισχυρά συμμορία Β.¹⁰ ευρίσκετο μεταξύ Τσαρμαρινόβου¹¹ και Γκολισιάνης.

Αμέσως κατήλθον μ' όλην την κόπωσιν των ανδρών κατόπιν της γνωστής τριήμερου πορείας δια την μεταφοράν σου¹² και διηυθύνθην παρά την Μονήν Προδρόμου¹³ επισκοπών τα περί την Γκολισιάνην. Εξήτησα οδηγούς εκ Νιαούσσης τη συστάσει του Τζώτζη Λόγγου¹⁴ όστις πράγματι μου εχρησίμευσε πολύ απειλίσας αυτούς εν ή περιπτώσει δεν προσέλθουν, πράγματι προσήλθον 5 εν οίς ο Κότας Κοτσογιώργος αποδειχθείς άριστος οδηγός και άριστος πολεμιστής και οι άλλοι επίσης ικανοί (δραγάται κατά το πλείστον), επίσης προσήλθον 3 εθελονταί εκ Νιαούσσης. Κατά την δύσιν του ηλίου διηυθύνθην προς την Γκολισιάνην εκτελέσας πορείαν 1 1/2 ώρας, εχωρήσθημεν εις 3 τμήματα τα 2 μικρότερα εκ 12 ανδρών έστειλα κατέλαβον επικαίρους θέσεις προς Ν¹⁵ και Δ¹⁶ ίνα εμποδίσουν έξοδον ή επίθεσιν εκ Κοπάνοβου¹⁷ εγώ δέ μετά 33 ανδρών και 3 οδηγών διηυθύνθην προς τα ΒΑ παρκαίμυας το χωρίον.¹⁸

Φαίνεται ότι το χωρίον κατείχετο υπό των κομι-

τών διότι μόλις επλησιάζομεν αντελήφθημεν τα καραούλια φεύγοντα και το ισχυρότερον τμήμα εξ 60; ανδρών εξερχόμενον Β.Α. Μόλις επροφθάσαμεν να τα χθούμεν εις ακροβολισμόν καταλαβόντες χάνδακα τινα, οι άλλοι Βούλγαροι κατείχον τας ακραίās οικίας και την εκκλησίαν αφ' ών έδαλλον κατά των 2 τμημάτων. Η κυρία προβολή εγένετο παρ' εμού διευθύνοντος το μεγαλύτερον τμήμα εντελώς εις τον κάμπιον υπό την πανσέληνον.

Οι πυροβολισμοί ήρχισαν εξ αποστάσεως 50 βγμάτων, το όλον των λαβόντων μέρος Βουλγ.²⁰ θα υπε-

Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

ρέθαινε τους 100 πάντες (με ΜΑΝΕΝΗΕΡ.²¹ εγώ το όλον διέθετον 57 με τους οδηγούς. - μετά 1 ώρα διέταξα έφοδον πάντες εξήλθον του μικρού χάνδακος τρέχοντες προς τα εμπρός ενώ οι Β²²

² απέκρουον πυροβολούντες. Κατά την έφοδον εφονεύθησαν 2 εκ των ημετέρων (Μίσης Τάσσου εκ²³... Ηλίας) και Ντώνη Ντίντος εκ Νιαούσσης οδηγός. - επληγώθησαν δε 2 οι Βάδος²⁴ εκ Χειμάρας και Δανίστα²⁵ εκ Φθαώτ.

δος. - ο πρώτος σοδάρως.

Υποθέτω να εφονεύσαμεν πολλούς, μετά την καταδίωξιν επεστρέψαμεν.

Συγχρόνως εκ Τσαρμαρινόβου και εκ Κοπάνοβου διηυθύνοντο τμήματα Βουλγ.²⁶ εκτελούντα συμπυροκροτήσεις εις μεγάλην απόστασιν. η ώρα ήτο 12 Μ. Μ. απεφάσισα συγκέντρωσιν και κατάληψιν των υπερθεν του χωρίου λοφοσειρών ίνα μή αποκοπώμεν εις τον κάμπιον εάν εγένετο προσβολή εκ Βορρά και Ν²⁷ (Τσαρμαρινόβος; Κοπάνοβος) ή του στρατού εκ Νιαούσσης 1 ώρα απόστασις (και όστις πράγματι εξήλθε) και τραυματίαι μας έφερον μεγάλης δυσκολίας εις την πορείαν. - ο εις εξέπνευσε καθ' οδόν. - (Μίσης) - απαραίτητον να παρηκολουθώντο τα σώματα υπό 1 ή 2 μεταγωγικών δια τους τραυματίας. - ευτυχώς είχαν αποθήσει τας κάππας προηγουμένως εις το σημείον αιτίνες εδάρινον ένεκα της προ της συμπλοκής ραγδαίας βροχής.

Συμπέρασμα. - Δυσχερέστατον να εισέλθῃ τις εις το χωρίον φανατισμένον και φυλασσόμενον. απόλυτος ανάγκη δια τοιαύτας προσβολάς μεγάλων σωμάτων ως ήτο χθες ίνα ή δυνατό ή περικύκλωσις και... θέσεις μας πάντοτε ένεκα ενεργειών μας εις άγνωστο έδαφος ή νύκτωρ κατά θέσιν κατεληγμένην εκ των προτέρων. - πλεονεκτούμεν όμως πάντοτε ένεκα της σκοπευτικής υπεροχής μας και του επιθετικού, παρά όλας τας δυσχερείας ας παρουσιάζει εις τας σκοπεύσεις και η νύκτα, το αφανές σχεδόν των πυρών των ικανών οπλιτών.

Ήδη ελημερίσαμεν μακράν. Είναι ανάγκη να προστατευθή η πολυμελής οικογένεια του εκ Νιαούσσης Ντώνη²⁸ με 6 μικρά τέκνα και η απορρατισθείσα οικογένεια του Μίση εκ... τέκνων μικρών. - το τε-

λευταίον το ζήτην και εξ ιδίας υποχρεώσεως διότι και ζώντες του είχαν υποσχεθή την εκπαίδευσίν των (χοράσιον 10-12 και άρρωστον). μοί προσέφερε δε παλάς υπηρεσίας.

Εκ της συμπλοκής έλειπεν ο Μανώλης²⁰ επ' α-
δεία εις Ν.²¹ αφιχθείς όμως μόνος μετά την συμπλο-
κήν^{21β}
ως και οι νέοι μή προφθάσαντες να ετοιμασθώσιν.

Έχουμεν απόλυτον ανάγκην αναπαύσεως και ε-
πιδιορθώσεως υποδήσεων.

Σήμερον αφίκοντο οι 2 Νικητόπουλοι. ο δεκα-
ετής, ο Γιάννης εκουράσθη καθ' οδόν. φοβούμαι ότι
δεν θα ανθέξη.

Σε φιλώ
Κώστας²²

Από τον ίδιο (Κ. Μαζαράκη) ακολουθεί η απο-
στολή δεύτερης εμπιστευτικής αναφοράς προς το Κέν-
τρο με παραλήπτη τον Νάση²³ και ημερομηνία σύν-
τάξεως την 1η Ιουνίου 1905. Ακολουθεί η παράθεσις
του πλήρους κειμένου των τηχηάτων εκείνων της α-
ναφοράς τα οποία σχετίζονται με τη μάχη της Γκολι-
σιάνης. Δεν θα πρέπει να διέλθει απαρατήρητο το γε-
γονός ότι από τον συντάκτη της διατυπώνονται μερι-
κές υπόνοιες περί κατ' επανάληψη δολοφονικών απο-
πειρών εναντίον του που έγιναν από σπλίτη του σώ-
ματός του (συμπλοκή Γραμματικόδου²⁴ και μάχη Γκο-
λισιάνης) ο οποίος -όπως έχει περιέλθει εις γνώσιν
του- ευρίσκεται εις σχέσεις μετά του Βουλγάρου
πράκτορος εν Αθήναις.

1 Ιουνίου

Φίλτατε Νάση,

Σου ανακοινώ σήμερον ότι ο έτερος τραυματίας
μας Νικ. Βάβος το γενναιότερον και ωραιότερον πα-
τηχάρι μας απεβίωσεν εν Νιαούστη.

Έζησε ως 3 ημέρας. - σου σημειώ ότι κατά την
πρώτην νύκτα ότε ωδηγήθη εις Ν.²⁵ ουδείς τον εδέ-
χετο! - παρ' αλίγον να εκπνεύση εις την θύραν του
ΛατζηΔήμιν²⁶ γαμβρού του Προκόπη!²⁷ ταύτα πάντα
γενόμενα γνωστά δυστυχώς εις τους άνδρας φέρουσιν
εις σκέψεις. σου έγραψα ότι ο Ευάγγελος Παπαζαχα-
ρίου εκ Σωχού και Παν. Κρητικός εκ Ασβεστοχωρίου
εγκατέλιπον τας τάξεις των χθες. - υποθέτω από δει-
λίαν. - Απολύσατέ τους.

Έχω μίαν υπόνοιαν ήν δεν τολμώ και να εκφρά-
σω, αλλά θα σου την γράψω. - ο Παν. Κρητικός ευρί-
σκεται εις σχέσεις μετά του Βουλγάρου πράκτορος εν
Αθήναις. - εφαινότο έχων πολύν ζήλον αλλά... τρίς
έκαμν το λάθος να πυροβολήση τυχαίως. Προχθές δέ
κατά την μάχην επυροβόλησεν εμέ εξ όπισθεν!! - μό-
λις εσώθην. - ήτο τυχαίον εκ πανικού; ίσως.

Οπωσδήποτε επιστήσατε την προσοχήν σας. - το
αυτό έκαμν εις την συμπλοκήν του Γραμματικόδου
πάλιν εναντίον μου, οι άνδρες είναι πεπεισμένοι περί
τούτου, εγώ το ανήρσα και το εθεώρησα αστείον, αλ-
λά είναι αληθές.

Χθες μετέδωσαν επί τόπου αι αρχαί εις Γκολισιάν-
ην. - λέγεται ότι εύρον εις πλείστα μέρη αίματα. -
οι Τούρκοι στρατιώτες αναδιβάδουν τον αριθμόν εις
80!! τούτο είναι: πλείον βεβαίως. - 10 ζώα νεκρά
συνήγαγε εις Τούρκος. τραυματίαι: άγνωστοι. το χω-
ρίον ήτο κενόν των κυριότερων κατοίκων - άρα μιας
ανάμενον. - εις τον Ιδάντζην²⁸ έγραψα να έλθη ως υ-

παρητηγός και φίλος ως εξ αρχής.

.....²⁹

Με τρίτη, κατά σειράν, εμπιστευτική αναφορά
του προς το Κέντρο με παραλήπτη πάντα τον Νάση
και ημερομηνία σύνταξής της την 6η Ιουνίου 1905,
μεταξύ των άλλων ο Μαζαράκης επανέρχεται με νεώ-
τερα περί της συμπλοκής της Γκολισιάνης ενημερω-
τικά στοιχεία και μάλιστα, πέραν αυτών, αναφέρεται
και στην ύπαρξη και τον τρόπο αντιμετώπισης διαφό-
ρων άλλων προβλημάτων, δεν παραλείπει δε να τονί-
ζει ότι: «...οι πτωχοί Ναουσαίοι προσφέρουν μεγάλην
συνδρομήν εν αντιθέσει των προκρίτων».

Παρατίθεται το πλήρες κείμενο των σημείων ε-
κείνων της εμπιστευτικής αναφοράς τα οποία σχετι-
ζονται με τα προαναφερθέντα:

16 Ιουνίου Δια Θεσσαλονίκην

Φίλτατε Νάση,

Έλαβον τας 2 επιστολάς σου.

Ο Ιδάντζης θα προσφέρει μεγάλας υπηρεσίας
προσωρινώς ανασυντάσων το κέντρον. - Δεν φαντά-
ζεσαι τί αταξία επικρατεί! - ευτυχώς ήρchiσαν να τα-
κτοποιούνται.. επιμελεία Ιδάντζη ώρiσα κέντρο περι-
θάψεως τη προτάσει Προκόπη τραυματιών και ασθε-
νών δι' ούς θα υπάρχει ενυπογράφως σημειώσις μου
με την κρυπτογραφικήν υπογραφήν κάτωθι του Κώ-
στας - Δήμιος.

Αι δαπάναι λέγουσιν δι' αυτούς θα αφορούν ιδιαι-
τερον ταμείον εισφορών υπάρχον εν Τζωτζη Λόγγω,
Δ. Τουρμπάλη.⁴⁰ Κ. Λαμνίδη,⁴¹ δια τους λοιπούς α-
ποχωρούντας ή λιποστάτας να τους αφήσουν εις την
τύχην των.

Κατήρτισα κατάλογον όπλων και ιματισμού των
αναχωρούντων συνέλεξα ό.τι ηδυνάμην. τα όπλα και
φυσ. τα έχη εντός σπηλαιού ο Νέστωρ⁴² οδηγός μας
μέχρι 43; όπλα. 5400 φυσ. περισσεύουν δε αρκετά
κάππαι ώστε περίπου να δύνανται αμέσως να ενδύων-
ται και σπλίζωνται νέοι σπλίζται.

Συμφωνώ εις τας περί Φλώρου⁴³ ιδέας σου, αλ-
λά είτε διότι είναι απησυχληγμένος και ιδιαιτέρως
εν εργασία, είτε εξ αντιδράσεων δεν επήρκει. ο δέ Ερ-
μής⁴⁴ είναι.

Συμβαίνει και το εξής άτοπον οι αναχωρούντες
ενδύνονται τα ενδύματα άτινα τοις παρέχουν οι φιλο-
ξενούντες Νιαουσαίοι και έπειτα δεν επιστρέφονται.
τούτο πρέπει να διορθωθή. Σημειώνω ότι οι πτωχοί
Νικουσαίοι προσφέρουν μεγάλην συνδρομήν εν αντιθέ-
σει των προκρίτων,⁴⁵ ιδίως εις φιλοξενίαν και απηγηθ-
ρευσά μίεν τούτο, αλλά δεν τους έχω εις το χέρι. - δεν
πρέπει λοιπόν να αδικούντα: δι' απωλείας και των
ενδυμάτων των. - Απαραίτητον να υπάρχει και εις το
κέντρο Θεσσαλ.⁴⁶ ειδική υπηρεσία δια την αποστολήν
των ενδυμάτων. - άλλως το κέντρον Ν.⁴⁷ να πληρώνη
αποζητήσιον.

Τα της συμπλοκής συνέδωσαν ως σας έγραψα.
Ναι μίεν μας ανέμενον. και μάλιστα και εκ των υστε-
ρων τουφεκούντες είχαν και προχίματα (λάκκους),
αλλά τοιαύτη ήτο η ορμή κατά την έφοδον ώστε ε-
ξήλθον των λάκκων και έφρευγον. εκεί δέ φαίνεται ε-
φονεύθησαν και επληγώθησαν οι πλείστοι 32 εξακρι-
δωθέντες. ως ο ίδιος Μπέης της Γκολισιάνης ευρισκό-
μενος μέσα μαζί με τους χοιρίτας και λαβών μέρος ωμο-
λόγησε εις τον Προκόπην.

Ο Μίτσης έπεσε βληθείς υπό 2 σφαίων όρθιος τρέχων κατά την έφοδον.

Ο Ν. Βάβος επίσης, όρθιος καθ' ήν στιγμήν τριμάζετο να ρίψη βόμβαν.

Φαίνεται ότι δεν επρόφθασαν να καταλάβουν θέσεις ή αρχά ειδοποιήθησαν ή έσπευδον να αναχωρήσουν του χωρίου και τους προκατελάβομεν. άλλως δεν εξηγείται το πράγμα.

Η Γκολισιάνη ηττημένη εντελώς φυγόντων πάντων των κατοίκων εις Βέροιαν και άλλα χωρία. - τους έστειλον επιστολήν. - 'Όλοι του κάμπου είναι: φαντασιμένοι: Βούλγαροι παρ' όλους τους δισταγικούς τινών - τον Κουτσογιώργον έβαλα εις τα αμάτια και θα με βοηθήση εις μικράς αλλά σπουδαίας επιχειρήσεις κατ' ατίμων. -⁴³β.

Χθες επέβαλον τιμωρίαν εις τινα Ν. αουστινών⁴⁴ όστις μόνος δεν έκλεισε το μαγαζί του κατά την κηδείαν του φονευθέντος, πρόστιμον 10 ληρών δια την οικογένεια του θανόντος. - εφοδήθη και τας έδωκε έστειλεν όμως...⁴⁵ και έκαμα την εξής υποχώρησιν να μεταδή ο ίδιος και θάψη τον φονευθέντα επί τόπου Μίτσην. εδέχθη. και τότε τας επέστρεψα.

Σδ
Κώστας⁵⁰

Πλήθη Ναουσαίων είχαν συρρεύσει τα μεσάνυχτα κι' ενωρίτερα στο Κίσκι,⁵¹ φυσικό εξώστη της πόλης και επειδή ήταν και πανσέληνος με στραμμένα τα βλέματά τους προς την κατεύθυνση της Γκολισιάνης, παρακολούθουν το φαντασμαγορικό θέαμα που συνέθεταν οι λάμψεις από τις εκπυρσοκροτήσεις των όπλων και τις εκρήξεις των βομβών χειρός, σ' όλη τη διάρκεια της μάχης.

Τα τμήματα του τουρκικού στρατού τα οποία ήσαν στρατιωνισμένα στη Νάουσα, παρ' ότε κινητοποιήθηκαν, απέφυγαν να αναμειχθούν στη σύρραξη και μόνο τις πρωινές ώρες, όταν το πεδίο της μάχης είχε εκκενωθεί εντελώς από τα εμπόλεμα μέρη, βγήκαν σε καταδίωξή τους, χωρίς αποτέλεσμα, φυσικά.

Θα πρέπει να υπογραμμισθεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι, παρ' όλο που από πλευράς των ελληνικών ανταρτικών ομάδων δεν επιτεύχθηκε εντελώς ο αντικειμενικός στόχος που ήταν η πλήρης εξόντωση του Λούκα και των υπ' αυτόν κομιτατζήδων, καθώς και η τιμωρία των κατοίκων εκείνων που πρόσκεινταν φιλικά προς αυτούς, εν τούτοις, γενική υπήρξε η εντύπωση μετά τη μάχη, ότι, η έντονη επιθετική πρωτοβουλία την οποία ανέπτυσαν τελευταία, προβλημάτισε σοβαρά το Βουλγαρικό Κομτζάτο.

Βιβλιογραφία - Σχόλια - Διευκρινίσεις

(Οι αύξοντες αριθμοί αφορούν στις παραπομπές του κειμένου)

1) Βλ. περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ», έκδοση Συλλόγου Αποφοίτων Ναούσης, τεύχος αριθ. 45 Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1988, σελ. 147 - 151 και 168 «Η μάχη της Σιουμπανίτσας στο Βέρμιο», ίδιου.

2) Μαζαράκης Κωνσταντίνος, Υπολοχαγός Πυροβολικού. Τον Αύγουστο του 1904 τοποθετείται στο Ελληνικό Προξενείο Θεσσαλονίκης με το ψευδώνυμο Δήμος Στεργιάκης. Αρχές του 1905 αναλαμβάνει την εκπαίδευση ελληνικών ανταρτικών σωμάτων στο κέντρο Βουλιαγμένης, ο

ίδιος δέ τίθεται επί κεφαλής ενός εξ αυτών συνολικής δύναμης τριάντα πέντε ανδρών. Υπαρχηγός του σώματος τοποθετείται ο Κων/νος Γαρέφης από τις Μηλίες Πηλίου και διμοιρίτες οι Παπακυριαζής Σπυρίδων, Επιλοχίας Πυροβολικού, Ζερβογιάννης Δημήτριος, Μπάμπαςλης Κωνσταντίνος, Επιλοχίας Πεζικού και Παπακώστας Βασίλειος, Λοχίας Ευζώνων. Αρχές Μαΐου του ίδιου έτους αναλαμβάνει με το υπ' αυτόν ανταρτικό σώμα ένοπλη δράση στο όρος Εέρμιο προσλαμβάνοντας το ψευδώνυμο Ακρίτας. (βλ. σχ. και περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ», δ.π. σελ. 147, επίσης: «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ ΓΕΓΟΝΟΤΑ», Έκδοση Γ.Ε.Σ./Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, σελ. 172 - 178. Αθήνα 1979).

3) Γκολισιάνη, Λευκάδια σήμερα. Χωριό της περιοχής: Νάουσας 6 χιλιόμετρα περίπου ανατολικά της πόλης, γνωστό στους παλιούς Ναουσαίους σαν Γκολισιάνι (ουδέτερου γένους).

4) Λούκα Ιδάνωφ, αξιωματικός του Βουλγαρικού Στρατού. Τη νύχτα της 6ης προς την 7ην Αυγούστου 1906 ο Κωνσταντίνος Γαρέφης πρώην υπαρχηγός του σώματος Μαζαράκη (Ακρίτα) προσβάλλει τα σώματα των Λούκα Ιδάνωφ και Καρατάσιου, επίσης αρχικομιτατζή, στο Τσερνέσοβο (σήμερα Γαρέφης). Κατά τη συμπλοκή φονεύονται οι προσαναφερόμενοι αρχηγοί των κομιτατζήδων, ενώ ο Γαρέφης τραυματίζεται θανάσιμα.

5) Βλ. σχ. «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» (Απομνημονεύματα) Έκδοση Ι.Μ.Χ.Α.: Κ. Ι. ΜΑΖΑΡΑΚΗ — ΑΙΝΙΑΝΟΣ «Αναμνήσεις»:) σελ. 247 - 249, Θεσ/νίκη 1984.

6) Περδικάρης Χριστόδουλος του Κων/νου, γιατρός, από τη Νάουσα. Διεδραμάτισε ηγετικό ρόλο στην τοπική Επιτροπή Μακεδονικού Αγώνα. Οι γνωριμίες του με πρόσωπα υψηλά ιστάμενα του έδωσαν τη δυνατότητα να προσφέρει σοβαρές υπηρεσίες προς την κατεύθυνση αυτή (περισσότερα βλ. Τάκη Μπατίση «Οι αδελφοί Περδικάρη Χριστόδουλος και Μανωλάκης και η προσφορά τους στον Μακεδονικό αγώνα», περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 44 Ιουλίου - Σεπτεμβρίου 1988, σελ. 111 και 113).

7) Είναι σαφές ότι, τελικά, ο Μαζαράκης υιοθετεί την άποψη ότι το σχέδιο επίθεσης το οποίο εκπόνησε κατά των κομιτατζήδων στη Γκολισιάνη, περιήλθε εις γνώσιν των τελευταίων ύστερα από καταδοτική ενέργεια. Στην από 6.1905 εμπιστευτική προς το Κέντρο Θεσ/νίκης αναφορά του, μεταξύ των άλλων γράφει «... Τα της συμπλοκής συνέδρισαν ως σας έγραψα. Ναϊ μόν μας ανέμενον. και μάλιστα και εκ των υστέρων τουφεκούντες είχαν και προχάματα...» (βλ. κείμενο παρούσας μελέτης). Επίσης, στα απομνημονεύματά του τα οποία συνέγραψε αργότερα, υποπιπτέται ως καταδότη κάποιον από το χωριό Τσαρμαρίνοβο, τον οποίο μάλιστα κατονομάζει. Τον καταδότη αυτόν είχε προσλάβει (στην κατά της Γκολισιάνης επίθεσή του) ως οδηγό, ο οποίος μετά τη μάχη έσπευσε να εξαφανισθεί. (βλ. σχ. «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» (Απομνημονεύματα) Κ. Ι. Μαζαράκη - Αινιάνος «Αναμνήσεις» σελ. 248. Έκδοση Ι.Μ.Χ.Α., Θεσ/νίκη 1984).

8) Δεν αναγράφεται ημερομηνία σύνταξης στο πρωτότυπο της εμπιστευτικής έκθεσης, όμως, σαφώς προκύπτει ότι συντάχθηκε την επομένη της συμπλοκής, δηλαδή την 31.3.1905. Άλλωστε, η φραστική διατύπωση στην αρχή του κειμένου της: «Σου στέλλω αναφοράν της χθεσινής συμπλοκής...» και στη συνέχεια «... Τη 30η Μαΐου...» (βλ. σχ. κείμενο παρούσας μελέτης) δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολιών.

9) Σπυρομήλιος Σπυρίδων, Υπομοίραρχος. Έδρασε τον Μακεδονικό Αγώνα με το ψευδώνυμο Μπούας - Αθά-
να. Το υπό τον Σπυρομήλιο ανταρτικό σώμα το οποίο
ινέπραττε με αυτό του Κ. Μαζαράκη στο Βέρμιο, δια-
τάσσεται να απομακρυνθεί από το Βέρμιο προκειμένου να
επιδράσει δράση στην περιοχή του Σαρακίνοβου όπου οι
βουλγαρίζοντες κομιτατζήδες είχαν κατορθώσει να δημι-
ουργήσουν ισχυρά ερίσματα. Την 17 Μαΐου 1905 το σώμα
του Σπυρομήλιου προσβάλλεται από βουλγαρίζοντες ένο-
λους της περιοχής Πατετσίν (χωριό Πάτημα σήμερα),
ώ κατευθύνονταν προς Σαρακίνοβο.

Ο Σπυρομήλιος τραυματίζεται σοβαρά στο πόδι, με-
αφέρεται επί φορείου αρχικά στο Βλάντοβο (χωριό Ά-
ρας σήμερα) και στη συνέχεια στη Νάουσα όπου παρέ-
μεινε επί τρείς μήνες νοσηλευόμενος. Μεταξύ των Ναουσαί-
ων οι οποίοι έλαβαν μέρος στην επιχείρηση διάσωσης και
εταφοράς του στη Νάουσα αναφέρω τους Χρήστο (Τσιά-
ρα) Σιούγγαρη και Μήδη Γκαρνέτα, την πληροφορία οφεί-
ω στον εγγονό του πρώτου Χρήστο Κ. Σιούγγαρη.

10 Β = Βουλγάρων.

11 Τσαρμαρίνοβο Μαρίνα σήμερα, χωριό της περιο-
χής Νάουσας.

12) Η μεταφορά του Σπύρου Σπυρομήλιου στη Νάου-
σα, μετά το τραύμα που δέχτηκε στη μάχη του Πατετσίν
γινε με την προσωπική επίδραση του ίδιου του Μαζαρά-
κη (Ακρίτα).

13) Περί της ιστορικής μονής του Έξω Προδρόμου
Νάουσας, καθώς και της σημαντικής συμβολής της στον
Μακεδονικό Αγώνα, βλ. περισσότερα: Στέργιου Σπ. Αποσ-
τάλου «Ιστορικά της Μονής Έξω Προδρόμου Νάουσας»
Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 33 Οκτωβρίου - Δε-
κεμβρίου 1985, σελ. 148 - 154.

14) Τζιώτζης (Γεώργιος) Λόγγος Γαμβρός επ' α-
δελφή του γιατρού Χριστόδουλου Περδικάρη.

15) Ν = Νότον.

16) Δ = Δυσμάς

17) Κοπάνοβο Κοπανός (Άνω) σήμερα. Χωριό της
Νάουσας σε απόσταση 6 περίπου χιλιομέτρων ανατολικά
από αυτήν.

18) ΒΑ = Βορειοανατολικά.

19) Ενωεί την Γκολισιάνη.

20) Βουλγ. = Βουλγάρων.

21) Τύπος τυφεκίου.

22) Β = Βούλγαροι.

23) Μίσης Τάσος, οπλίτης του σώματος Κ. Μαζα-
ράκη, καταγόμενος από το χωριό Άγιος Ηλίας Έδεσσας.
Αρχικά ανήκε στη δύναμη της 4ης διμοιρίας (βλ. σχ.:
Στέργιου Σπ. Αποστάλου «Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΣΙΟΥΜΠΑΝΙ-
ΤΣΑΙ ΣΤΟ ΒΕΡΜΙΟ» Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ.
45, Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1988, σελ. 150).

24) Ο εκ Χειμάρρας Νικόλαος Βάθος δεν περιλαμβά-
νεται στην ονομαστική κατάσταση των οπλιτών του Κ. Μα-
ζαράκη, δημοσιευθείσα στο περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ δ.π.

25) Ο Δανιάσας ήταν Λοχίας Πυροβολικού. (βλ. σχ.
περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ δ.π.

26) Βουλγ. = Βουλγάρων.

27) Ν = Νότου.

28) Λέξεις δυσασάγνωστες.

29) Ενωεί την οικογένεια του Ντάνη Ντίντου, Ναου-
σαίου, οδοντού του σώματος του.

30) Μανώλης. Ενωεί, προφανώς τον Μανώλη Κατσιγά-
ρη Στα μετέπειτα συγγραφέα απομνημονεύματά του ο

Κ. Μαζαράκης αναφέρει ότι ο Κατσιγάρης μετέσχε της μά-
χης της Γκολισιάνης επί κεφαλής τμήματος ανταρτών.
(βλ. σχ. «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» (Αναμνήσεις) δ.π.
σελ. 247). Εάν έτσι έχει το πράγμα, ερευνητέο το σημείο
αυτό. Ο Μανώλης Κατσιγάρης, όπως είναι γνωστό, έδρα-
σε στο Μακεδονικό Αγώνα επί κεφαλής σώματος ανταρ-
τών με το ψευδώνυμο Καραμανώλης. Σκοτώθηκε στον Ό-
λυμπο την 20.4.1908.

31) α Ν = Νάουσας.

31) β Λέξεις δυσανάγνωστες.

32) Φωτοαντίγραφο της αναφοράς ευρίσκεται στο αρ-
χείο μου.

33) Νάσης. Πρόκειται για τον Αθανάσιο Σουλιώτη,
Υπολοχαγό Πεζικού, ο οποίος συγκρότησε και διηύθυνε
την Οργάνωση Θεσσαλονίκης με το ψευδώνυμο «Αθανάσιος
Νικολαΐδης» μέχρι τέλους του έτους 1907.

Τον Αθανάσιο Σουλιώτη αντικατέστησε ο Λουκάς Σα-
κελλαρόπουλος, Ανθυπολοχαγός Πυροβολικού, προσλαβών
το ψευδώνυμο «Λ. Αλεξάνδρου».

34) Γραμματικόβο. Γραμματικό σήμερα, χωριό στην
περιοχή Έδεσσας.

35) Ν = Νάουσας.

36) Χατζηδόμνας (ή Χατζηντόμνας). Πρόκειται για
τον Κωνσταντίνο Χατζη-Μαλούση, πρύχοντα, ιδρυτή του
Λαϊκού Κόμματος στη Νάουσα, γνωστού και σαν ΠΟΥ-
ΠΟΥΛΟ. Ο Κ. Χατζημαλούσης (όπως και ο Τζιώτζης Λόγ-
γος) ήταν γαμβρός επ' αδελφή του γιατρού Χριστόδου-
λου Περδικάρη. (Περισσότερα περί αυτού και του καινω-
νικού κινήματος: ΠΟΥΠΟΥΛΟ) βλ.: Στέργιου Σπ. Αποσ-
τάλου «Ο Λαϊκός Σύνδεσμος Ναούσης ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
(ΠΟΥΠΟΥΛΟ) και τα ιδεολογικά του υπόβαθρα». Περι-
οδικό ΝΙΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 34 Ιανουαρίου - Μαρτίου
1986, σελ. 5 - 12 και 14.

37) Προκόπης. Μάλλον πρόκειται περί του γιατρού
Χριστόδουλου Περδικάρη ο οποίος είχε προσλάβει σαν
ψευδώνυμο το όνομα αυτό. Τούτο προκύπτει αβίαστα, δε-
δομένου ότι η σύζυγος του Κ. Χατζηδόμνα ή Χατζημαλού-
ση ήταν αδελφή του γιατρού. Η περίπτωση να πρόκειται
για τον Μανωλάκη Περδικάρη, (αδελφός του γιατρού) απο-
κλείεται γιατί αυτός μέχρι το 1905 ήταν έγκλειστος στις
τουρκικές φυλακές, από τις οποίες βγήκε το έτος αυτό με
χαμένα τα λογικά του, χαρακτηριζόμενος μέχρι το 1913
(οπότε και πέθανε) σαν «ήρεμος τρελλός».

Ο Τάκης Μπαΐτσης γράφει ότι ο γιατρός Χριστόδου-
λος Περδικάρης έφερε το ψευδώνυμο «Μαχάων». Τούτο έρ-
χεται σε αντίθεση με τα υπό του Μαζαράκη αναγραφόμε-
να στην από 1.6.1905 αναφορά του προς το Κέντρο Θεσ)
νίκης ο οποίος αποκαλεί «Προκόπη» τον αδελφό της συ-
ζύγου του Χατζηδόμνα. Δεν αποκλείεται όμως και η περί-
πτωση να έφερε ο γιατρός και τα δυο ψευδώνυμα (βλ. Τά-
κη Μπαΐτση «Οι αδελφοί Περδικάρη Χριστόδουλος και Μα-
νωλάκης και η προσφορά τους στο Μακεδονικό Αγώνα».
Περιοδικό ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος αριθ. 44 Ιουλίου - Σεπτεμ-
βρίου 1988, σελ. 111 και 113.

38) Ιδάντσης. Ενωεί σαφώς, τον παλιό οπλαρχηγό
«κλεφτών Γιοδάννη, ο οποίος μετά τον θάνατο του Παύλου
Μελιά μετέφερε τη δραστηριότητά του από τη Δυτική στην
Κεντρική Μακεδονία.

Τον Μάιο του έτους 1905 η ολιγομελής ομάδα του
Γιοδάννη εντάχθηκε στη δύναμη του σώματος Μαζαράκη.

39) Φωτοαντίγραφο της αναφοράς ευρίσκεται στο αρ-
χείο μου.

40) Δ. Τουρπάλης, Ναουσαίος βιομήχανος, συνεταιρίζεται του Λόγγου.

41) Κ. Λαμνιδής. Πεθερός του γιατρού Χριστόδουλου Περιδικάρη.

42) Νέστωρ. Εάν δεν πρόκειται περί ψευδωνύμου, τότε ασφαλώς ο οδηγός αυτός του σώματος Μαζαράκη θα προέρχεται από τη γνωστή οικογένεια των Νεστοραίων της Νάουσας.

43) Φλώρος. Πρόκειται περί ψευδωνύμου κάποιου μέλους της τοπικής Επιτροπής Μακεδονικού Αγώνα Νάουσας. Από το όνομα αυτό η Νάουσα αναφέρεται σε διάφορες εμπιστευτικές εκθέσεις Μακεδόνων οπλαρχηγών και σαν «Φλώρινα» όπως π.χ. του Ν. Τσίπουρα (Ν. Τράικου) κ.ά.

Είναι πολύ πιθανόν να πρόκειται για τον Σταύρο Χωνό ή τον Συνδίκαι, μέλη και οι δύο της τοπικής Επιτροπής Μακεδονικού Αγώνα. Ερευνητέα η περίπτωση.

44) Ερμής. Ψευδώνυμο το οποίο, καθ' όλες τις ενδείξεις, χρησιμοποιούσε το μέλος της τοπικής Επιτροπής Μακεδονικού Αγώνα Νάουσας δάσκαλος Δημητριάδης.

45) Επί του προκειμένου κρίνω σκόπιμο να παραθέσω τις περί των Ναουσαίων και της κοινωνίας της Νάουσας κρίσεις του Κ. Μαζαράκη (καπετάν Ακρίτα) με ταυτόχρονη αναφορά του και στην ταξική διαμάχη μεταξύ των προυχόντων (πλουσίων) και του Λαϊκού Συνδέσμου ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΠΟΥΠΟΥΛΟ) του κόμματος, δηλαδή των φτωχών, σε συσχέτισμό με τις επιπτώσεις τους, θετικές και αρνητικές, στην προώθηση των στόχων του Μακεδονικού αγώνα:

«Το «Κέντρον» Ναούσης ήτο πολύ ανήσυχον. Κοινωνία πατριωτικών φρονημάτων, αλλ' ασχολούμενη με την μικροπολιτικήν. Υπήρχον εκεί δύο διακρινόμεναι παρατάξεις, των πλουσίων και των πτωχών. Οι πρόκριτοι διηρημένοι και αυτοί και οι περισσότεροι των μεγάλων λόγων, ολίγοι δε των έργων, συζητούντες τα πάντα. Εύθυμοι, αγαπώντες την καλοζωίαν και σπένδοντες όχι ολίγον εις τον Βάκχον, λόγω της αφθονίας του ωραίου εντοπίου οίνου. Τους Τούρκους εξεμεταλλεύοντο, διαφθείροντες αυτούς δια χρημάτων και γευμάτων. Είχον ούτω συγχρόνως υποταγήν, αλλά και επιρροήν επ' αυτών, λόγω των μέσων τα οποία διέθετον.

Συνεστήθη επιτροπή εκ προκρίτων προς βοήθειάν μας, ήτις όμως ηξίου να μας διευθύνη ενίστε κατά τα συμφέροντά των. Και ήσαν ταύτα μεγάλα. Οι μὲν ἔχοντες νεροπρίονα εις τα βουνά, οι δὲ τσιφλίκια βουλγαροφώνων εις τον κάμπον, ἄλλοι εμπορευόμενοι, ἔχον ἀνάγκην των Τούρκων. Οὕτω ἄλλοι συνεβούλευον να μὴ πιέζωμεν μερικά χωρία των, διότι οι κομιτατζήδες τους ηπειλούν ἢ τους ἐπέβαλλον φόρον, ως εις το χωρίον Τσερμαρίνοβο. Ἄλλοι συνεβούλευον να τα ἔχωμε καλά με τους Τούρκους, οὓς εἶχον δῆθεν «εις το χέρι», οι οποίοι όμως μας ἐκτύπων δια του στρατοῦ των, δικαιολογούμενοι ἔπειτα ὅτι ἔγινε λάθος (γιαγνίς ολντού), νομίζοντες ὅτι ἤμεθα Βούλγαροι! Αἱ ἀκριτομύθια ἄλλωστε ἐν τῇ πᾶλει μας ἐκόστισαν πολὺ, διότι ἐν αὐτῇ μετέβαινον καὶ βουλγαρίζοντες χωρικοὶ ἐκ πεδιάδος, ως καὶ ρουμανίζοντες, μεταδίδοντες εις τὰς βουλγαρικός συμμορίας πάντα ὅσα ἐμάνθανον.

Από τας πρώτας ημέρας μας επεσκέφθησαν οι Τουρπάλης και Λόγγος και βραδύτερον ο παπα-Γιώργης, πρόκριτοι Ναούσης. Εκ τούτων ο τελευταίος τύπος καλού και γενναίου πατριώτου, αλλά θερμάιμος και ρέπων εις το γλέντι και το κρασί. Ο Τουρπάλης και Λόγγος πατριώται, αλλά με πολλές ιδέας και σχέδια παραγεμισμένοι, ὧν την

εκτέλεσιν ἀνέθετον πάντοτε εις τρίτους. Προ της ἀφίξεώς μας εἶχον αποφασίσει να ἐξέλθουν αυτοὶ ἐπὶ κεφαλῇ Σώματος, καὶ θα ἦτο καθ' ὅλα λαμπρόν το παράδειγμα τοῦτο ἐντοπίων προκρίτων διὰ τον λαόν. Δυστυχῶς ἡ ἀπόφασίς των δὲν ἐπροχώρησε πέραν του ὅρκου, ὃν ἔδωσαν, καὶ των ἐνδυμασιῶν, ας ῥητοίμασαν. Ἐπανεπαύθησαν ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐπροτίμησαν το ἔργον του κριτοῦ.

Ὁμολογῶ, την ἡμέραν ἐκείνην μου ἔκαμε καλὴν ἐντύπωση, ὅτι παθάνθησαν την ἀνάγκην ἀν κοπιᾶσουν ολίγον δια να μας ἰδοῖν. Ἀλλ' ἐκ των ὑστέρων ἐπίσθην ὅτι, ἀνεπιτυχον πλείοτερον ἡμῶν οι Βούλγαροι εις το να κατηχήσουν καὶ υποτάξουν εις τὰς ιδέας των καὶ ἀναγκάσουν εις ἀγῶνα τους κατοίκους, ἦτο διότι ἀπετεινόντο εις χωρικούς, ἀδαις νομικῶν επιχειρημάτων, ως οι ἡμέτεροι γραμματισμένοι των πάλαι, καὶ εις ἀνθρώπους πτωχοὺς, ὧν τα συμφέροντα δὲν εἶχον πολλὰ να πάθουν ἐκ της διαταραξέως της ησυχίας. Ἐνῶ οι ἡμέτεροι, καίτοι πατριῶται κατὰ βάθος, ως ἀνθρωποὶ των πόλεων καὶ εὐποροὶ, εἶχον συμφέροντα μετὰ των Τούρκων καὶ των βουλγαρίζοντων χωρίων, ἅτινα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐθυσίαζον, ἔδλεπον δε δυσμενῶς μᾶλλον την ἐξ ἀνάγκης ἐπαφὴν καὶ ἐνίστε εἰσόδον των ἐλληνικῶν Σωμάτων εις κέντρα, ως ἡ Νάουσα, πρὸς διατροφήν, συντήρησιν καὶ ἀνάπαυσιν, φοβούμενοι μὴ ἐκτεθῶσι εις τὰ ὄμματα των Τούρκων.

Ἡ κοινωνία Ναούσης, ως κέντρον ἐλληνικῆς δράσεως, ἦτο τύπος της καταστάσεως αὐτῆς των πνευμάτων. Ἑλληνικωτάτη το φρόνημα, τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, γενναία στιγμιαίως καὶ ὀρθοῦσα αἰφνιδίως, εὐκόλως ἐνθουσιαζομένη, ἀλλὰ φλύαρος, σπεύδουσα ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ της να προσαναγγεῖλη τα σχέδια καὶ βλάπτουσα σημαντικῶς ταῦτα, ἀγαπῶσα καὶ φιλοξενούσα τους ἀγωνιζομένους δι' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ διαρκῶς κρίνουσα καὶ επικρίνουσα. Ἐὰν προσθέσῃ τις εἰς ταῦτα ποῖαν τινα διίστασιν μετὰ τῶν εὐπόρων καὶ λαοῦ καὶ την ἐκμετάλλευσιν του τελευταίου ὑπὸ των πρώτων, ἐπὶ πλέον δὲ ἐχθρότητας, θανασίμους ἐνίστε, μετὰ τῶν εὐπόρων, ἐνεκα συμφερόντων καὶ φιλοδοξιών. Δύναται τις να ἐνοήσῃ, πόσον δύσκολον ἦτο εις ξένον να τους ἐπιβληθῇ καὶ να τους διοικήσῃ. Ἀν ἦτο μακράν, δὲν ἐξετίθετο εις τὰς οχληρὰς υποδείξεις των καὶ τὰς επικρίσεις, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδύνετο να ἔλθῃ εις ἐπαφὴν μετὰ του πληθυσμοῦ ἀπ' εὐθείας. Ἀν ἐπλησίαζε, ἠδύνετο να ἐργασθῇ τελεσφόρως δια προπαγάνδαν, μεταχειριζόμενος τοῦτους δια τα περὶ χωρὰ τα βουλγαρίζοντα καὶ τους ρουμανίζοντας ἐρχόμενος εις ἐπαφὴν, ὅπερ ἦτο ἐν ἐκ των κυριωτέρων μελημάτων, μετεβάλλετο ὁμως ἐξ ἀρχηγού συνταρτών εις εἰρηνοδίκην καὶ ἔχανε το γόητρον, ὅπερ εἶχε εὐρισκόμενος εις ἀπόδοσιν.

(βλ. σχ. «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» Κ. Ι. Μαζαράκη (Αναμνήσεις) ὁ.π. σελ. 241 - 243. Ἐπίσης, Γ. Χιονιδῆ: «Ο Μακεδονικὸς Ἀγὼνας ἐν τῇ περιοχῇ Βέροιας», πολὺ ἐκτεταμένη μελέτη ἀναφερόμενη ἐν συντομίᾳ σε γεγονότα, πρόσωπα κτλ., συσχέτιστέα με τὰ ἀνωτέρω (Περιοδικὸ ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος 40/1987, σελ. 92-94 καὶ τεύχος 41/1987, σελ. 156 - 158), Γ. Τουσίμη: «ΤΟ ΠΟΥΠΟΥΛΟ», ἀξιόλογη συμβολὴ ἐν τῇ ἐρευνᾷ γύρω ἀπὸ το κοινωνικὸ αὐτὸ κίνημα (Περιοδικὸ ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος ἀρ. 49/1989, σελ. 136 - 137 καὶ Στέργιου Σπ. Αποστόλου: «Ο Λαϊκὸς Σύνδεσμος Ναούσης ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΠΟΥΠΟΥΛΟ) καὶ το ἰδεολογικὸ του ὑπόβαθρο» (Περιοδικὸ ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τεύχος 42/1987, σελ. 105-106).

Συνέχεια ἐν τῇ σελίδᾳ 11

Αναμνήσεις από την παλιά Νάουσα

Θιμορφα παιδικά χρόνια στην παλιά Νάουσα, μέσα στα πιο δύσκολα χρόνια. Γερμανική κατοχή, ανταρτοπόλεμος. Σκοτωμένοι. Κατατροπές. Στερήσεις. Κι εμείς τα βλέπαμε, τ' ακούγαμε, τα ζούσαμε, όμως σαν να μην τα νιώθαμε, κάναμε τα παιδικά μας νάζια και καμώματα, και παραπονιόμαστε γιατί οι μεγάλοι δεν μας καταλάβαιναν και μας βλαύαν.

Είπα να σε πλύνω για να πας στον Παιδικό Σταθμό, άκουσα τη μάνα μου να με φωνάζει: κάθε πρωί κι ήμουν απαρτηγόρητος που δεν έλεγε να το ξεχάσει ποτέ.

— Δε θέλω, Δε θέλω! Απαντούσα με πείσμα κι έβαζα τα κλάματα γιατί καταλάβαινα πως δε θα ξέφευγα πάλι το μάντρωμα σε κείνον τον Παιδικό Σταθμό κοντά στο Κίτσο: με την κατάξερη αυλή, όπου μη έχοντας τί να κάνουμε, κυνηγούσαμε απήδουλες και τους μαδούσαμε τα χρωματιστά τους φτερά, ή πετούσαμε ψηλά τα μαντηλάκια μας που πολλές φορές μας τά 'παιρνε ο αέρας κατά τα Τιτάνια και τα χάνανε...

— Δε θέλω, Δε θέλω! Έσκουζα και σπαρταρούσα κατά γης. Δε μ' άρεσουν οι μπάμιες... Η κυρία με μάλωσε... Έβαχνα να βρω ένα σωρό δικαιολογίες για να συγχινήσω τη μάνα μου, όμως εκείνη ήταν ανένδοτη - κάτι παραπάνω από μένα ήξερε - και επέμενε να με στέλνει με το μεγαλύτερο αδερφό μου ή με κάποιον άλλον συγγενή ή γνωστό που τον πήγαινε ο δρόμος κατά κεί, κι άλλες πάλι φορές παρόλη της την κούραση με πήγαινε ιδιοχειρώς.

Το τί τραδούσαν όσοι αναλάμβαναν εκείνη τη μεταφορά ένας Θεός το ξέρει. Για χρόνια πολλά είχαν να μου ψέλνουν ότι έπρεπε να μου κρατούν συνέχεια σφιχτά το χέρι, γιατί αλλιώς θα χρειαζόταν να παίξουν μαζί μου αθέλητα κρυφτό - κυ-

νηγητό μες στην αγορά, να ιδρώσουν και ν' ακούνε κι από πάνω τους πονόψυχους να τους κατακρίνουν που βασανίζουν το μικρό παιδί.

Έπρεπε να με καλοπιάσουν και να μου τάζουν λαγούς με πετραχήλια για να κάνω μερικά εκούσια βήματα και να επιστρατεύσουν όλες συμβατικές δυνάμεις τους απόμεναν στ' αντίκρουση της σιδερόπορτας

Του Θωμά Γαβριλίδη

του Παιδικού Σταθμού, γιατί τότε ήταν που στήλωνα κι εγώ απεγνωσμένα τα ποδαράκια μου για να προβάλλω την τελευταία αντίσταση στο μάντρωμα, κι ήταν τότε που έχονα όσα δάκρυα, όσα και τα νερά στα ποταμάκια της γειτονιάς μου, της Παπαντής, που θα δρόσιζαν τα παιχνίδια των φίλων μου, που είχαν την ευτυχία νάν κι λεύτεροι...

Τώρα βέβαια καταλαβαίνω πόσο σημαντική ήταν η προσφορά του Παιδικού Σταθμού εκείνα τα χρόνια, αφού και σήμερα, που υπάρχουν όλα του κόσμου τα καλά, η αναγκαιότητά του, όχι μόνο δε μειώθηκε, αλλά και πήρε πρωταρχική σημασία για τις εργαζόμενες μανάδες, μ' οποιαδήποτε δουλειά κι αν απασχολούνται.

Πολλά πράγματα άλλαξαν στη Νάουσα στα χρόνια που πέρασαν από τότε. Ο Παιδικός μου Σταθμός δεν αποτελεί εξαίρεση. Άλλαξε κι αυτός. Ευτυχώς προς το καλύτερο. Η κατάξερη αυλή του έγινε παιδική χαρά με δέντρα, λουλούδια, φωτάκια και παιχνίδια. Κρίμα να μην είμαι τώρα παιδάκι...

Το παράπονό μου αυτό το έλεγα και το ξανάλεγα σ' έναν παιδικό μου φίλο κάθε φορά που η βόλτα μας περνούσε μπροστά από τον Παιδικό μου Σταθμό, ώσπου μια μέρα φώναξε τάχα αγανακτισμένος για

να τον ακούσουν όλοι οι περαστικοί: αμάν βρ' αδερφέ, θα πάω να παρακαλέσω να σε ξαναπάρουν για να ησυχάσω!

Από τότε δεν τόλμησα να ξαναπαραπονεθώ. Όμως το μεράκι δε φεύγει: όπως δε φεύγουν και τόσες άλλες θύμησες, που όσο περνάει ο καιρός δυναμώνουν και με τυραννούν ζητώντας να εκφραστούν.

Κοντεύει να συμπληρωθεί μισός αιώνας - ολόκληρος μισός αιώνας! - από τότε που αποφοίτησα από τον Παιδικό Σταθμό της Νάουσας. Σήμερα, 25 Μαρτίου 1990, συνάντησα αναπάντεχα την ώρα της απόλυσης, στον Άγιο Αντώνιο της Βέροιας, με το αντίδωρο στο χέρι, την κυρά Ζωή, τη μαγείρισσα του Παιδικού Σταθμού. Είναι η μόνη ζωντανή παρουσία από τους μεγάλους των χρόνων εκείνων και στο αντίκρουμά της, κάθε φορά που τυχαίνει να τη συναντήσω, νιώθω παράξενα. Μέσα από τα μάτια της βλέπω τον εαυτό μου μικρούλη τεσσάρων - πέντε ετών καθισμένο στριμωχτά στην τραπέζια με τα μακρόστενα τραπέζια και τους μεγάλους μπάγκους να περιμένει να μου γερήσει το πιάτο με αχνιστό φαγητό. Χρόνια Κατοχής...

Θέλησα να της κάνω μερικές ερωτήσεις. Αν θυμάμαι σωστά τα ονόματα των νηπιαγωγών μου, της κυρίας Κωνσταντινιάς και της κυρίας Σταυρούλας, αν ζουν, κι αν εκείνο το μικρό παρακελάκι κάτω απ' τη σκάλα είχε φτιαχτεί πραγματικά για σφυροκτύπηση κι αν όντως είχε ποντίκια...

Όμως ντράπηκα να μη φανεί πως της έπαιρνα συνέντευξη τέτοια μέρα και ώρα που ήταν, κι ούτε τόλμησα να της πω πόσο τη θυμάμαι: σαν μια παρουσία που ώρες-ώρες έκανε τη φοιτήσή μου στον Παιδικό Σταθμό του Κιοσκίου σχεδόν εθελοντική.

συνέχεια στη σελίδα 11

ΟΙ ΜΕΤΑΞΟΣΠΟΡΟΙ

Για το Μετάξ, όπως είναι γνωστό, που ήταν μία από τις κυριώτερες επαγγελματικές ασχολίες των Νουσαίων και ειδικότερα των γυ-

Του
Τάκη Μπάτση

νικών, είχε δημοσιεύσει η ΝΙΑ-

ΟΡΕΣΤΑ σχετικά στα τέυχη των και
Σύμφωνα κάνουμε μία αναφορά
στους μεταξοποροπαραγωγούς, που
επέτυχαν επαγγελματική δραστη-

ΔΗΛΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΞΙΟΤΙΜΟΝ ΚΟΙΝΟΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Κιτόκιν της γνωστής Μικρασιατικής συμφορᾶς μεταξύ τῶν τῶρων θυμάτων διὰ τὴν φυλὴν ἡμῶν ὑπῆρξαν καὶ οἱ ὑποφαινόμενοι Λεωνίδας Δαδκακρίδης Δημοσθένης Κουγιουμτζῆς καὶ Υἱοὶ Μιχαὴλ Χαντζιάν οἱ ὅποιοι λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματος μας καὶ λόγῳ τοῦ γνωστοῦ ὑμῖν κλίματος τῆς ἡμετέρας ἐπικρατίας καὶ δὴ τῆς, Ναούσης, ἣς ἡ διατροφή καὶ παραγωγή Λευκῶν Κουκουλιῶν εἶναι γνωστὴ οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ εἰς Τουρκίαν καὶ ἀλλοῦ, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ ἐκπατρισμοῦ μας εγκατεστάθημεν ἐν Ναούσῃ ἰδρύσαντες ὡς σᾶς εἶναι γνωστὸν Κέντρα καὶ ἐργαστήρια τέλεια πρὸς παραγωγὴν μεταξοπόρων.

Γνωστὸν τοῖς πᾶσι ὅτι ἅμα τῇ εγκαταστάσει μας προέβημεν εἰς τὴν διανομὴν κυτίων μεταξοπόρου πρὸς ἀναπαραγωγὴν, τὰ ὅποια καὶ πολὺ προθύμως οἱ συμπατριῶται Ναούσης καὶ τῶν περὶ ἐδέχοντο, ἐξέθρεψαν καὶ ἐπέτυχαν.

Ἐπειδὴ ἡ ἐντίμησις καὶ προθυμία αὐτῶν τῶν Ναουσιῶν ἡμεῶν ἔχει ὑπαρξάσα ἡμεῶν τὰ μέγιστα διὰ τοῦτο καὶ θέλοντες νὰ προεπάρωμεν τὸν ἐπιβεβλημένον φόρον μας εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς συμπατριῶται, μας Ναουσιῶν

—ΔΗΛΟΥΜΕΝ ΟΤΙ—

Ἀπὸ ἐφάτος καὶ εἰς τὸ ἔξῃς ὅσο κυτία ἐμοιράσαμεν καὶ θὰ μοιράσωμεν ἐν Ναούσῃ καὶ περὶ θὰ λαμβάνωμεν εἰς τὰς δεκαπέντε (15) ὁκάδας μίαν ὁκᾶν ὡς ἀμειβὴν διὰ δικαίωμα σπόρου τὸ λεγόμενον Πορτοῦτον.

Προέτι δηλοῦμεν ὅτι τὰ καλῶς θρεμένα καὶ καλῶς γενόμενα κουκούλια τὰ ὅποια θὰ ἐγκρίνωμεν κατάλληλα διὰ σποροποιεῖν καὶ θὰ ἀγοράζωμεν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν θὰ τὰ ἀγοράζωμεν μὲ 3 καὶ 4 δραχμῆς κατ' ὁκᾶν περιπλέον ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐμπορεύσιμα κουκούλια τοῦ φθύνου.

Ἐν Ναούσῃ τῇ 1977 Ἰουλίου 1925

Οἱ σποροπαραγωγεῖς

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΗΣ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΔΑΔΚΑΚΡΪΔΗΣ

ΥἱΟΙ ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΤΖΙΑΝ

Διὰ Δ. Ε. ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΗΣ
ΝΑΟΥΣΑ (ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ)

Δ. Κουγιουμτζής

βγήτα στη Νάουσα.

Με βάση έντυπο που βρέθηκε στο έργο του αρχείο του δημάρχου Χ' του Μαλαούση, βλέπουμε ότι οι εταιρείες που έχασαν τις πατρίδες τους μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, έρχονται στη Νάουσα

όπου και εγκαθίστανται: λόγω του κλίματός τους που ευνοεί σημαντικά την ανάπτυξη του μεταξοποροῦ. Μάλιστα για την παραγωγή τους, αγοράζουν από τους Ναουσαίους κουκούλια που οι ίδιοι διαλέγουν. Και οι Ναουσαίοι αγοράζοντας από αυτούς επιδοτούνται με ποσότητα

σπόρου.

Οι ποιές εταιρείες, Λεωνίδα Δαδακαρίδη, Δημοσθένη Κουγιουμτζή και Γιοί Μιχράν Χαντζιάν, κυκλοφορούν έντυπα δήλωση προς τους Ναουσαίους την οποία και δημοσιεύουμε σήμερα στη Νάουσα.

Αναμνήσεις από την παλιά Νάουσα

Συνέχεια από την σελίδα 9

θαύμα, αλήθεια, που είναι η νύμφη του ανθρώπου. Εκεί που νομίζεις πως κάποια γεγονότα, μικροπεισώδια πάνε και πέρασαν, ξαφνικά ξεπηδούν μπροστά σου αλώ-
μωνα.

Πριν από μερικά χρόνια, συνάντησα τον αείμνηστο Παντελή Κυπρίτη στο σπίτι του Τάκη του Μπά-
-... Μιλούσαμε για τους Γιαννι-
... και τις Μπούλες, κοινό
... μεράκι.

Κάποια στιγμή, ξάφνιασα τον Παντελή τον Κυπρίτη, ως είναι ε-
... το χώμα της Νάουσας που
... αγάλλισσε, αν θυμόταν μια γι-
... που είχε οργανώσει ο Παιδι-
... Σταθμός στην Ομόνοια. Η κυ-
... μας, δε θυμάμαι: ποιά από τις
... μας κάλεσε και μας έμαθε ένα
... για να δει ποιός από
... το απέγγελε καλύτερα. Το
... εκείνο καρφώθηκε θαρ-
... στη μνήμη μου. Τελικά είχε
... ο Παντελής την πρόκληση.
... πραγματικά χαριτωμένος.

Έκανε τις απαραίτητες χειρονομί-
... και καταχειροκροτήθηκε από τον
... που είχε ξεκαρδιστεί στα γέ-
... λους.

Τώρα στα γεράματα του το α-
... πήγγελα εγώ. Πόσο μας συγκίνη-
... Αυτό το παιδικό ποιηματάκι ή-
... tan ο συνδυασμός κρίκος της μακρό-
... χρονής γνωριμίας μας. Άλλο θαύ-
... μα κι αυτό. Ακούστε το!

Τσιμπούσαν κάποιον μια νυχτιά οι
... φύλλοι στο κρεβάτι:

κι ο δυστυχής, δε μπόρεσε στιγμή
να κλείσει μάτι.

Τί έκανε; Σχημάτηκε κι έδωσε το
... καντήλι:

Να μὴν τον βλέπουν τάχατε στα
... σκοτενιά οι φύλλοι!

Ας είναι: ευλογημένος ο Παιδικός
... μου Σταθμός.

Η μάχη της Γκολισιάνης (Λευκαδίων)

Συνέχεια από την σελίδα 8

τεύχος 34/1986, σελ. 5-12 και 14.

46) Θεσσαλονίκης.

47α) Ναούσης.

47β) Ευνοεί τους κομιτατζήδες.

48) Δεν τον κατονομάζει.

49) Οι λέξεις δυσανάγνωστες.

50) Φωτοαντίγραφο της αναφοράς ευρίσκεται στο αρ-
... χείο μου.

51) Το σημερινό Δημοτικό Πάρκο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα φωτοαντίγραφα των αναφερόμενων
στο κείμενο της παρούσας μελέτης εμπιστευτικών αναφο-
ρών του Κωνσταντίνου Μαζαράκη (Ακρίτα) μου παρεχώ-
ρησε ευγενώς ο κ. Γ. Τουσίμης εξ Αθηνών προς τον οποίο
αισθάνομαι την υποχρέωση να εκφράσω θερμότατες ευχαρι-
στιές από τη στήλη αυτή.

Οι σαμαράδοι στη Νιάουστα

Τότι δεν υπάρχουν νούδι τραίνα, νούδι αυτουκίνητα κι τέτχια, όλα τα σεία, τα μπακαλικά, ζαϊρέδοι σ που ρίντγια, σπητουμάζουμα κουθανιούνταν μη τα ζώα, αλουγα, μολάργια, γουμάργια κι καμήλεις μη του σαμάρι κι έτσι οι σαμαράδεις ήταν πουλ-λοί στη Νιάουστα. Εικείν τα χρόνια έρχουνταν κι καραβάνια μη καμή-λεις στη Νιάουστα.

Οι Νιαουστινοί κυρατζήδοι πήγηναν παντού απ' τη Σαλουνίκη, κι τ' άλλα μέργια της Ιλλάδας κι' ίσιαμι τα μπιτόλια. Βιλιγράδι, Βιένη κι' αλ-λού. Δεν υπαρχαν πουλλοί δρόμοι για αραμπάδεις φαρδοί, όπους τώ-ρα κι' έτσι όλα τα πράγματα φουρ-τώνουνταν μη σαμάργια στα ζώα κι' οι άνθρουποι ταξειίδιθαν καβάλα στου σαμάρι.

Τώρα στη Νιάουστα απόμειναν πέντε έξι αλουγα μη σαμάρι για του μπαξέ κι καμνιά δικαπινταριά μου-λάργια σι αρχουδουχούρητάδεις για να βγάζουν τα ξύλα της υλουτουμί-ας στου δρόμου να τα πάρει του φου

ρηγδό όντας κόφτητι κανά ρουμάνι.

Καμπόσινιοι σαμάράδεις ήταν βλά-χοι κι' οι καλύτηροι ήταν απ' την Α-βδέλλα κι' όχι απ' τη Σαμαρίνα.

Τότι σαμαράδδοι στη Νιέο στα, τα τιλιυταία τα χρόνια, ίσιαμι τις μέ-ρεις μας ήταν οι πατηράδεις Θουμάς κι Αζιότλης Σαμαράς της Ζαχουπού-λας κοντά στον Μπλιατσκότη κι του Τζιουτζιούλα (ουδούς Καμπίτη) σώ-ζητι ακόμα τ' αργαστήρι μη τα κιου-πέγκια στου παληό του Σαμαρά του σπιτί. Αυτινοί ήταν απ' τ' απάνου του Σέλι κι' έφκιαναν σαμάργια α-πού Παπαντά ζαμαντά, απ' του κώ-νη του ί του Δημητρώ κι τουν προ-πάπου τους για τ' αυτό κιλέγουντι Σαμαράδοι.

Τ' αδέρφκια Γιάννου, ου Γούλας κι' ου Κώστας (φουτ. 1) κοντά στα μπατάνια στου Λύση του Λυσιμά-χου του σπήτι. Του Γούλα τουν πή-ραν οι ανάρτοι στα 1949 κι' από-μεινουν ου Κώστας μουναχός. Αυτι-νοί πρώτα είχαν μαγαζί στη σημιρ-νή λαϊκή αγοουρά, στου Χατζηκώστα του σπήτι. Ου Πάσχους Νικουλάου

είχουν σαμαράδικαν στουν Αγιώργη ήρθουν απ' την Πισκουπή.

Ου Κουτίτσας ου Γιάννης κι' ου ιγι-ος του ήταν σαμαράδεις κοντά στουν τρανό του μέσα Πρόδρουμου Ου Γκούγκουρας, ου Δημουστένης στην οδό Αγίου Θιουφάνους κοντά στου Δημισκή του σπήτι. Ου Γουτ-χιάνους ου Στέργιους ου Τιλιυταίους σαμαράς στη Νιάουστα είχαν σα-μαράδικον ουλίγου πάρα πάνου απ' τα Καμένα κατήν Πουλιάνα παγαί-νουντας, στου Τόντουλη του σπήτι. Ου Τσίτσης ου Σταύρης είχαν σαμα-ράδικον κοντά στου Γκιουφύρι απ' τα μπαπάνια, ου Καραβίδας ου Στέ-ργιους είχαν σαμαράδικον κοντά στουν Αγία Μηνά, ου Σταματίου ου Θουμάς του σαμαράδικον του είχαν κοντά στην Πουλιάνα, κι' αυτός στου Τόντουλη του σπιτί πρίναπ' του Γουτχιάνου ου Χατζητρυφάνους ου Γιώργης στου σπήτι του, κοντά στου κιάσκι κι' ένας άλλους παληός σαμαράς ήταν ου Γούτας συγκινής του Φίλιππα Οικουνόμου.

Οι σαμαράδεις της Νιάουστας εί-χαν προυστάτην Αγίου του Αγία Ιφτίμη κι' έφκιαναν ισνάφι στις 20 Φλιδαρίου μη άρτουν πάσα χρόνου κι σι' άλλη ικκλησία.

Γράφουν τα κιτάπχια (κώδικες) των Αγίων Εκκλησιών της Αγιοτάτης Μη-τροπόλεως Βοδενών από 1784 στο κ.λ. φ 126α, 1786 «Μπογτάν σαμα-ράς». Στουν κώδικα λουγαριασμών ε-πιτροπής της Ιεράς Εκκλησίας της Παναγίας Ελεούσης (Μάιος 1823 ως 13 Απριλίου 1910 «Από Γιάντζε-σαμαρά από ενοίκιον Μπαχτζέν 4-ετόν (γρ.) 480» (κ.3, φ.58α, 1878 Η τέχνη του σαμαρά ήταν μαϊ παλη-ά. Τώρα καν κανέναν σαμαράς δεν απόμεινουν στη Νιάουστα, τα σαμά-ργια τα φκιάνουν στη Βέργια όσαι-νοί έχουν μολάργια κι' αλουγα γουμάργια.

Φουτ. 1. Ου Κώστας Γιάννου στου Σαμαράδικό του.

α μέργια απ' του σαμάρι

Του σαμάρι έχει του ξυλίκι (ξυλέουν σκιλιτόν) κι τη στρώση (στρωατιά) που πανουδιό της είνι του ξυκι για να μη φκιάνει πληγές του ζώου (Φουτουργ. 3,4).

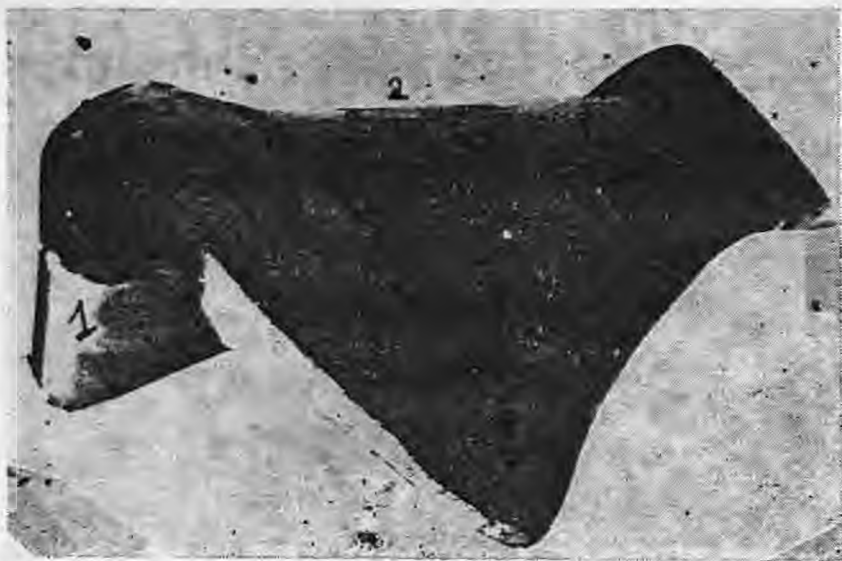
Του ξυλίκι έχει τ' αμπρουστάρι (φουτ. 3) τ' αμπρουστινό του μέρους απ' του σαμάρι πούνει μουνοκόμα-ου ξύλου, του πιστάρι (φουτ. 3) του ουπίσου του μέρους απ' του σαμάρι, πόχει τέσσιρα ξύλα κι τις έξι παχίδεις που ινώνουν στα πλάτια αμπρουστάρι μι του πιστάρι.

Φουτογρ. 2. Σαμάρι 1. Τ' αμπρουστάρι 2 η στρώση 3 Οι παχίδεις 4 Τα κουτσάκια.

Φουτ. 3 Του Ζαλίκι: 1 αμπρουστάρι, 2 πιστάρι, 3 Κουτσάκια, 4 Παχίδεις 5 Ινώσεις, απ' τις παχίδεις μη τ' αμπρουστάρι, 6 οι απάνου παχίδεις βγαίνουν πέρα από τ' αμπρουστάρι, 7 θέση για να μαζώνητι του φόρτουμα.

Φουτ. 4 Η στρώση: 1 σαμαρουσκούτι, 2 Μισίνι

Για να καμπουριάσουν οι παχίδεις καίγουντι στη φουτχινιά όντας είνι σύχλουμερεις για να λυγίσουν ανάλογα μι του μποϊ απ' του ζώου κι την κλίση της κοιλιάς του. Οι νγιό οι παχίδεις απανουθιό στου σαμάρι είνι μακρύτηρεις κι βγαίνουν απρουστά απ' τ' αμπρουστάρι καμνιά 20-30 πόντους. Εικεί τυλίγητι του φόρτουμα απ' του σαμάρι πανουθιό απ' τις νγιό τις παχίδεις στ' αμπρουστάρι κι σκαλώνει στην τριγωνική κόψη (φουτ. 3). Ενα ζιυγάρι κουτσάκια (φουτ. 2,3) καρφώνουντι στην κουρφή απ' του πιστάρι, μη τέσσι-

ρα ειδικά καρφικιά μη πλιατσκούτ-τρανο κιφάλι. Απ' τα κουτσάκια πιρνάει του φόρτουμα που δένει του φουρτχιό στου σαμάρι.

Στα κουτσάκια κριμνιέτι του φόρτουμα πρόχειρα πούνει καμνιά 20-30 μέτρα, απού μισό σι καθι κουτσάκι μη του φόρτουμα μακρουσκινίζουμι κι του ζώου για να δουσκήσει. Του δένουμι απ' του πουδάρι για να μη μάς φύγει γιατί πουλλές δουλές του βγάξει του καπίστρι.

Τώρα τα καμάργια απόμειναν για α μόμιλα στα μουσεία.

Τις παχίδεις τις έφκιαναν απού φράπσου ή άλλα γιρά ξύλα, τ' αμπρουστάρι, του πιστάρικι τα κουτσάκια απου ουξιά ή πλάτανουν. Για τ' αμπρουστάρι νγιόαλιγαν ξύλου διχαλουτό κι για του πιστάρι γύριβαν ξύλα λυγισμένα απ' τη μάνα τους μη τα νιρά τους καμπουριάσάγια να μην τσακίζουντι. Τα ξύλα τάκουφταν απ' τα δάση μας μη άδεια του δασαρχείου ή κιλαθραία, στη χάση για να μη σκουληκιάζουν. Πουλλοί κυρατζίδοι πόπχιανειν του χέρι τους μιρμιτούσαν μουναχοί τους τα σαμάργια ούτας χαλνούσαν. Η ΣΤΡΩΣΗ χένουνταν μη σαμαρουσκούτι (φουτ. 5,6) πουταν σιαϊάκι άσπρου μαλίτικου κι προυφύλαγειν του κουρμί του ζώου απ' του ξυλίκι. Στην απανουθιό τη μιριά η στρώση

Φωτ. 5. Μέσα μεριά της στρώσης. 1 του σαμαρουσκοῦτι.

εἶχεν μισίνι (τουμάρι) για να εἶνι γιρῇ. Αποῦ κάτου απ' του τουμάρι ἔβαναν λινάτσα αποῦ σακί κι ἀνάμισα λινάτσας κι σαμαρουσκοῦτι ἔβαναν τη δριζινιά για παραγιόμουσμα, για να δόσει πάχους στη στρώση για να μη γένουντι πληγές στήν πλάτη του ζώου. Αν τῦχει κἀνα κινούργιου σαμάρι χτυπούσαν του ζώου τὸ τι ου σαμαράς του μιρμιτούσειν.

Του σαμαρουσκοῦτι τὸφκιαναν οἱ γυνάικεις απ' τους σαμαράδεις στουν αργαλειό (Φωτ. 7) μη μαλὶ πρόδβειον, που του καθαρνούσαν απ' τα τσιτσιόκια, τὸπλυναν, τ' ἀνοιγαν τουλα νάριζαν σι σκαμάγκια τὸγνιθαν

Φωτ. 6 Πανουθιό στον μπάγκου: 1. Η βραζινιά, 2 Του σαμαρονακούτι 3 Του μισίνι, 4 Του κούτσαουρου.

στου τσικρίκι, τὸφκιαναν κἀνουρακι μασούργια κι' ὕσταρνας του πιρνούσαν στη σαίτα κι του ὕφηναν στουν αργαλειό (Φωτ. 8) τὸφκιαναν τα ζιλιὰ. Τιλιυταῖα του σαμαρουσκοῦτι ταγὸραζαν αποῦ αργουστάσιου της Βέργιας.

Του μισίνι (τουμάρι) ἦταν αποῦ γίδα του καλύτηρου, ἀμὰ ἔβαναν κι προυδιές ἢ γουρουνίσσιου. Μιρικοὶ τὰ φκιαναν μοναχοῖ τους τα τουμάργια. Οντας ἐσφαζαν του γουρούνι ἀπλουναν του τουμάρι μη τις τρίχεις στου πάτουμα, μι καρφκιά τὸριχναν ἄλλας κι στάχτη απανουθειό κι του στέγνουναν. Αν ἦταν γιδίσσιου ἢ πρόβιου τ' ἀλάτιζαν κι τὸβαναν βέργειες για να τανίσει στα πουδάργια κι του στέγνουναν. Καλύτηρα ἀμὰ ἦταν τα τουμάργια απ' τα ταμπάκικα που ἦτα νκαλά αργασμένα, χουρίς τρίχεις. Τέτοιου ταμπάκικου (Βυρσοδειψείο) εἶχεν ου Πιρικλῆς ου Χριστίδης στη Νιάουστα (ουπίσου απ' την Εὐξίνο λέσχη). Μιρικοὶ σαμαράδεις ἐπῖρναν απ' τη Βέργια τη Σαλουνίκη κι τιλιυταῖα κι' απ' την Αμφισσα. Γιαμισίνι μερικοὶ ἔβαναν του μάργια αποῦ τουλούμνια ποῦ βούτυρου. Τώρα χάλασαν ὅλα τα ταμπάκικα στην ἱπαρχία γιὰτὶ δεν ἔχει σαμαράδικα.

Τη δρυζινιά την ἐπῖρναν απ' τα χουργιά τα βουνίσκια, του Τσιόρνου

δου (φυτιά), τη Βιργίνα, τη Μιλίκη των Κόκουδα, των Οσλιανη (Αγία Φουτεινή) ἢ αποῦ χουργιά απ' τα Βουδινά, Πότσεπ (Μαργαρίτα) Βαλκογιάνουδου (Λύκου) Τέχουδου (καρυδιά), κι ἄλλα.

Τώρα μη τα δρίζα γένητι ψουμί πολυτελείας για δίαιτα. Του σαμάρι στην ουπίσου τη μιριά εἶχεν κι του σαραπόσι στα πιρῆφανα τ' ἄλουγα, ἓνα γιδίσσιου υφαντό που σκάλουνειν στου πιστάρι κι σκέπαζαν τα μισὰ τα καπούλια. Στην κάτου τη μιριά εἶχεν κρόσκια. Στου σαμάρι αποῦ κάτου στην πλάτη του ζώου ἔβαναν κι την πάλια εναςακί διπλου μένου στα νγιό, για να μη ληγῶν τι του σαμαρουσκοῦτι κι για να τραβάει τα ἱδρouta απ' του ζώου. Μη τ' αὐτὸ ὄντας ἔδγαζαν του σαμάρτου δράδι στου παχνί, ἐτρίβαν τη πλάτη του ζώου κι του σφούγκιζαν. Οντας εἴθειλαν να πάνουν δίζίτα σι κἀνα ἄλλου χουργιό, ἔβαναν ζυγγιά στου σαμάρι για νανει θαίνουν εὔκουλα κι για να μην κρέμουντι τα πουδάργια. Ἐβαναν κι μινιά φλουκάτη πανουθειό στου σαμάρι για να κἀθουντι μαλακά, αν δεν εἶχαν σέλα. Κι' ὄντας πήγηναν να πάρουν τη νύφη ἔβαναν γκέμι στ' ἄλουγου μη σίδηρου στου στόμα (στόμιο) μη κουρδέλεις κι νγιό ἄσπρα μαντίλια απ' τις μιριές που τὰπιρνειν ουνικουκῦ.

Φωτ. 7 Ου αργαλειός για του σαμαρονακούτι.

ρης απ' τ' αλουγου. Μη του γκέμι τ' αλουγου σηκώνει του κιφάλι του κι πιρσατάει μ'αί πηρήφανα. Στου λι μ'ο μινκοί έδαναν κι χαϊμαλί ή γκι ουρνάτι μη χάντρα κι στου καπί-στρι κουμάτι τουμάρι μι τρίχεις απου άζδον για να μην του ματχιάζουν. Οι σαρακατσιάνοι για να μη γέρνει του σαμάρι ικτός απ' την ινγκλα έδιναν του σαμάρι μινγιό φουρ τώματα απ' τ' αμπρουστινά τα που δάργια απ' τ' αλούγου.

Πως γέννιτι του σαμάρι

Για να γένει του ξυλίκι, ου σαμαράς φκιάνει πρώτα τ' αμπρουστάρι κι' ύσταρνοϋς του πιστάρι. Ταντ γιό τα ξύλα απ' του πιστάρι ινώνου ντι μη τέχνη κι' αφήνουν νγιό άκρεις για να καρφουθούν τα κάτω καρφιά απ' τα κουτσάκια. Ανοίγει τρύπεις μη ειδικό ζμιλάρι (σκαρπέλου) σι' αυτά τα νγιό κι πιρνάει τις έξι τις παχίδεις τρεις απ' τη μνι ά κι τρεις απ' την άλλη τη μιριά κι τις καρφώνει καλά μη τη ματσόλα ενα ξυλένιου σφυρι.

Οι παχίδεις καρφώνοντι μη τσιουδιά ξυλένια σι τρύπεις που ανοίγουντι μη τρυπάνι χειριού 10 χιλιοτών. Υσταρνας πιρνάει κι τα κουτσάκια στην κουρφή απ' του πισταρι κι τα ινώνει μη τ' αυτ'ό μη νγιό καρφικιά του κάθι ένα, πόχουν πλιατσκου το τρανό κιφάλι για να μη σκαλώνει

του φόρτουμα. Για να πιράσουν τα καρφιά ανοίγει τρύπα μη αρίδα έξι χιλιοστών. Του καρφι πιρνάει λυγιέ τι απού πίσου κι η μύτη του καρφώνητι στου ξύλου. Στα απάνου τα νγιό τα καρφικιά απ' τα κουτσάκια ινώνητι κι' ένα ίσιου ξύλου πιλικητό μαζί μι τις νγιό τις άκρεις απ' του πιστάρι. Κι' έτσι του πιστάρι έχει τρία ξύλα κι νγιό κουτσάκια. Τ' αμπρουστάρι είναι μούγκι ένα ξύλου μι καμάρα για του λιμό.

Αυτά όλα τα ξύλα κόφτονταν πρώτα μη τουν κουργιαστή κι' ύσταρνας πιλικιούνταν μη τέχνη πανουθιό στου κούτσουρου (φουτ. 6).

Για να γένει η στρώσει (στρουματιά) ου σαμαράς κόφτει του σαμαρουσκούτι σύμφουνα μη τα μέτρα απ' του ζώου που τα μιτράει μη μι ά ξυλένια πήχη ή μέτρου. Υσταρνας πανουθειό ράφτει τη λινάτσα μη ένα τρανό διλόνι, ή μικρή σακουράφα κι' ανάμισα σαμαρουστιούτι κι λινάτσα δάνει τη βριζινιά. Πανουθειό απ' τη λινάτσα ου σαμαράς ράφτει του μισίνι (τουμάρι) μη την ίντγια βελόνα Η βριζινιά τιργιάζητι καλά κι σφιχτά σ' ένα πάχους δέκα δώδικα πόντους τις άκρεις που αρχιρνούν τις κόφτει μη του ζουδανά (φουτογρ. 9) Υσταρνας η στρώση σηβαίνει στου ξυλίκι ιφαρμουστή κι στιριουμένη σι ουχτώ μιριές, μιγίρόν σπάγγουν χου ντρόν (τέσσιρις απ' τη μνιά κι τέσ-

σιρις απ' την άλλη τη μιριά) στίς παχίδεις κι στη μέση απ' τα κουτσάκια στου πιστάρι. Ου σπάγγους πιρνάει μη σακουράφα τρανή για να πιρνάει όλου του πάχους της στρώσης. Τώρα κι' αυτή η τέχνη απουγάλια - γάλια αλησμουνήθηκαν, τα σαμαράδικα όλα έκλεισαν στη Νιάουστα γιατί δεν έχουν δουλειά. Τα ζώα μιτριούντι στα δάχτυλα. Σι όλα τα σπήτηνια παληότηρα είχαν αλουγου τώρα έχουν τρακτέρ, έχουν αγρουτι κά αυτουκίνητα, κι' αντί να φκιάνουν μνιά ώρα μη τ' αλουγου απ' τη Νιάουστα ίσιαμι του μισουδέντρου, τώρα μη τ' αυτουκίνητου παγαίνουν σι λιγότερου απού ένα κάρτου της ώρας κι' αντι να φουρτώνουν ικατό κι λά φουρτώνουν χίλια.

Τότι τ' αργαστήρια τα σαμαράδικα ήταν μη κιουπέγκια άλλα είχαν κι' άλλα δεν είχαν τζιαμαρίες, μούγκι στου πουλύ του κρύγιου έδαναν κάνα μαγκάλι. Τα πλειότηρα είχαν χώμα κάτω. Είχαν μέσα μιριά ένα νγιό μέτρα, πατάρι ή τιζιάχι σανι δένιου 70-80 πόντους ψηλά απ' του χώμα. Εικει στη μέση κάθουνταν σταυρου πόδι ου σαμαράς κι δούλι-βαν κουντά σι ένα κούτσουρου για πιλέκιμα. Ενα μπόι πανουθειό του ήταν αλλου πατάρι σαν τρανή αράφι για να βάνει βριζινιά, ή τις λινάτσεις κι' άλλα σεία. Τρουγιούρου στους τοίχους είχειν άλλεις αράφεις στινές για τα ιργαλεία κι μιρικιές χαμπηλές για να φτάνουντι καθουν τάκιας. Δέξα κι ζέρβα στους κiousε δεις κι' απ'αυ κάτω απ' του πατάρι έδαναν τα ξύλα για του ξυλίκι κι τα σαμαργια για μιριμέτισμα. Αν ήταν ασβιστουμένοι οι τοίχοι κριμνούσαν κι κάνα κάδρου μη τη γηνουδέφα, τουν πατέρα ή τουν παππού τους.

Τα ιργαλεία του σαμαρά

Ηταν τρία σκιπάργια, ένα φαρδί ένα στινό κι μακρύ για πιλέκιμα κι' ένα γυριστό για να φκιάνει τ' αμπρουστάρια.

Ενα χειρουπρίουνου για να κόφτει

Φουτ. 8: Η ανέμη 1, η θηλειά 2, του τοικρίκι 3, του αδρόχτι 4 κι του μισούρι 5

Φουτ. 9 1 του ψαλίδι, 2 Του πριόνι, 3 Ουζουβανός, 4 η τανά-
λια, 5 ου Ξυλουφαϊάς (ρόσπα), 6 του σκηάρι, 7 του κλουστό
σκιπάρι, 8 του μικρό σκιπάρι, 9 του ρουκάνι, 10 του ματκάπι.

τα ξύλα, ένας ξυλουφαϊάς για να ι-
σιάζει τις παχίδεις κι τάλλα ξύλα
μνιά τανάλια για να βγάξει καρφκιά
κι τσιουβιά.

Ενα ματκάπι (τρυπάνι) μη αρίδεις
διάφουρεις για τρύπεις Ρουκάνι πα
λιούκιρου μι νγιό χειρούλια για να
τσακώνει κι μη νγιό χέργια για να
ισιάζει τα ξύλα, μικροί είχαν κι μιρι
κοί σαμαράδεις δεν είχαν.

Ενα ψαλίδι για να κόφτει του σαμα-
ρουσκοῦτι, του μισίνι, κι τη λινάτσα.
Εναν ζουβανάν για να κόφτει τη θρι
ζινιά που αρτιρνούσιν κι του σπάγ
γου.

Ενα τρανό διλόνι για να ρσφτεί τη
στρώση κι μνιά σακουράφα τρανή
για να πιρνάει του σπάγγου να δέ-
νει τη στρώση στου ξυλίκι.

Είχιν κι ένα σμιλάρι για ν' ανοίγει
τισιράγκουνεις τρύπεις στ' αμπρου-
στάρι κι του πιστάρι, κι' ένα λαδά-
κουνον για τρόχισμα.

Μη τη ματσόλα, ένα ξυλένιου σφυρί,
χτυπάει τις παχίδεις για να ιφαρμό-
σουν στις τρύπεις κι του σμιλάρι πō
χει ξυλένιου χειρούλι για ν' ανοῦ-
γουν οι τρύπεις.

Τώρα κι' αυτά τα ιργαλεία απόμει-
ναν για μόμιλα τα πλειότιρα. Τότι
του σαμάρι ήταν ας πούμι η καρό-
τσα απ' τ' αυτοκίνητου γιατί εικεί
φουρτώνουνταν όλα εικεί κάθουνταν

οι άνθρωποι. Του σαμάρι δένητι με
την ίγκλα (Λατινικά CINGULA) έ-
να λουρί γιρό πέτσινου φαρδύ απου
βακέτα 6—10 πόντους φάρδους. Δέ-
νητι στην απάνου την παχίδα δέξα
μιριά απ' του σαμάρι, πιρνάει απ'
του στήθους του ζώου. Στην άκρα
της έχει έναν χαλκάν ραμένουν γιρά.
Απ' τον χαλκάν πιρνάει νγιό τρεις
βουλές κι δένητι φλιόγγουν μνιά νου
ζίτσα απου τουμάρι γιρή πούνει μό
νιμα διμένη στην κάτω τη ζιρδιά πα
χίδα. Αυτός ου χαλκάς στην άκρα
της ίγκλας λέγητι ινγκουσύρτης. Μι
ρικές βουλές η ίγκλα είναι χουρισμένη
στα νγιό. Δένουντι απ' του σαμάρι
κι στις άκρεις τους έχουν ινγκλουσύ-
ρτεις που τους δένουν αναμεταξύ
τους μη σπάγγουν έτσι δε σφίγκιτι
πουλύ του ζώου. Η ίγκλα λαμπαδιά
ζει όντας στέκτητι του ζώου.

Του σαμάρι για να μη φεύγει α-
μπρουστά τουν κατήφουρου έχει πι
στιά (πισινέλα) ένα φαρδύ πέτσινου
γιρό λουρί όπου η ίγκλα κι φαρδύ
τηρου. Δένητι στις νγιό κάτω μιρι
ές απ' του πιστάρι κι ιφαρμόζει κα
λά στα κοπούλια. Μιρικοί δάνουν κι
κουσκούνι (Τούρκικα KUSKUN) ένα
λουρί μάϊ στινὸ που πιρνάει απου κά
του απ' την ουρά του ζώου κι δένητι
πάλι στου πιστάρι. Η σέλλα μούγκι
σι τέτοιον κουσκούνι στηριώνητι κι

στην ίγκλα.

Του σαμάρι έχει κι τις σκάλεις νγιό
φουρτώματα που δένουντι στις νγιό
τις μιριές απ' τη μισκιές τις παχί-
δεις οι κι τις πάνου για να δουθούν
στου φόρτουμα, να δένουντι τα φουρ-
τχιά, απ' τη σκάλα κι τα κουτσάκια
μη θηλιές.

Του καπίστρι εινι ραμένα λουργιά
σύμφουνα μι του σκήμα απ' του κι
φάλι του ζώου κι πιρνάει πανουθιό
απ' τ' αφκιά. Μη του καπίστρι οδη
γάει τ' αλουργου αυτός που ανηθαί-
νει στου σαμάρι. Του καπίστρι γένη
τι κι' αποῦ φόρτουμα.

Τότι στου σαμάρι φουρτώνουνταν
σπουρίνγια σι σακιά, χώμα κόκκι-
νου, άμμους σι τσιμιντουσάκια, άχυ-
ρου σι δίχτια πόκλειναν μι νγιό ξύ-
λα κι χουρούσαν καμνιά σαρανταριό
κιλά. Φουρτώνουνταν αποῦ ένα στη
μιριά. Τα ουπουρικά, ρόνγτια, κιδώ-
νια μήλα κι σταφύλια αποῦ καμνιά
φρας φουρτώνουνταν τανσί κουφίγια
τρανά πλιγμένα απου θέργις ιτίας
ή σκιζεις αποῦ λιφτουκαριές, για να
μη χτυπιούντι. Τα μόλια (πουρόπι
τρεις μικρές) τα φόρτουναν σι κά-
σεις αποῦ σαπούνι η κι σι σακι
ά πουρόπιτρεις τρανές για σπήτχια
κι πλάκεις φόρτουναν σι νγιό σανί
νγτια που κρέμουνταν μι φόρτουμα
απ' τ' αμπρουστάρι κι του πιστάρι.
Υσταρνας τα μήλα τα φόρτουναν σε
μπανέρις τη μνιά ίσια κι την άλλη α
νάπουδα απανουθιό κι μιρικοί έδα-
ναν κι μνιά παναυόμι στου σαμάρι.
Για τα τιλάρα τα μήλα έφκιαναν σι
δηρένιεις σκάρεις που χουρούσαν α-
πό πέντι τιλάρα η μνιά στη μνιά τη
μιριά.

Τώρα όλα αυτά καταργήθηκαν όλα
τίπουτα δεν απόμεινει

ΣΥΝΤΟΜΑ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ (Ημαθία - Βέροια - Αραπίτσα - Βέρμιο)

Σύμφωνα με τις ιστορικές μαρτυρίες η Ημαθία, η περιοχή που βρίσκεται ανάμεσα στον Αλιάκμονα και το Λουδία με κύριο βουνό της το Βέρμιο, υπήρξε ο πυρήνας του αρχαίου Μακεδονικού κράτους.

Από την Ημαθία, αφού εξαιρώθηκαν σ' αυτήν γύρω στον 8ο π.Χ. αι. οι Μακεδόνες άρχισαν να απλώνονται προς όλες τις κατευθύνσεις, αποθώντας ή απορροιώντας τα ελληνικά ή ξένα φύλα που εύρισκαν στην πορεία τους.

Στην Ημαθία πριν από τους Μακεδόνες κατοίκησαν οι Βρίγες (ή Φρύγες) και πιο μπροστά απ' αυτούς, άλλα ελληνικά φύλα, κυρίως Πρωτο-Αρκάδες και Πρωτο-Αιολείς.

Όλοι αυτοί ήταν φυσικό να αφήσουν κάποια τοπωνύμια στην περιοχή που κατοίκησαν. Σήμερα πια δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται μη ελληνικό όποιο τοπωνύμιο της Ημαθίας μαρτυρείται από τον Όμηρο ή την παράδοση (μυθική ή ιστορική) επειδή αναφέρεται σε εποχή παλιότερη, από την εμφάνιση στο χώρο που μας αφορά, των Μακεδόνων.

Όπως σ' όλο τον ελληνικό χώρο έτσι και στη Μακεδονία πρέπει να υπάρχουν προελληνικά τοπωνύμια. Όπως όμως οι Έλληνες κράτησαν σε πολλές περιπτώσεις τα τοπωνύμια που βρήκαν, το ίδιο είναι φυσικό να υποθέσουμε ότι έκαναν και οι άλλοι λαοί.

Γι' αυτό, το πέραςμα των Πελασγών, Ιλλυριών, Φραγκών, Φρυγών από τη Μακεδονία δε σημαίνει ότι έδιωξε τα ίχνη των ελληνικών φύλων που κατοίκησαν την Ημαθία πριν από τον 12ο π.Χ. αιώνα.

Φυσικό επίσης είναι τα ελληνικά τοπωνύμια, όπως γίνεται γενικά με τις λέξεις, να υπέστησαν την επίδραση της προσφοράς των λαών, φυλών

ή φυλών, που τα χρησιμοποιήσαν.

Όταν πριν από αρκετά χρόνια ο πατέρας της Νεοελληνικής Γλωσσολογίας, ο Γεώργιος Χατζιδάκης υποστήριξε ότι το όνομα «Ημαθία»,

του Θωμά Γαβριλίδη

είναι ελληνικό και προέρχεται από τη λέξη ἡμαθος (= ἄμιος, αμιώδης έδαφος), η άποψή του δεν έγινε δεκτή, γιατί το όνομα αναφέρεται από τον Όμηρο (Ιλιάδα, Ξ. 226), επομένως ανήκει στην προμακεδονική περίοδο της ιστορίας της Ημαθίας.

Και μόνο αυτό το παράδειγμα, θα έφτανε για να δικαιολογήσει τα όσα έγραφα παραπάνω για τα νέα ιστορικά δεδομένα που έχουμε τώρα και που είναι καταχωρισμένα στο σύγγραμμά «Μακεδονία 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» της Εκδοτικής Αθηνών (Αθήνα 1982).

Με βάση τα νέα ιστορικά δεδομένα υποστήριξα σε πρόσφατα σημειώματά μου στις εφημερίδες «ΗΜΕΡΗΣΙΑ» και «ΒΕΡΟΙΑ», την άποψή μου για την ετυμολογία των ονομάτων «Βέροια» (Φερούσια, Φέροια, Βέροια) και «Ημαθία» (μαθός, ά-μαθός - άιαθος = υγρός, νοτερός, αλλά και φαλακρός).

Σύμφωνα με τις παραπάνω ετυμολογίες: (προσωπική μου άποψη) 1) το όνομα «Βέροια» σημαίνει: η Φέρουσα, η παράγουσα, η καρποφορούσα, η ζωοφόρος Κρήνη, πηγή...

2) Το όνομα «Ημαθία» σημαίνει: τον υγρό και νοτερό τόπο, χαρακτηριστικά που ταυρίζουν στο προσχωσιγενές έδαφος της Ημαθίας και στη φαλακρότητα της περιοχής των εκβολών του Αλιάκμονα...

Το σημειώμά μου αυτό ξαναγραφί- μένο ειδικά για τη «Νιούστα» στο-

χεύει σε δύο παράγραμμοι. 1) Να ενημερώσει τους αναγνώστες της «Νιούστας», όσους δεν έτυχε να διαβάσουν τις εφημερίδες που προανέφερα, και 2) Να ξαναθυμίσει κάποιες ετυμολογίες που είχα δημοσιεύσει στον τοπικό τύπο της Ημαθίας το 1980, πριν επομένως από την έκδοσή του ιστορικού έργου «Μακεδονία» (έκδοσή 1982), που προανέφερα, και που ήταν φυσικό να αντιμετωπισθούν με πολύ σκεπτικισμό.

Αναφέρω με συντομία μερικά από τα ονόματα που με είχαν απασχολήσει τότε και που με απασχολούν και τώρα. Σκέφτομαι μάλιστα να τα συμπεριλάβω σε ένα μικρό βιβλίο - αφιέρωμα στην Ημαθία.

1) Αράπιτσα = ΙΕΡΑ, δωρ. ΙΑΡΑ — ΠΙΣΑ. (πίσα = ποτίστρα (πηγή) = ιερή (η διερά = ορμητική) πηγή.

2) Βέρμιο, Βρέμιον (ρήμα βρέμω = παταγωδώς ηρώ...).

Τότε λοιπόν (25.6.1980), έκλεινα το σχετικό σημειώμα μου με τα εξής ερωτηματικά (τα οποία ακόμα με απασχολούν):

«Αλλά τι σχέση έχουν αυτά με το Βέρμιο; Μήπως το Βέρμιο κάποτε έδρεμε, έκανε πάταγο από κύματα που έσπαζαν στα βράχια του ή από φωτιές που έδεναν από τα σπλάχνα του; Ή κάποτε γινόταν πιο συχνά σεισμοί σαν αυτόν που έγινε πρόσφατα, που συνοδευόταν από υπόκωφη βοή; Πάντως το Βέρμιο μιλάει».

Αυτά έγραφα τότε. Τα θυμάται άραγε κανένας; «Τα γραπτά όμως μένουν». Παρόλα αυτά, κι αν υποχρεωνόμαστε κάποτε να αναθεωρούμε παλιότερες απόψεις μας, θα πρέπει να έχουμε την κατανόηση των αναγνωστών γιατί η αναζήτηση της Αλήθειας δεν είναι εύκολη υπόθεση.

Οδηγίες για προφύλαξη από ευδεχόμενο καύσινα

1. Μένετε στη σκιά, σε δροσερό μέρος, όπου να δημιουργείται και κάποιο ρεύμα αέρος με φυσικά ή τεχνητά μέσα π.χ. με ανεμιστήρα.
2. Μην κυκλοφορείτε έξω, κάτω από τον καυτό ήλιο, αν δεν είναι ανάγκη και περιορίζετε όσο γίνεται περισσότερο τη σωματική καταπόνηση.
3. Ντύνεσθε ελαφρά και με ανοιχτόχρωμα ρούχα, με ανοιχτό το λαιμό.
4. Πίνετε άφθονο δροσερό ή κρύο νερό με λίγο αλάτι, όσο δάξετε σε μια σαλάτα σας. Αποφεύγετε τα ζαχαρούχα αναψυκτικά, τα πολλά γλυκά και οπωσδήποτε τα οινόπνευμα.
5. Τρώτε ελαφρά, όσο γίνεται ελαφρότερα, με φαγητά κάπως αλατισμένα και μη φοβόσαστε μήπως αδυνατίσετε ή μήπως χάσετε βάρος. Αυτό θα το ξαναπάρτε σύντομα.
6. Μη μένετε τελείως ακίνητοι μέσα στο σπίτι αλλά περπατάτε. Κι αν ο αέρας έρχεται ζεστός, ρίξτε μια βρεγμένη πετσέτα στην πλάτη και τους ώμους σας που να πιάνει και τις μασχάλες. Η κίνηση τότε βοηθά την εξάτμιση και φέρνει δροσιά.
7. Συχνά ντους με δροσερό νερό. Κι αν μέινετε για λίγο με το βρεγμένο μπουρνούζι, σας φέρνει δροσιά.
8. Αποφεύγετε τα μέρη που μαζί με τη μεγάλη ζέση υπάρχει και υψηλή υγρασία. Εκεί και με πολύ χαμηλότερες θερμοκρασίες μπορεί να πάθει κανείς θερμοπληξία.
9. Συμβουλευθείτε το γιατρό σας για τα φάρμακα που παίρνετε.
10. Τα εξασθενημένα άτομα, οι κατάκοιτοι, εκείνοι με εγκεφαλικά και εκείνοι που παραμένουν για οποιοδήποτε άλλο λόγο κλινήρεις, θα πρέπει να μεταφέρονται από τις γωνίες των δωματίων, στο κέντρο, εκεί όπου ο αέρας ανανεώνεται καλύτερα και γίνεται κάποιο ρεύμα.
11. Η θάλασσα είναι ένα θαυμάσιο μέσο αντιμετώπισης του καύσινα. Αλλά και εκεί όταν μένει κανείς για πολύ χρειάζεται καπέλο για να μην πάθει ηλίαση. Το κολύμπι να περιορισθεί για δροσιά και όχι για άσκηση. Υστερα παραμονή στη σκιά και όχι ξάπλωμα κάτω από τον καυτερό ήλιο. Τα συχνά μέσα και έξω από το νερό είναι προτιμότερα. Προσοχή μεγάλη χρειάζεται περισσότερο στη μετάβαση και την επιστροφή από τη θάλασσα όταν υπάρχουν μπουτιαρισμένα και είναι μεσημέρι. Φοράτε γυαλιά ηλίου απορροφητικά των υπεριώδων ακτίνων.
12. Όσοι πάσχουν από διάφορα νοσήματα να συμβουλευονται το γιατρό τους (καρδιοπαθείς, πνευμονοπαθείς και νεφροπαθείς, κυρίως).
13. Να μην ξεχνάτε ότι και τα μωρά ζεσταίνονται. Να τα ντύνετε ελαφρά, να τα αερίζετε με δεντάλιες.
14. Μην αφήνετε μόνα τα ηλικιωμένα άτομα στο σπίτι γιατί δεν είναι σε θέση πάντοτε να λάβουν όλα τα αναγκαία προστατευτικά μέτρα.

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ**

Οι Δραγουδίτες και η Επισκοπή τους

Αγαπητοί φίλοι,

Πρόσεξα στο τελευταίο τεύχος (49, σελ. 142 - 143) του περιοδικού «Νιάουστα» το σημείωμα του φίλου κ. Εμ. Βαλταμίδη, με τον τίτλο: «Οι Δραγουδίτες και η Επισκοπή» και παρατηρώ τα εξής:

1. Για τους Δραγουδίτες και τη χριστιανική επισκοπή τους, στον σημερινό νομό της Ημαθίας, έγραψα διεξοδικά στο βιβλίο μου «Ιστορία της Βέροιας», τόμος 2ος. Βυζαντινοί Χρόνοι, Θεσσαλονίκη 1970, και συμπληρωμένα στις σελίδες 9 - 13 και 158 - 162, όπου (στις υποσημειώσεις) γίνεται αναφορά και χρησι-

μοποίηση και της σχετικής βιβλιογραφίας.

2. Εκεί αναφέρω (σελ. 159 - 162) ότι στο άλλο ομώνυμο χωριό, δηλαδή στην Επισκοπή του «Ρουμλουκού», της επαρχίας της Βέροιας, πρέπει να υπήρχε άλλη χριστιανική επισκοπή, ή της Καμπανίας.

3. Οι πηγές αναφέρουν ότι οι Δραγουδίτες εγκαταστάθηκαν μετά ξύ της Θεσσαλονίκης και της Βέροιας, αλλά η τότε οδός δεν πρέπει να συσχετίζεται με τη σημερινή εθνική οδό (Θεσσαλονίκης - Βέροιας), γιατί η παλιά ρωμαϊκή οδός, η Εγνατία, όπως είναι γνωστό-

δεν περνούσε απ' ευθείας, μέσα από τη Βέροια που επικoinωνούσε μαζί της με δευτερεύουσες οδούς, μία από τις οποίες διερχόταν κάπου κοντά στη σημερινή οδό Βέροιας - Νάουσας - Κοπανού - Έδεσσας.

4. Αυτά τα λίγα, γιατί δεν επιθυμώ να επαναλάβω και εδώ, όσα έγραψα ήδη, ούτε να παρακλίψω την ιστορική αλήθεια. Αυσιάζοντάς της στην οποιαδήποτε σκοπιμότητα. Ακόμα, δεν θέλω να διαταράξω και τη μακροχρόνια φιλία μου με τον αγαπητό Μανώλη...

Πολύ φιλικά
ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

«Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας»

Το μαχανοπήγαδο της ζωής, αγώντας της επιδιώσεως, κατεδάφει συνήθως και διαφεύγει τις αβύσσους προθέσεις των ανθρώπων, οι οποίοι χαρμαρίζουν και εξανερμίζουν δυνατότητες τους στον προσωπικό αγώνα τους για την όσο το δυνατό πιο εύκολη και άσκοπη επικράτησή τους και για την απόλαυση, ενόπλευρα, των υλικών αγαθών. Οδηγεί στην πλήρη (πνευματι-

κανόνα, θέμα μερακίου και όχι, οπωσδήποτε, ασκήσεως ορισμένου επαγγέλματος ή, απαραίτητα, συγκεκριμένων σπουδών.

✱ ✱

Όμως, για να μη μακρηγορήσω περισσότερο, θα προσπαθήσω να παρουσιάσω το βιβλίο, το οποίο μου έδωσε την αφορμή για τις πιο πάνω σκέψεις.

Ο κ. Στέργιος Σπ. Αποστόλου κατέχεται από την «εὐαγγέλιον» Β. Πειρο και ακριβώς το επάγγελμα του λογιστή, στη Νάουσα, εδώ και πολλά χρόνια. Η τυπική μόρφωσή του είναι της Μέσης Εκπαιδεύσεως. Η αγάπη του, όμως, για την ιστορία και ιδιαίτερα για τη γλωσσολογία τον οδήγησε στην απόφαση να παρακολουθήσει ειδικά μαθήματα στη Σχολή Βαλκανικών Σπουδών του Ιδρύματος Μελετών της Χερσονήσου του Αίμου, στη Θεσσαλονίκη, όπως και Ημερινά σεμινάρια της αλβανικής γλώσσας, πανεπιστημιακού επιπέδου, στο γιουγκοσλαβικό Πανεπιστήμιο της Πρίστινας, της περιοχής του Κοσσυφοπέδιου. Ήδη, διδάσκει μαθήματα της αλβανικής γλώσσας στην προαναφερομένη σχολή του Ι.Μ.Χ.Α. (όπου μαθήτευσε), ενώ το επάγγελμά του παραμένει το ίδιο, δηλαδή του λογιστή.

Μέχρι τώρα γνωρίζαμε τις ενδιαφέρουσες μελέτες του (που δημοσιεύτηκαν, κυρίως, στο εξαιρετικό τριμηνιαίο περιοδικό «Νάουσα») για την ιστορία του κλεφταρματολισμού στη Μακεδονία, με βάση, ιδίως, τα βιβλία του Ιω. Βασιλαδέλλη, για γεγονότα της ιστορίας της Νάουσας, ή, τέλος, και για το γλωσσικό ιδίωμα της ίδιας πόλεως. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των δημοσιευμάτων του κ. Αποστόλου είναι η πρωτοτυπία και η ποιότητά τους.

Τούτα ήταν αποδεκτά και, λίγο πολύ, γνωστά σ' όσους ασχολούνται

με την πνευματική ζωή του νομού μας και συγκεκριμένα της Νάουσας. Όμως, δεν προσιωνίζονταν η συγγραφή ενός, τόσο σπουδαίου, ολοκληρωμένου, συνθετικού και πολύ δύσκολου, έργου, όπως είναι αυτό, το οποίο κυκλοφόρησε πριν δύο μήνες, σε φωτοτυπική ανατύπωση από το δακτυλογραφημένο κείμενό του.

Ο πλήρης τίτλος του βιβλίου είναι: «Στέργιος Σπ. Αποστόλου, Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας (φωνητική - μορφολογία)», Μακεδονικές μελέτες, Νάουσα 1989, σελίδες 363, 8ου σχήματος.

Μετά διέλιθο πρόλογο, αρχίζει το πρώτο μέρος του, το οποίο αναφέρεται στη φωνητική του Νάουσαϊκού ιδιώματος. Χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Το Α' αφορά στην προφορά των φθόγγων και στην αντιστοιχία τους προς τα γράμματα του αλφαβήτου. Το Β' αναφέρεται στα δίψηφα φωνήεντα, στα δίψηφα σύμφωνα και στα ρινικά συμπλέγματα. Το Γ' κεφάλαιο αφιερώνεται στα «πάθη» των φθόγγων. Στο δεύτερο μέρος αναπτύσσονται όσα αφορούν στη μορφολογία του ιδιώματος, σε δέκα κεφάλαια, όπου εκφράζονται οι απόψεις του για το άρθρο, για τα ουσιαστικά, για τα επίθετα, για τις αντωνυμίες, για τα ρήματα, για τη μετοχή, για τις προθέσεις, για τους συνδέσμους, για τα επιρρήματα και για τα επιφωνήματα. Το Γ' μέρος επιγράφεται «παραγωγικό», δηλαδή αναφέρεται στα παράγωγα ρήματα, στα ουσιαστικά, στα επίθετα και στα επιρρήματα. Τέλος, στο τέταρτο μέρος δίδεται ο ερμηνευτικός πίνακας, δηλαδή το χρησιμοποιούμενο γλωσσάρι του ιδιώματος της Νάουσας.

✱ ✱

Δεν διαθέτω τις απαιτούμενες, ειδικές γνώσεις, ώστε να κρίνω συνεχεία στην σελίδα 21

Του

Γιώργου Χ. Χιονίδη

και ψυχική) αλλοτρίωση. Γι' αυτό είναι πολύ πετυχημένη η έκφραση ότι ο δρόμος προς τα νεκροκαφεία είναι στρωμένος με αγαθές προθέσεις...

Αρχισα κάπως, μακάβρια το κείμενό μου, γιατί θέλω να τονίσω από την αρχή τη σημασία, την οποία έχουν μερικές (δυστυχώς ελάχιστες), εξαιρετικές προσπάθειες συνανθρώπων μας, οι οποίοι επικεντρώνουν τον αγώνα τους στη δημιουργία άλλων έργων, όπως είναι, π.χ., η συγγραφή και η έκδοση βιβλίων, τα οποία ανοίγουν νέους ορίζοντες στις ανθρώπινες γνώσεις.

Ακόμα, έχω τη γνώμη ότι πρέπει να γραφεί κάποτε μία αναλυτική και περιεκτική μονογραφία, με την οποία να τονίζεται η συμβολή στην επιστήμη γενικά των λεγόμενων «ερασιτεχνών», εφευρετών και συγγραφέων. Έτσι, θα μπορούσαμε να εκτιμήσουμε ακριβοδίκαια και πιστά τη μεγάλη σημασία της εισφοράς και της συνεισφοράς εκείνων, οι οποίοι παρήγαγαν μεγάλο έργο σε τομείς που δεν συνταυτίζονταν ή, ακόμα, δεν συνδυάζονταν ή και δεν συνδυάζονταν με τη φύση του βιοποριστικού επαγγέλματός τους, ή, τέλος, και με το είδος των σπουδών τους.

Η δημιουργία λοιπόν είναι, στον

«ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ»

Α'

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΣΠ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Πριν λίγο καιρό είδε το φως της δημοσιότητας το βιβλίο του Σ. Αποστόλου με τον τίτλο «Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας».

Ο Σ. Αποστόλου στενός συνεργάτης της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι γνωστός στους αναγνώστες του περιοδικού από τα πολλά ενημερωτικά και τεκμηριωμένα άρθρα του, ιστορικού και λογογραφικού περιεχομένου. Σχετικά άρθρα του, για το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας δημοσιεύθηκαν στα τεύχη 36ον, 36ον και 37ον έτους 1986.

Ο Σ. Αποστόλου πολύ νωρίς, από τα μαθητικά χρόνια, ασχολήθηκε με το θέμα αυτό. Ζώντας σ' ένα περιβάλλον όπου η ναουσαϊκή διάλεκτος βρισκόταν σε «καθιερυνή» χρήση κατάφερε να ρουφήξει όλες τις λέξεις μία προς μία και να τις κάνει κτήμα του. Είναι γνώστης του ναουσαϊκού γλωσσικού ιδιώματος από «πρώτο χέρι» και αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία.

Με επιμονή και υπομονή, συγγέντως όλο το απαραίτητο υλικό και με επιμέλεια και φροντίδα το επεξεργάστηκε, το ταξινόμησε και ύστερα από αρκετά χρόνια το παρουσίασε. Μόνος του και αβοήγητος, στηριζόμενος αποκλειστικά στις δικές του δυνάμεις, χωρίς να παρακλιούνηται πανεπιστημιακά μαθήματα, προχώρησε με αυτοπεποίθηση και πίστη, παρά τις μύριες δυσκολίες που παρουσιάζει αυτό το ίδιο το αντικείμενο της εργασίας από τη φύση του, τα κατάφερε, ύστερα από πολύ κόπο να το δαμάσει, και να βγει νικητής. Είναι πράγματι ένας άθλος. Ο ίδιος στον πρόλογο του βιβλίου ομολογεί: «Είναι απαραίτητο, εδώ, να υπογραμμισθεί ότι το υλικό για τη συγγραφή αυτού του έργου είναι καρπός επίπονων και επίμονων προσπαθειών οι

οποίες καλύπτουν σχεδόν, χρονικά διάστημα τεσσάρων δεκαετιών, κατά τη διάρκεια των οποίων το ενδιαφέρον μου για την αναζήτηση, καταγραφή κατάταξη και αξιολόγηση του σχετικού γλωσσικού υλικού, επεκτάθηκε προς κάθε κατεύθυνση, απ' όπου ήταν δυνατό να αρσθώ κατά το δυνατό ορθότερα τα στοιχεία αυτού του υλικού».

Σήμερα το γλωσσικό ιδίωμα χρησιμοποιείται μόνο από λίγα άτομα, παραμεινής ηλικίας. Σε λίγο καιρό θα σβύσει τελείως η «ναουσαϊκή λαλιά», του παλιού καιρού. Το βιβλίο όμως του Σ. Αποστόλου θα υπενθυμίζει στις επερχόμενες γενεές ότι στον τόπο αυτό μιλιώταν κάποτε «η ναουσαϊκή διάλεκτος, και ότι στις σελίδες του βρίσκονται, «αποτυπωμένες» όλες οι σχετικές πληροφορίες για τον μηχανισμό της γλώσσας (φωνητική, μορφολογία κ.λπ.).

Το βιβλίο, απευθύνεται σε λίγους ανθρώπους, στους ειδικούς επιστήμονες και σ' όσους επιθυμούν να ασχοληθούν με τη παράδοση και το παρελθόν του τόπου αυτού.

Είναι ένα βιβλίο με ειδικό βάρος και φέρει την σφραγίδα της ποιότητας.

Στη συνέχεια δημοσιεύουμε σχόλια και κριτική του τοπικού τύπου και του καθηγητή της γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Γ. Μπαμπινιώτη.

Β'

Τοπικός Τύπος

● Εφημ. «ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ»

φύλλο 259 27.1.1990

Βιβλίο για το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας εκδόθηκε εδώ και μερικές ημέρες από το συμπόλιτη μας Στέργιο Αποστόλου, μόνιμο συνεργάτη του Περιοδικού «ΝΙΑΟΥ-

ΣΤΑΣ».

Ο κ. Στέργιος Αποστόλου ασχολείται με το θέμα αυτό, περισσότερο από 30 χρόνια. Το βιβλίο εκδόθηκε με δικά του έξοδα και τυπώθηκε σε περιορισμένα αντίτυπα.

● Εφημ. «ΝΕΟΙ ΚΑΙΡΟΙ»
φύλλο 260 3.2.1990

Σωστά παρατηρήθηκε στο δημοτικό συμβούλιο ότι θα πρέπει να ορ-

Του Οδ. Ντινόπουλου

γανωθεί μια ειδική εκδήλωση για να τιμηθούν άνθρωποι της Νάουσας που προσφέρουν αρκετά στην πόλη μας, είτε στο χώρο της τέχνης, είτε στο χώρο του κοινωνικού προβληματισμού. Η παρατήρηση έγινε από τον κ. δήμαρχο, με αφορμή της έκδοσης του βιβλίου για το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας από τον κ. Στέργιο Αποστόλου και θέλουμε να πιστεύουμε ότι η εκδήλωση θα αγαλλιάσει και πολλούς συμπολίτες μας που διακρίνονται σε τομείς πολιτισμού και που το όνομά τους έχει γίνει γνωστό και πέρα από τα στενά όρια της περιοχής μας. Η τιμητική αυτή διάκριση, αν μη τι άλλο θα δώσει χαρά και την ικανοποίησή σ' αυτούς τους ανθρώπους ότι ο Δήμος Νάουσας ξέρε: να εκτιμά τη προσφορά τους.

● Εφημ. «ΦΩΝΗ ΝΑΟΥΣΗΣ»
φύλλο 1942 10.2.1990

Ένα βιβλίο - έκπληξη - έφτασε στα χέρια μου. Τίτλος του «Το Γλωσσικό Ιδίωμα της Νάουσας» και συγγραφέας του ένας δικός μας άνθρωπος, ο Στέργιος Σπ. Αποστόλου. Ήταν ένα ευχάριστο ξάφνιασμα, μεγάλωνε ακόμα και με την απλή φύλλομέτρηση του βιβλίου, με την

ανάγνωση έστω και των τίτλων των κεφαλαίων του. Όπως ομολογεί ο ίδιος δημιουργός του χρειάστηκαν σχεδόν 4 δεκαετίες για να συγκεντρωθεί και να ταξινομηθεί το υλικό που χώρησε συμπυκνωμένο στις 366 πυκνογραμμένες σελίδες του. Η φωνητική ή μορφολογία του τοπικού μας ιδιώματος, η γραμμιατική του, το γλωσσάρι του και τα άπειρα παραδείγματα αποτελούν έργο ζωής ενός ανθρώπου που είχε κίνητρό του μόνο το μεράκι και τίποτε περισσότερο. Ο Στέργιος δεν προσδοκώ ούτε πανεπιστημιακούς τίτλους, αλλά ούτε και κάποιο υλικό όφελος.

Το γεγονός αυτό προσδίδει μεγαλύτερη αξία στην προσπάθειά του, που δεν είναι μόνο πνευματική, αλλά και υλική και σωριατική, γιατί ο ίδιος κάθισε και έγραψε τα κείμενα στη γραφομηχανή, τα σιέκρινε στο φωτοτυπικό μηχάνημα και τα έδωσε να φωτοαντιγραφούν σε μερικές δεκάδες αντίτυπα, όσα απαιτούνταν για μερικές βιβλιοθήκες και κάποιους ανθρώπους που έχουν ενδιαφέρον για τα τοπικά γλωσσικά ιδιώματα, που τα παίρνει η πρόδοος και τα εξαφανίζει. Εκεί θα καταλήξει και το δικό μας τοπικό ιδίωμα, δυστυχώς. Θα μείνει όμως το βιβλίο του φίλου μας, σε κάποιες βιβλιοθήκες, όπως θα μείνουν και κάποια κομμάτια γραμμένα σε κάποια έτυπα για να θυμίζουν ότι κάποτε υπήρχε κι' εδώ ένα γλωσσικό ιδίωμα, με μελωδική προφορά, με θαυμάσια δείγματα της γλωσσοπλαστικής ικανότητας του λαού μας που έπεσε θύμα του πολιτισμού και της ανάπτυξης των μέσων επικοινωνίας. Αυτές οι σκέψεις, μετριάζουν κάπως την πίκρα που νοιώθει όποιος μελέτησε και αγάπησε αυτήν τη γλώσσα, που του έδινε μια τοπική ταυτότητα. Η προσδοκία και η ελπίδα ότι θα διασωθεί έστω και ως μουσειακό είδος, αποτελούν κάποια ικανοποίηση, για την οποία οφείλονται ευχαριστίες σε όσους κουράζονται να την προσφέρουν με τα έργα

τους, όπως πολύ σωστά γράφει στον πρόλογο του βιβλίου του ο κ. Αποστόλου.

Γ.

Γ. Μπαμπινιώτης

ΑΘΗΝΑ 12.4.90

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ

Αγαπητέ κ. Αποστόλου,

Σας συγχαίρω για το βιβλίο σου
«Το Γλωσσικό Ιδίωμα της Νάουσας»

σου» που μόλις τώρα μπόρεσα να δι-
εξέλθω. Είναι πολύ καλή δουλειά,
όσο καλύτερη μπορεί να είναι μια
γλωσσολογική περιγραφή από μία
γλωσσολόγο.

Η ακρίβεια των περιγραφών σου
και η επιμονή σε μία αυστηρώς πε-
ριγραφική προσέγγιση σε συνδυα-
σμό με τη βαθύτερη γνώση του ιδι-
ώματος και την ευαισθησία του «ε-
παρκώς χρήστη» δίνουν μια βαρύ-
τητα στο πόνημά σου.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Γ. Μπαμπινιώτης

Το γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας

συνέχεια από την σελίδα 19

σιαστικά την αξία της συνεισφοράς
του κ. Στ. Αποστόλου.

Και μόνον, όμως, η φυλλαμέτρη-
ση της γλωσσολογικής μονογραφί-
ας του, εντυπωσιάζει για τον όγκο
της, την επιμέλεια, το πλήθος των
γνώσεων του συλλέκτη (πραγματι-
κής μέλισσας) και την τελειότητά
της, ως προς τη συλλογή την κα-
τάταξη και την επεξεργασία του
πλούσιου υλικού, το οποίο με μεγά-
λη επιτυχία τιθάσευσε και αξιοποίη-
σε ο συγγραφέας. Είναι, συνεπώς,
τυχερή η Νάουσα, γιατί διαθέτει
έναν τόσο αξιόλογο σκαπανέα του
πνεύματος και μιά τόσο πρωτότυπη
μελέτη για το γλωσσικό ιδίωμά
της, η οποία θα βοηθήσει, ασφαλώς,

και στη διερεύνηση (ίσως δε και
στην επίλυση) του προβλήματος
της καταγωγής πλήθους Ναουσαί-
ων (για πολλούς από τους οποίους
υπάρχουν στοιχεία ότι κατάγονται
από την Ήπειρο).

Εκφράζω λοιπόν τα θερμά συγ-
χαρητήρια και τον θαυμασμό μου
για την πολυετή προσπάθεια και
για την πολύτιμη συνεισφορά του κ.
Αποστόλου. Ελπίζω δε να βρεθεί ο
κατάλληλος χρηματοδότης, ώστε να
κυκλοφορήσει η μονογραφία και σε
κανονικά τυπωμένο βιβλίο, οπότε
θα προστεθούν, ασφαλώς, και τα α-
παραίτητα συγκριτικά στοιχεία και
δεδομένα για τα γλωσσικά ιδιώμα-
τα άλλων περιοχών, όπως και η
σχετική βιβλιογραφία.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στην προσπάθεια της να συγκεντρώσει στίς σελίδες της ό,τι έχει δημοσιευθεί κατά καιρούς και αφορά τη Νάουσα και την περιοχή της στο τεύχος αυτό παρουσιάζει μια μικρή συλλογή, δημοτικών τραγουδιών.

Τα δημώδη αυτά άσματα που τραγουδιόταν, όπως μας λέει και ο τίτλος τους στο Αρκοχώρι Ναούσης και καταχωρημένα στο «Μακεδονικόν Ημερολόγιον του Παμμακεδονικού Συλλόγου (έτος 1912 τεύχος Αθήνα)» σελ. 244.

ΔΗΜΩΔΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ ΕΝ ΑΡΚΟΥΔΟΧΩΡΙΩ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΝΑΟΥΣΑΝ

Α'

Νά σ' ερωτήσω ψυχογιέ καί σένα, Παναγιώτη,*
όσους σκλάβους κι' αν πήραμε αυτό τὸ καλοκαίρι
κανέννας δέν μας κλάφτηκε ἀπὸ τοὺς σκλαβωμένους*
ένας παππᾶς καλὸγρενος,* πολλὰ λόγια μας λέγει:
Γιὰ κόψ' τε, γιὰ λύστε μας, κᾶνα ντιρμάνι κάμτε*
τρεῖς μῆνες εἶν' ἡ ἀνοιξὶ καὶ τρεῖς τὸ καλοκαίρι,
καὶ τρεῖς εἶν' ὁ χεινὸπῳρος καὶ τρεῖς βαρὺς χειμῶνας.
καὶ σείς σκοπὸν δέν ἔχετε γιὰ νὰ μας ἀπολύστε.
Πιάνουν καὶ γράφουν γράμματα καὶ στέλλουν 'ς τοὺς χατζήδες:
«Βάλτε καὶ μάστε χρῆματα, φλουριά καὶ καραγρόσια
νὰ ξαγοράστε.»

Β'

Καλότυχά 'νε τὰ ἱ βουνά
— Ζάχο μου, τὰ ἱ βουνά — μέ τὸ ζακόνι πῶχουν
τὸ καλοκαίρι πρόδατα καὶ τὸν χειμῶνα χιόνια.
Δέν συλλογιέσαι θάνατον - Ζάχο μου, θάνατον - δὲν πανταιχαίνεις χάρον.
Μὸν' καρτερεῖς τὴν ἀνοιξὶ, νερθὴ τὸ καλοκαίρι,
νὰ βγούν οἱ Βλάχοι 'ς τὰ ἱ βουνά, νὰ 'δγούν κ' ἡ Βλαχοπούλαις,
νὰ 'δγούν τὰ λάγια πρόδατα μέ τ' ἀργυρά κουδούνια.

Γ'

Μπεζέρισα, βαρέθηκα — ξενή μ', βαρέθηκα — αρματωλὸς καὶ κλέφτος,
τῆς νύχτας τὸ περπάτωμα καὶ τῆς αὐγῆς τὸν ὕπνο*
μέ τρώγ' ἡ λέρα τὸ κορμί καὶ τὰ φλουριά τῇ μέσῃ,
τὸ ἔρημο τουφέκι μου διπλὰ 'ς τὴν ἀγκαλιά μου*
καὶ τὸ φιλῶ καὶ τὸ ρωτῶ καὶ τὸ βαρειαξετάζω:
Ντουφέκι μου 'περήφανο μέ τα πολλὰ παφύλια*
πολλαῖς βολαῖς 'μου γλύτωσες, κι' ἀκόμ' αὐτὴν τὴν ὥρα
κι' ἂ δέ σέ φκειᾶσω ἀπὸ φλουρί κι' ἀπὸ μαργαριτάρι*
καὶ σὺ σπαθᾷς τίμιο, ποὺ κόφτεις τὰ κεφάλια,
νὰ κόψης καὶ χλωρὸ δενδρὶ νὰ φκειᾶσης τὸ λημέρι.

Δ'

Κάτω 'ς τοῦ Ντοῦμ τὴν πέτρα, κάτω 'ς τὸ γιालό
βαρέσαν τὸν Ἀργύρη κι' αὐτὸν τὸν Κόκκινο.
Τούρκοι τὸν τυρανοῦσαν καὶ Ρωμαῖοι τὸν κλαῖν*
καὶ δυὸ καλὰ κοράσια τὸν μοιρολογοῦν.
Ν' Ἀργύρ' δέν ἔχεις μάννα, δέν ἔχεις κι' ἀδελφῇ,
δέν ἔχεις καὶ γυναῖκα νάρθη νὰ σε κλαίγι.
— Ν' ἐγὼ σάν εἶχα μάννα, σάν εἶχα κι' ἀδελφῇ,
σάν εἶχα καὶ γυναῖκα, κλέφτης δέν πάγενα.

(Ἡ συνέχεια ἐν τῷ τοῦ ἐτους 1913 «Ἡμερολογίῳ»).

Π.Σ

Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

Σημ. ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ. Στις 11 Φεβρουαρίου 1990 έγιναν τα εγκαίνια του ειδικού σχολείου Νάουσας.

Λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει το θέμα δημοσιεύουμε αυτήν την ομιλία του κ. Δημ. Ρούγγου, σχολικού συμβούλου της 2ης Εκπαιδευτικής περιφέρειας Π.Ε.Ν. Ημαθίας που εκφωνήθηκε την ημέρα εκείνη για ενημέρωση των αναγνωστών μας.

βελτιώτατε,

Κε Νομάρχη, κ. Δήμαρχε, κ. Προϊστάμενε της Δ/σης Α/θμιας Εκπ/σης κ. Δ/ντή της Αστυνομίας, Εκπρόσωπε των Στρατιωτικών Αρχών, κ. Εκπρόσωποι Συλλόγων Σωματείων, κ. Συνάδελφοι, κυρίες και κύριοι.

Ημείς ήρθαμε στα πλαίσια της υπεύθυνης πληροφόρησης όλων των πο-

που παρουσιάζουν μικρές ή μεγάλες, παροδικές ή μόνιμες, ψυχοπνευματικές ή σωματικές αναπηρίες και οι οποίες τους δημιουργούν δυσκολίες στην ανάπτυξη, την εκπ/ση και τη γενικότερη κοινωνική αναγνώριση της αξίας και αξιοπρέπειας του ανθρώπου είναι οι βασικές αρχές της εκπ/κής πολιτικής στον τομέα της Ε.Α.

Παραδεχόμαστε προσέτι σήμερα, ότι ο κόσμος θα ήταν ευτυχέστερος, αν ο άνθρωπος ήταν καλύτερος. Για να μπορούσαμε όμως να βελτιώσουμε πράγματι την ανθρώπινη ζωή, θα πρέπει να προσφέρουμε εξίσου, τόσο τον υλικό, όσο και τον πνευματικό πολιτισμό.

Αν θέλουμε να τροποποιήσουμε προς το καλύτερο την κοινωνία μας πρέπει να καλλιεργήσουμε το πνεύμα, που 'θάχει' σαν συνέπεια τη βελτίωση των εκπ/κών μας συστημάτων.

Όταν λέμε βελτίωση του εκπ/κού μας συστήματος, εννοούμε την ολοκλήρωσή του, την επέκτασή του και την προσαρμογή του σ' όλα τα παιδιά, σ' όλα τα πνευματικά επίπεδα, σ' όλους τους χαρακτήρες, βελτιώνοντας συγχρόνως και το βιωτικό επίπεδο των μαθητών. Έτσι, τα παιδιά για τα οποία διάφορα εκπ/κά συστήματα πολλών χωρών προσπαθούν να τα βοηθήσουν ποικιλότροπα και πολύμορφα, είναι τα παιδιά με κάποιες ειδικές πνευματικές και σωματικές ανάγκες.

Σ' όλες τις κοινωνίες, συναντούμε άτομα, που δεν επιτυγχάνουν στη ζωή. Δεν μπορούν ακόμα να διεκδικήσουν τις υποθέσεις τους με αξιοπρέπεια. Δεν μπορούν να φτάσουν

στην οικονομική ανεξαρτησία και να ξεπεράσουν ένα επίπεδο ζωής.

Συναντούν διάφορες κοινωνικές δυσκολίες. Μερικές φορές είναι ένα βάρος για την ίδια την οικογένειά τους και μια ευθύνη για την κοινωνία.

Πόσα όμως μπορεί να κερδίσει η κοινωνία αν προσπαθήσει να μορφώσει και να κατευθύνει τα άτομα αυτά, αν έχει πάντα υπόψη της την ένδοξη φράση του LEIBNIZ «Δώστε μου την Εκπ/ση και σ' έναν αιώνα θ' αλλάξω το πρόσωπο της Ευρώπης».

Κάτω λοιπόν από παρόμοιες διαπιστώσεις μια νέα διάσταση του εκπ/κού μας συστήματος που δημιουργήθηκε μέσα στα γενικότερα πλαίσια της Γενικής και επαγγελματικής εκπ/σης, είναι ο παλιώτερος και ευαίσθητος τομέας της Ε. Α., που έχει αρχίσει ν' αναπτύσσεται συστηματικά και στη χώρα μας, στοχεύοντας στην κάλυψη των ειδικών εκπ/κών αναγκών και γενικότερα στην κοινωνική ένταξη και αποκατάσταση 200.000 περίπου παιδιών ηλικίας μέχρι 20 ετών. Ο αριθμός αυτός δεν είναι φανταστικός, αλλά σύμφωνα με τις διαθέσιμες στατιστικές, που υπολογίζουν ένα 10% του πληθυσμού με μικρές και παροδικές ή σοβαρές ή χρόνιες ψυχοπνευματικές αναπηρίες, όπως συναισθηματικές διαταραχές, δυσκολίες μάθησης, νοητική καθυστέρηση, δυσκολίες στο λόγο, τυφλότητα, κωφότητα, βαρυκοία, δυσκολίες στην κίνηση κ.π.λ.

Για τα παιδιά αυτά απαιτείται Ειδική Αγωγή, στηριγμένη σε ειδικά εκπ/κά προγράμματα, τα οποία εφαρμόζονται από ειδικευμένους εκπ/κούς με τη χρήση ειδικών μεθόδων και μέσων διδασκαλίας. Η ενσωμάτωση γενικά των αναπήρων στο κοινωνικό σύνολο και η κοινωνική τους αποκατάσταση είναι ο.

Του Δημ. Ρούγγου σχολικού συμβούλου

στην να προδώ σε μια σύντομη γενική ενημέρωση, σχετικά με την Ε.Α. και με όλα τα νεώτερα παιδαγωγικά και καθοδηγητικά στοιχεία που έχουν προκύψει και τα οποία αφορούν άμεσα τον ευαίσθητο και σημαντικό αυτό τομέα του εκπ/κού μας συστήματος.

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας για τα παιδιά με ειδικές εκπ/κές ανάγκες αποτελεί για μας ευρύτερη παγκόσμια και κοινωνική έκφραση και συγχρόνως εκπλήρωση χρέους της πολιτείας προς αυτά.

Κάτι παρόμοιο είναι απόλυτα σύμφωνο με την επιταγή του Συντάγματός μας (άρθρ. 21) και με τις διακηρύξεις των δικαιωμάτων του παιδιού, των δικαιωμάτων των αναπήρων, των δικαιωμάτων των ηθικά καθυστερημένων παιδιών, που έχουν θεσπιστεί απ' τον Ο.Η.Ε.

Η κοινωνική δικαιοσύνη, οι ίσες κατα το δυνατόν εκπ/κές ευκαιρίες σχολική και κοινωνική ενσωμάτωση, η αλλαγή στάσης και νοοτροπίας όλων μας έναντι των συμπολιτών μας και μάλιστα των παιδιών

στόχοι: όχι μόνο της εκπ/κής, αλλά και της κοινωνικής, της οικονομικής και της πολιτιστικής πολιτικής της πολιτείας. Η συστηματικά οργανωμένη ειδική αγωγή και ο αρμοδιός συντονισμός των σχετικών προσπαθειών όλων των αρμοδίων φορέων συντελούν αποφασιστικά στην πραγματοποίηση αυτών των στόχων.

Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

A. Σημερινή Κατάσταση

1. Είναι γνωστό ότι ο τομέας της Ειδικής Αγωγής, άρχισε να οργανώνεται συστηματικά στη χώρα μας την τελευταία περίπου 10ετία και ιδιαίτερα μετά την ψήφιση του πρώτου βασικού νόμου 1143/1981 για την Ε.Α.

Παλαιότερα μπορούμε να πούμε ότι η Ε.Α. και εκπαίδευση παρέχονταν κατ' αποκλειστικότητα σχεδόν από διάφορα ιδρύματα, φιλανθρωπικά κυρίως, και λίγα μικρά ιδιωτικά σχολεία. Οι φορείς αυτοί προσέφεραν ένα κοινωνικοεκπαιδευτικό έργο, άλλοι θετικό και άλλοι αμφιλεγόμενο, τότε όμως που το Κράτος δεν είχε ούτε καν ανακαλύψει την Ε.Α. και το χρέος του για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

2. Σήμερα, ύστερα από σχετικά μικρό χρονικό διάστημα συστηματικής προσπάθειας, έχουμε φθάσει σ' ένα, τουλάχιστον καλό σημείο και μπορούμε να μιλάμε ξεκάθαρα:

2.1. Για την αναγνώριση του χρέους της Πολιτείας - και όχι της απλής συμπάθειας - έναντι των συμπολιτών μας με ειδικές ανάγκες και τη δεδομένη βούληση και ευαισθησία ειδικότερα, για την ανάπτυξη του τομέα της Ε.Α., μέσα στα πλαίσια του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

2.2. Για το ότι σήμερα ζητάμε και προσπαθούμε σαν Κράτος, να δώσουμε ίσα δικαιώματα, ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες και ευκαιρί-

ες για κοινωνική ένταξη και αποκατάσταση σ' όλους τους πολίτες, με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ανθρώπινη αξία και αξιοπρέπεια.

2.3. Για το ότι σήμερα μπορούμε να στηριχτούμε σε σχετική νομοθεσία, που πριν λίγα χρόνια ήταν ανύπαρκτη και ακόμη περισσότερη να προσδίδουμε σ' ένα καλύτερο μέλλον.

2.4. Για το ότι προγραμματίζουμε και πραγματοποιούμε σταδιακά τη σχολική ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή την εξασφάλιση κάποιων αναγκών αγωγής και εκπαίδευσης σε ειδικές και πολύπλευρες οργανωμένες εκπαιδευτικές ή και προνοιακές μονάδες.

Στο σημείο αυτό θεωρώ εξαιρετικό κόμπος να τονίσω ότι, πέρα από συναισθηματισμούς και θεωρίες, σφείλουμε να είμαστε ρεαλιστές, από πλευράς οργανωτικής, και χωρίς καμία διάθεση ρατσιστικών και υποστηρικτικών διακρίσεων να μεθοδεύουμε και να οργανώνουμε τις προσπάθειές μας για την παροχή κατάλληλης Ε.Α. ανάλογα με τις δυνατότητες και απαιτήσεις των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Με δυο λόγια ΝΑΙ στη σχολική ενσωμάτωση και την κοινωνική αλληλοσποδχή των πλειστών παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αλλά και ΝΑΙ στα λίγα και καλά οργανωμένα ειδικά σχολεία για εκείνα τα άτομα που έχουν εξαιρετικά ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

2.5. Ακόμα σήμερα μπορούμε να απαιτούμε και να στηρίζομαστε:

2.5.1. Σε περισσότερο ευαισθητοποιημένους και περισσότερους μετεκπαιδευμένους στην Ε.Α. εκπαιδευτικούς.

Η ευαισθητοποίηση αυτή των εκπαιδευτικών των κανονικών σχολείων της γενικής εκπαίδευσης, όσο κι αν δεν συναντάται σε όλους και στον ίδιο περίπου βαθμό - χωρίς τούτο να σημαίνει: ότι πάντοτε φταί-

νε οι ίδιοι, τούτο τούτο δεν είχαν την ευκαιρία να μάθουν για την Ε.Α. είναι εμφανέστερη και περισσότερη από κάθε άλλη περίοδο της εκπαιδευτικής μας ιστορίας.

2.5.2. Σε ανεκτά ή σε καλύτερα (π.χ. ΙΚΥ) προγράμματα επιμόρφωσης και μετεκπαίδευσης εκπαιδευτικών, στο εσωτερικό και εξωτερικό.

2.5.3. Σε περισσότερους σχολικούς συμβούλους Ε.Α.

2.5.4. ΣΕ ΣΧΟΛΙΚΟΥΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥΣ Π.Α., - Π.Ε., - Δ.Ε. και Τ.Ε.Ε. περισσότερο ευαισθητοποιημένους και ενδιαφερόμενους για θέματα Ε.Α.

2.5.5. ΣΕ ΓΟΝΕΙΣ πολύ ενημερωμένους, ευαισθητοποιημένους, συνεργατικούς και απαιτητικούς.

2.5.6. Στους ίδιους τους αναπνέοντες γενικά και τους συλλόγους τους, που έχουν βαρύνουσα γνώμη για πολλά σχετικά θέματα, τα οποία τους ενδιαφέρουν άμεσα και διάθετα μπορούν να συμβάλουν στην επίλυση ορισμένων προβλημάτων, στα πλαίσια της αρχής των των δικαιωμάτων και των ίσων υποχρεώσεων.

2.5.7. Στη μεγαλύτερη κατανοητή και συνεργασία από την πλευρά των διαφόρων διοικητικών και οικονομικών υπηρεσιών, για την επίλυση προβλημάτων Ε.Α.

3. Η διάγνωση των Ειδικών Εκπαιδευτικών αναγκών

3.1. Η ΔΙΑΓΝΩΣΗ και μάλλον στα η έγκαιρη, είναι βασική διαδικασία για τη λειτουργία και κυρίως την οργάνωση της Ε.Α. Στη χώρα μας όμως δεν γίνεται όπως απαιτείται, στις περισσότερες περιπτώσεις.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία η διάγνωση γίνεται από ομάδες που υπάρχουν στους 17 εκπαιδευτικούς σταθμούς στις 25 περίπου κινητές διαγνωστικές ομάδες διαφόρων Νομαρχιών.

Επισημια γίνεται διάγνωση και από τους υπεύθυνους εκπαιδευτικούς, σε συνεργασία με τους γονείς πάντοτε, ιδίως στις περιπτώσεις ειδικής παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, που θα ενταχθούν στα ειδικά εκπ/κά προγράμματα των ιδρυμένων ειδικών τάξεων μέσα στα κανονικά σχολεία. Σημαντικό ρόλο εδώ παίζει ο σχολικός σύμβουλος Ε.Α.

3.2. Γενικά η διαγνωστική διαδικασία και η επιλογή των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες είναι προγραμματική. Ακόμα και οργανωμένοι εκπαιδευτικοί σταθμοί θα συντάξουν τις απαιτούμενες πλήρεις εκπαιδευτικές εκθέσεις και σε αρκετές περιπτώσεις δεν παρέχουν στο σχολείο όλα τα απαραίτητα πακέτα, από έλλειψη εμπιστοσύνης και καμιά φορά από έναν κρυφό ανταγωνισμό μεταξύ ιατρικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

4. Ειδικά προγράμματα

4.1. Τα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα δεν έχουν επισήμως αναπτυχθεί στη χώρα μας. Βέβαια είναι γνωστό ότι σ' όλες τις χώρες αρχές των ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι: τα αναλυτικά προγράμματα των κανονικών τάξεων και σχολείων, τα οποία προσαρμόζονται κατάλληλα κατά περίπτωση. Αυτή όμως η κατάλληλη προσαρμογή είναι λεπτή και σημαντική διαδικασία, που απαιτεί βαθιά γνώση και πολλή προσοχή, προκειμένου να αποδώσει θετικά αποτελέσματα. Είναι μια διαδικασία που οδηγεί στη δημιουργία όχι στατικών, αλλά δυναμικών και ευέλικτων προγραμμάτων που προορίζονται για τους διάφορους τύπους, ειδικών εκπαιδευτικών μονάδων και ακόμη και την εξατομικευμένη διδασκαλία. Τα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται σήμερα είναι αποτέλεσμα των φιλόδοξων προπονήσεων των υπεύθυνων εκπ/

τών και των συνεργατών τους, όπου υπάρχουν.

4.2. Το Υ.Π.Ε.Π.Θ. τα τρία τελευταία χρόνια έκανε μια συστηματική προεργασία με 5 ομάδες εργασίας ειδικών επιστημόνων, για να σχεδιάσει προσχέδια τέτοιων αναλυτικών προγραμμάτων για διάφορους τύπους ειδικών σχολείων και τη λογοθεραπεία. Στα γραφεία των Σχολικών Συμβούλων και ειδικών σχολείων υπάρχουν τα πρακτικά αυτού του συνεδρίου.

4.3. Όμως ακόμα εξακολουθούμε να μην έχουμε επίσημα αναλυτικά προγράμματα στις ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες και σ' επέκτασή δυνατότητα συγγραφής ειδικών βιβλίων. Όλο το βάρος συνεπώς πέφτει στους ώμους των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες και στους υπεύθυνους Σχολικούς Συμβούλους Ε.Α., που δεν ξέρω πόσο μπορούν να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους και πράγματι θαυμάζω και αυτούς και τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς πώς τα καταφέρνουν και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις με πολύ καλά αποτελέσματα.

5. Μέσα διδασκαλίας

5.1. Μέσα διδασκαλίας που διατίθενται: στις ειδικές εκπ/κές μονάδες, είναι τα ίδια μ' εκείνα που διατίθενται στα κανονικά σχολεία, με εξαίρεση τα ειδικά σχολεία τυφλών, κωφών, βαρυκόων, και κινητικά αναπήρων στα οποία παρέχονται και άλλα μέσα εκπ/σης (μέσω κυρίως των ιδρυμάτων εντός των οποίων λειτουργούν και τα οποία ιδρύματα χρησιμοποιούνται από το κράτος).

Γενικά ο εξοπλισμός των ειδικών εκπ/κών μονάδων με σύγχρονα μέσα διδασκαλίας και εκπαίδευσης είναι ανεπαρκής, ιδιαίτερα κάτω από το πρίσμα των σύγχρονων απαιτήσεων και συνάμα των δυνατοτήτων που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία στην εκπ/ση.

6. Μεταφορά μαθητών

6.1. Η μεταφορά των μαθητών προς και από τις ειδικές εκπ/κές μονάδες στις περισσότερες περιπτώσεις έχει εξασφαλιστεί με αυτοκίνητα, που πληρώνονται από τις κατά τόπους Νομαρχίες ή τα ιδρύματα στα οποία λειτουργούν τα ειδικά σχολεία.

7. Ειδική επαγγελματική εκπαίδευση

7.1. Η επαγγελματική εκπ/ση των εφήνων με ειδικές εκπ/κές ανάγκες και το πέρασμά τους απ' το σχολείο στην ενεργό ζωή, δεν έχει ακόμα οργανωθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Υπάρχει έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής, εξειδικευμένου προσωπικού και ειδικών εκπ/κών προγραμμάτων, είτε ανεξάρτητων, που εφαρμόζονται σε ειδικές επαγγελματικές σχολές ή προστατευόμενα εργαστήρια, είτε ενσωματωμένων στο πρόγραμμα κανονικών επαγγελματικών σχολών.

7.2. Το Υ.Π.Ε.Π.Θ. μόλις πριν 3-4 χρόνια άρχισε να λειτουργεί την πρώτη δημόσια ειδική επαγγελματική σχολή με αρκετές δυσκολίες.

Η λειτουργία της ίσως διδάξει την οργάνωση και λειτουργία και άλλων τέτοιων σχολών ή τμημάτων μέσα σε κανονικές σχολές.

7.3. Μικρά σχετικώς προγράμματα τα ειδικής επαγγελματικής εκπ/σης εφήνων με ειδικές ανάγκες άνω των 15 ετών έχουν αναπτύξει το Υπ. Υγείας Πρόνοιας και ο Ο.Α.Ε.Δ.

8. Εκπαίδευση εκπ/τικών

8.1. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων δεν τους παρέχει ακόμα τα απαραίτητα επιστημονικά και πρακτικά εφόδια για να μπορούν να αντιμετωπίσουν τους μαθητές τους με ειδικές εκπ/κές ανάγκες μέσα στην κανονική τάξη αποτελεσματικά. Γιαυτό και πολλές φορές η στάση τους είναι αρνητική και δεν δέχονται την ενσω-

μάτωσή, ως φιλοσοφία και πράξη.

Πολύ περισσότερο δεν ετοιμάζονται εξειδικευμένοι δασκάλοι που θ' αναλάβουν να διδάξουν στα ειδικά σχολεία μεγάλων απαιτήσεων (κωφών, τυφλών, σπαστιτικών, αυτιστικών κ.ά.).

Η κύρια πηγή τροφοδοσίας της Ε.Α. με τα τεχνικαπαιδευμένους εκπαιδευτικούς παραμένει το Μ.Δ.Δ.Ε. του οποίου όμως τα σχετικά προγράμματα έχουν ανάγκη ριζικής αναπροσαρμογής.

Τελευταία έχει ανοίξει ο δρόμος για μεταπτυχιακές σπουδές Ε.Α. στο εξωτερικό, αλλά για πολύ μικρό αριθμό εκπαιδευτικών.

Πριν 4 χρόνια άρχισαν να ενδιαφέρονται τα πανεπιστήμια για να ιδρύσουν τμήματα ή τομείς ειδικής αγωγής για τους εκπαιδευτικούς που ετοιμάζουν. Τούτο είναι ένα ευαίσιμο σημάδι για το μέλλον.

Πάντως παρατηρείται μεγαλύτερη άγνοια για θέματα Ε.Α. μεταξύ των εκπαιδευτικών της Δ.Ε. και Μ.Τ.Ε. Εκπαιδευτές, όχι φυσικά από δική τους υπαιτιότητα και ευθύνη.

9. Λοιπό επιστημονικό προσωπικό

9.1. Τέλος μέχρι σήμερα, οι ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες δεν έχουν πλακισωθεί και με το λοιπό απαραίτητο επιστημονικό προσωπικό, όπως είναι: οι σχολικοί ψυχολόγοι, οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι λογοθεραπευτές κ.λ.π. Χωρίς την υποστήριξη αυτών, μόνοι τους οι εκπαιδευτικοί, δεν είναι δυνατό να ανταποκριθούν στην ικανοποίηση των ειδικών αναγκών των παιδιών. Στο σχολείο μας υπάρχουν βέβαια αυτές οι ειδικότητες, αλλά με τη στήριξη κάποιων άλλων φορέων και συγκεκριμένα της Ν.Ε.Α.Ε. του Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ.

10. Διεθνής Συνεργασία

10.1. Θα ήταν ελλειπής η χαρτογράφηση της σημερινής κατάστασης της Ε.Α. στη χώρα μας, αν δεν

αναφέραμε ότι τα δύο τελευταία χρόνια κυρίως, έχει αρχίσει μια διεθνής συνεργασία με την Ε.Ο.Κ., την UNESCO, το πανεπιστήμιο της Ν. Γόρκης και άλλους φορείς, για ανταλλαγή πληροφοριών και την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων δράσης σε τομείς της Ε.Α. Η συνεργασία αυτή συνίσταται στην ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειρογνομιών, την επιχορήγηση προγραμμάτων από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.), την εξειδίκευση εκπαιδευτικών σε μεταπτυχιακό επίπεδο, την οργάνωση σεμιναρίων.

Β' Προσανατολισμοί και στόχοι

11. Κατά τη γνώμη μας, η κατανόηση της φιλοσοφίας και η επίτευξη των στόχων της Ε.Α. ως τομέα ενός δημοκρατικού εκπαιδευτικού συστήματος, μπορούν να πραγματοποιηθούν με ένα μεθοδικό και μακρόπνοο σχεδιασμό επίλυσης των βασικών προβλημάτων και ικανοποίησης των απαραίτητων προϋποθέσεων.

Μπορούμε να προχωρήσουμε π.χ. στη μεθοδική σχολική ενσωμάτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, χωρίς βιάσυνη και αστήρικτους αυτοσχεδιασμούς, που οδηγούν στη σύγχυση και την αποτυχία, αλλά ύστερα από προσεκτική μελέτη και την ικανοποίηση βασικών προϋποθέσεων όπως είναι: η σωστή διάγνωση και επ'αυτή των μαθητών που θα παρακολουθούν τα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, είτε στην ειδική τάξη, είτε στην κανονική τάξη του σχολείου τους, η εξασφάλιση κατάλληλων εκπαιδευτικών και προγραμμάτων εκπαιδευτικής μέσης διδασκαλίας και κάθε άλλης κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής και ακόμα η εξασφάλιση της συνεργασίας των γονέων και του σχολείου ολόκληρου ως ζωντανού οργανισμού.

12. Δεδομένης της πολιτικής βούλησης και της νέας νομοθεσίας, στόχος μας πρέπει να είναι η άμεση

και πλήρης ενεργοποίηση του Σχολείου Ειδικής Αγωγής που με το επιτελείο των ειδικών επιστημόνων, οι οποίοι θα το πλακισώνουν και τις απόψεις των φορέων που θα το συθέτουν, θα μπορεί να μελετά, να σχεδιάζει και να εισηγείται λύσεις των διαφόρων προβλημάτων ή να παρακολουθεί την εκτέλεση των αποφάσεων και των νόμων, να επιστημαίνει τις δυνατότητες και αδυναμίες τους και να εισηγείται πάλι την βελτίωσή τους. Ένας από τους πρώτους στόχους πρέπει να είναι η διεξαγωγή συστηματικής έρευνας και απογραφής των ατόμων με ειδικές ανάγκες σ' όλη τη χώρα.

13. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ μπορεί να γίνει πληρέστερη, με την αναδιοργάνωση των προγραμμάτων μετεκπαιδευτικής και κυρίως της βασικής τους εκπαίδευσης.

Στα πανεπιστημιακά παιδαγωγικά τμήματα είναι ανάγκη να δημιουργηθούν σύνταγμα τομείς Ε.Α. και τα προγράμματα αποστολής εκπαιδευτικών στο εξωτερικό για εξειδικεύσεις σε θέματα Ε.Α. πρέπει να μπορούν να πολλαπλασιασθούν.

14. ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΙΔΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ πρέπει να ετοιμασθούν το ταχύτερο με τη βοήθεια των ειδικών επιστημόνων του Σ.Ε.Α. και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και να τεθούν σε εφαρμογή με την παρακολούθηση και τις οδηγίες των σχολικών συμβούλων Ε.Α. που είναι ευχάριστο ότι ο αριθμός τους αυξήθηκε σχετικά.

15. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, που έχει κάνει θαύματα στον τομέα της Ε.Α., πρέπει να εισαχθεί σ' όλες τις ειδικές μονάδες.

16. Με τη νομοθεσία για το Εθνικό Σύστημα Υγείας (Ε.Σ.Υ.), προδίδεται η δημιουργία ΙΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ σε όλους τους νομούς και έτσι το πρόβλημα της σωστής διάγνωσης σφαι

ρών ατομικών σωματικών και ψυχρο-
πνευματικών προβλημάτων θα επι-
λύεται κατά τρόπο ευκολότερο και
εγκυρότερο. Απαιτείται: όμως στενή
και έντιμη συνεργασία μεταξύ των
αφ' ιδίων υπηρεσιών και φορέων.

17. Η ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ των μονά-
δων ειδικής αγωγής και με άλλους
απαραίτητους επιστήμονες, μπορεί
να προχωρήσει μόνον ψηφισθεί ο νέ-
ος νόμος που προβλέπει τις νέες αυ-
τές ειδικότητες (π.χ. ψυχολόγων,
κοινωνικών λειτουργών, λογοθερα-
πειών και επιμελητών ειδικής α-
γωγής).

18. Η ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ-
ΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ των εφή-
δων με ειδικές ανάγκες περιέρχεται
στο Υ.Π.Ε.Π.Θ. και επιβάλλεται
να αναπτυχθεί σύντομα, είτε με αυ-
τοτελείς μονάδες, είτε με ενσωμά-
τωση τμημάτων ή και ατόμων μέσα
στις κανονικές εκπ/κές μονάδες Μέ-
σης Τεχνικής και Επαγγελματικής
εκπαίδευσης.

Η πρώτη δημόσια σχολή Ε.Ε.Ε.
άρχισε ήδη να λειτουργεί στην Καλ-
κίθια και η δεύτερη πρόκειται να
ιδρυθεί και να λειτουργήσει στη
Θεσσαλονίκη. Και οι δυο μπορούν
να γίνουν πιλότοι για τη σωστή α-
νάπτυξη του τομέα αυτού.

Με την ενημέρωση αυτή, προσπά-
θησα να παρουσιάσω μια εικόνα του
τομέα της Ε.Α., όπως είναι σήμε-
ρα στη χώρα μας, με τα κύρια θε-
τικά και αρνητικά στοιχεία της, κα-
θώς και τους κύριους στόχους της
για το άμεσο και το απώτερο μέλ-
λον.

Γιάρχουν φυσικά πολλά προβλή-
ματα που πρέπει να επιλυθούν κα-
τά τις ανάγκες που πρέπει να ικανοποιη-
θούν. Για να επιτύχουμε όμως εκεί-
να τα ποσοτικά και ποιοτικά επίπε-
δα που απαιτούν οι σύγχρονες ψυ-
χοπαιδαγωγικές και κοινωνικοπολι-
τιστικές αντιλήψεις θα πρέπει να
βαδίσουμε μεθοδικά, συνετά και το
απώτερο, προγραμματισμένα.

Με την ελπίδα ότι με την ίδρυση
κάποιου καινούργιου Σχολείου Ε.Α.

δημιουργούνται περισσότερες και ευ-
νοϊκότερες προϋποθέσεις για την
πληρέστερη αγωγή ενός τμήματος
της νεολαίας μας που έχει την ιδι-
αιτέρη ανάγκη της στήριξης και της
προστασίας μας, χαιρετίζουμε σήμε-
ρα την προαγωγή και εγκατάστασή
σε πραγματικό αξιόλογο κτιριακό
χώρο του ειδικού σχολείου της πό-
λης μας. Ζητούμε απ' όλους να μας
συμπαρασταθούν και να συνεργα-
στούν μαζί μας για να δημιουργή-
σουμε από κοινού τις βάσεις μιας
μελλοντικής κοινωνίας στην οποία
όλα τα ελληνόπουλα, χωρίς υποτι-
μητικούς χαρακτηρισμούς ή διακρί-
σεις θα προσφέρουν το καθένα ανά-
λογα με τις δυνατότητές του.

Οι προσπάθειες για την Ε.Α. δεν
έχουν ποτέ τέλος. Η ομορφιά και η
γοητεία της όμως έγκειται στην ι-
κανοποίηση που δίνει στους εργατές
της το χαμόγελο της ανθρωπίνης
καταξίωσης ενός ατόμου και μάλι-
στα παιδιού με ειδικές εκπ/κές α-
νάγκες.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχα-
ρίστησω

θώ σ' όλους τους συναδέλφους, δι-
δακτικό και επιστημονικό προσωπι-
κό του σχολείου μας, καλή δύναμη
και καλή επιτυχία στο δύσκολο έρ-
γο που έχουν επωμισθεί. Είμαστε
πεπεισμένοι πως η υπευθυνότητα
που τους διακρίνει, η ευαισθητοποί-
ησή τους σχετικά με την Ε.Α., κα-
θώς και η αγάπη τους για τα παι-
διά, θάνα: σημαντικοί και βασικοί
παράγοντες στην όλη τους προσπά-
θεια.

Ευχαριστώ

Βιβλιογραφία

1. Τα δύσκολα και καθυστερημένα
παιδιά στην οικογένεια και στο
σχολείο.
Γεωργίου Ρούσκα.
2. Πρακτικά σεμιναρίου Ειδικής Α-
γωγής — Υ.Π.Ε.Π.Θ. — Δ/ση
Ειδικής Αγωγής.
3. Σημειώσεις Στέλιου Νικόδημου
Διευθυντή Ειδικής Αγωγής στο
Υ.Π.Ε.Π.Θ.
4. Δελτίο πληροφοριών Ειδ. Αγω-
γής

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων
των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα
να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να
μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και
με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφρα-
ζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται

Διακρίσεις στο χώρο των γραμμάτων

Δύο σταντινικές εμφανίσεις έκανε και πάλι η Νάουσα φέτος στο χώρο των γραμμάτων.

Δύο γυναίκες που ανήκουν σε διαφορετικές γενιές, πήραν βραβεία σε Πανελλήνιους διαγωνισμούς.

Πρόκειται για τις κυρίες Βαλεντίνη - Καλλιόπη Μήττα και Νανά Σιάτρη.

Στο σημερινό τεύχος, παρουσιάζουμε ένα σύντομο βιογραφικό τους και το έργο για το οποίο βραβεύθηκαν.

1. ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ ΜΗΤΤΑ

Η Βαλεντίνη - Καλλιόπη Μήττα γεννήθηκε το 1919 στη Ρωσία και είναι θυγατέρα του Σάββα και της Όλγας Μιχαηλίδου.

Δυστυχώς από μικρή ηλικία έχασε τους γονείς της και έτσι μετά από περιπέτειες ρύχθηκε στη Νάουσα, όπου και υιοθετήθηκε από την οικογένεια του Χρήστου Σουρλάμπα

ή Γκαρδέντα το 1928. Οι θετοί γονείς της που είχαν χάσει την κόρη τους, τη φώναζαν Καλλιόπη και έτσι είναι γνωστή στην Κοινωνία της Νάουσας, ως τα σήμερα.

Παντρεύτηκε το 1939 με τον έμπορο Σωτηράκη Μήττα με τον οποίο απέκτησε ένα γιού και πέντε κόρες. Δυστυχώς το 1963 πάλι νέα

έχασε το σύζυγό της, με αποτέλεσμα να περάσει δεύτερη «Οδύσσεια» για την ανατροφή των έξι ορφανών.

Παρά τον αγώνα στη βιοπάλη δεν τόλμαζε κάτω, αγωνίστηκε και διάδασε πολύ τον ελεύθερο χρόνο της, με αποτέλεσμα να μορφωθεί εγκυκλοπαιδικά και να μπορεί να γράφει διηγήματα και ποιήματα, παρά το ότι είναι απόφοιτος δημοτικού μόνο και μαθήτρια του δασκάλου Θωμά Γκιουλέκα όπως και η ίδια πάντα δηλώνει.

Πολλά ποιήματά της δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες και το 1987 σε πανελλήνιο διαγωνισμό από το Δήμο Ελληνικού, έλαβε τιμητική διάκριση, για το ποίημά της «Πέντε κόρες κι ένας γιός, που αναφέρεται στη δυστυχία που της είχε προκαλέσει η δικτατορία του 1967, φυλακίζοντας το μοναγογιό της Κώ

ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΑΤΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

Το πατρικό μου σπίτι, πού; ποιό; και πώς να μ'ην θυμηθώ αυτή την οδύσσεια της αναζήτησής; αν ήμουνα συγγραφέας θα μπορούσα να γράψω αλόκληρο βιβλίο. Με είμαι μια απλή και αγράμματη γυναίκα και θα προσπαθήσω μέσα σε λίγες γραμμές να κλείσω όλες τις αναμνήσεις και τις λαχτάρες που έζησα, μέχρι να βρω ένα πατρικό σπίτι. Στην τότε παιδική και αγνή ψυχούλα και στην κουρασμένη και γέρικη ψυχή μου, είναι χαραγμένα όλα τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην αναζήτησή αυτή. Αλλά διατηρούνται ακόμα ζωντανά στη μνήμη μου και όλα έχουν ξεθωριάζει, μιά πάντα υπάρχουν. Γεννήθηκα στο Κέρτς της Ρωσίας. Στα δύο μου χρόνια έμεινα ορφανή από πατέρα. Ύστερα από το τραγικό αυτό γεγονός, η μητέρα μου με πήρε και πήγαμε στην Τραπεζούντα στο πατρικό της σπίτι. Ήταν ένα μεγάλο και όμορφο

στα.

Το 1900 πήρε το πρώτο Πανελλήνιο βραβείο από τον διαγωνισμό που προκήρυξε το υπουργείο Γεωργίας - Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με το διήγημά της «Πέντε

Του Τάκη Μπαϊτση

οδύσσεια αναζήτησής για ένα πατρικό σπίτι», μέσα στο οποίο μιας αφηγείται τα παιδικά της χρόνια.

Σήμερα η Βαλεντίνη - Καλλιόπη Μήττα ζει με την οικογένειά της τα παιδιά και τα 6 εγγόνια της στη Νάουσα. Είναι μέλος πολλών Φιλοθρωπικών και εκπαιδευτικών Συνόλων, καθώς και του Κ.Α.Π.Η. Νάουσας, στη χορωδία του οποίου και συμμετέχει ενεργά.

Εξακολουθεί να διαβάζει και να γράφει καθημερινά.

σπίτι κοντά στη θάλασσα.

Η χαρά μου ήταν απεριγράπτη, γιατί βρήκα αυτό που κάθε παιδική ψυχή αναζητά. Αγάπη, και τις εστές αγκαλιές του παππού, της γιαγιάς, της μάνας, του θείου και της θείας. Δυστυχώς όμως δεν κράτησε πολύ η ευτυχία μου. Φεύγουμε και από την Τραπεζούντα πρόσφυγες για την Ελλάδα. Μόλις βγήκαμε στην Θεσσαλονίκη, αρρώστησε και πέθανε η μητέρα μου που ήταν μόλις 32 χρονών. Εγώ έδλεπα την ανικανότητα που επικρατούσε μέσα στη σκηνή που πρόχειρα μας είχαν τοποθετήσει, και κλέγοντας ρωτούσα. Τί έγινε; μήπως πέθανε ο παππούς; γρήγορα όμως κατάλαβα ότι αυτή που πέθανε ήταν η μητέρα μας και όχι ο παππούς, γιατί τό να στα πώ πώς ένοιωθα. Μα ευτυχώς τα παιδιά εύκολα ξεχνούν.

Με την αγάπη των δικών μου που προσπαθούσαν να καλύψουν το

νό, γρήγορα το ξεπέρασα και η
η συνεχίστηκε. Από την Θεο)νί-
η φύγαμε σε λίγο καιρό, και πή-
αμε στη Δράμια, όπου μας έδωσαν
η σπίτι στο συνοικισμό Νέα Κρό-
μνη. Ήταν ένα όμορφο, χαμηλό
πίτι με κήπο γύρω - γύρω όπου
φύτευαμε λουλούδια και λαχανικά.
Η χαρά που ένιωθα όταν κατέβα-
α τα λίγα σκαλοπάτια και έβλεπα
τα κρεμμυδάκια, τα κουνιά και τα
καυλακάκια, πως έδγαζαν τα φυλλα-
κια τους μέσα από το χώμα και
αντικρούσαν το φως του ηλίου σαν
η μου έλεγαν «καλημέρα μικρή
μου», άλλη χαρά με τα λουλούδια.
Έπαινα το μικρό χάλκινο καλαθά-
κι μου και ποτιζοντάς τα παρατη-
ρούσα τα χρώματά τους και απορού-
σα. Πώς βράφονται; πώς μπορούν και
έρχον τόσα ωραία χρώματα;

Ο καιρός περνούσε και εγώ με-
γαλώνω. Κάποτε πήγα στο σχολείο,
σε μεταξύ παντρεύτηκε ο θεός μου,
και στο χρόνο επάνω απόκτησαν
μωρό που το υπεραγαπούσα. Η για-
γιά μου όμως ήταν πολύ στενοχωρη-
τη και διαρκώς έκλεγε για μένα.
Κατά την γνώμη της η καινούργια
μου θεία δεν με αγαπούσε. Εγώ λό-
γω ηλικίας δεν ήμουν σε θέση να
καταλάβω κάτι τέτοιο. Η ζωή κυ-
λούσε και μια μέρα που καθίσιασαν
στη βεράντα η γιαγιά, εγώ και κά-
ποιες γειτόνισες, μεταξύ άλλων εί-
παν και τα όνειρά τους και τα εξη-
γούσαν μέσα από τον ονειροκριτή.

Τότε είπα και εγώ το όνειρό μου,
το όνειρο ήμουνα σε ένα μέρος με
μεγάλα δέντρα όπου κάποιοι άνθρω-
ποι έσκυβαν και έδγαλαν από το
χώμα ένα άσπρο χέρι με πολύ όμορ-
φα δάκτυλα. «Για κοιτάξτε τί λέει
ο ονειροκριτής για το όνειρό της!»
ρώτησε η γιαγιά. Η γυναίκα που
αγατούσε τον ονειροκριτή τον ξε-
πύλλωσε και είπε, «θα αποκτήσει δι-
κό της σπίτι», ακόμα θυμάμαι το
φωτεινό βλέμμα της γιαγιάς μου
που με κοίταξε και είπε στα Πον-
τιακά «ναίλι εμέν το ορφανό που δεν

εξ μοίραν το πεντάρφανον», και έ-
κλαψε γιατί ήξερε πως ήμουνα πα-
ραπάνη στο σ' αυτό το σπίτι, μια πού
να καταλάβω εγώ τον πόνο της, ή-
μουνα παιδί!

Πέρασε λίγος καιρός και δεν ξέ-
ρω τί μεσολάβησε, ώστε να αναγκά-
σει την γιαγιά μου να συνηγορήσει με
την θεία μου η οποία ζούσε στην
Νάουσα με το κοριτσάκι της και να
την ζητήσει να με πάρει κοντά της.

Εκείνη δέχθηκε και είπε: «μητέ-
ρα ήθελες μου το παιδί και όπου έχω
ένα θα έχω δύο, θα το έχω σαν δικό
μου», κι έτσι ξεκινήσαμε για την
Νάουσα. Έκλαψα που άφηνα το
σπίτι της Νέας Κρόμνης μιά δεν γι-
νόταν αλλιώς.

Όταν φθάσαμε στην Νάουσα και
περάσαμε από το Κιόσκι με τα με-
γάλα πλατάνια, εγώ τινάχθηκα από
την αγγαλιά της γιαγιάς, όπου κα-
θίαιονα και φώναξα «να το όνειρό
μου, γιατί αυτό είναι το μέρος που
είδα το όνειρο».

Η γιαγιά μου δεν έδωσε σημασία,
αλλά σε μένα έμεινε ένα παράξενο
συναίσθημα. Κατεθήκαμε από το λε-
ωφορείο και πήγαμε στο σπίτι της
θείας, όπου νόμιζα πως θα είναι: τε-
λικά το σπίτι μου. Μα η μοίρα δεν
το θέλησε. Μέσα σε λίγο καιρό αρ-
ρώστησε η θεία μου και έφυγε για
κάποιο νοσοκομείο της Θεο)νίκης,
αλλά δεν γύρισε, πέθανε κι αυτή κι
έτσι έμεινα πάλι μόνη, δίχως σπίτι.
Για λίγο καιρό με φρόντιζε κάποια
γειτόνισα. Μια μέρα ήρθε στο σπί-
τι της μια κυρία και όταν έμαθε την
ιστορία μου της είπε: «αν θέλεις
πέρνω εγώ το παιδί μια που η μοί-
ρα δεν άφησε να χαρώ το δικό μου».
Έπειτα από αυτή την συζήτηση με
ρωτήσαν αν θέλω να πάω στο σπί-
τι της κυρίας, κι εγώ βλέποντας το
ενδιαφέρον και το συμπαθέστατο
πρόσωπό της, είπα: «ναι θέλω», κι
έτσι φεύγοντας η κυρία πήρε κι ε-
μένα μαζί της. Περιπατούσα δίπλα
της και το ένστικτό μου, μου έλεγε

ότι βρήκα επιτέλους αυτό που ζη-
τούσα. Όταν φθάσαμε στο σπίτι,
μου φάνηκε σαν ένα μικρό παλάτι.
Τί όμορφο που ήταν: είχε μια με-
γάλη σάλα, τέσσερα δωμάτια, κου-
ζίνα και αποθήκη, είχε και ένα μι-
κρό δωμάτιο, που θα ήταν δικό μου.
Οι θεοί γονείς μου, μου έδειχναν
πολύ αγάπη, με πήγαν στην αγορά
μου αγόραζαν καινούργια ρούχα,
παπούτσια και ότι άλλο χρειαζόμου-
να. Εγκαταστάθηκα αμέσως στο μι-
κρό δωμάτιο που είχε ένα κρεβάτι,
ένα τραπέζι, όπου έβαλα τα βιβλία
μου, δυο καρέκλες και δυο μεγάλα
παράθυρα, που πλημμύριζαν με φως
το δωμάτιο και από εκεί έβλεπα κά-
τω στον κήπο, τις μουριές, τις δα-
μασκηινές και το πεντακάθαρο πο-
ταμάκι που κυλούσε στην άκρη του
κήπου. Η χαρά μου ήταν απεριγρά-
πτη και πάνω που είχα δολεωθεί και
είχα συντηθεί στο καινούργιο μου
σπίτι, με θυμήθηκαν οι δικοί μου
που με το θάνατο της θείας με εί-
χαν ξεχάσει, ήρθε ο θεός μου να με
πάρει. Εγώ έκλεγα και: έλεγα «δεν
έρχασαι, εδώ θα καθήσω». Έλα να
σε πάρω μου λέει ο θεός, γιατί η
γιαγιά μου είπε να μ'ην γυρίσω χω-
ρίς εσένα, πάμε τώρα και μετά θα
σε φέρω πάλι πίσω. Εγώ αρνιόμουν
και η μάνα ΛΕΝΚΟΙ (έτσι την έ-
λεγα), δεν ήξερε τί να κάνει. Να
με κρατήσει με το ζόρι; δεν είχε αυ-
τό το δικαίωμα, αλλά και να με διώ-
ξει δεν το ήθελε, με είχε αγαπήσει
και δεν ήθελε να με χάσει. Τότε
μου είπε: «Πήγαινε κορίτσι μου κα-
ν δεν σε φέρουν, θα έρθω εγώ να
σε πάρω».

Έτσι με κλόμιατα έφυγα για την
Δράμια. Ξαναδρέθηκα στο σπίτι της
Νέας Κρόμνης, μια τώρα δεν με συ-
γκινούσε πιά. Το μυαλό μου ήταν στο
σπίτι της Νάουσας και στη μάνα
Λένκου. Με δάκρυα και παρακάλια
κατάφερα να πείσω την γιαγιά να
με αφήσει να γυρίσω στην Νάουσα,
κι έτσι μια πολύ όμορφη μέρα για
μένα, η μάνα Λένκου μου έστειλε
λεφτά για να γυρίσω πίσω στο ΠΑ-

ΤΡΙΚΟ ΜΟΥ ΣΠΙΤΙ και στους θε-
τούς μου γονείς, που όμως τους έ-
νοιωθα δικούς μου αληθινούς γονείς
γιατί μου χάρησαν αγάπη, γαλήνη
και ευτυχία.

Το πατρικό μου σπίτι

Πατρικό μου σπίτι
σπίτι αγαπημένο
παρα πολύ κουράστικά,
για κάποτε σε βρήκα.
Ω! τι χαρά που ένοιωσα,
όταν μαζί σου βρήκα,
μιάνα, πατέρα,
αγάπη, και: στοργή.
Και: οι λαχτάρες έμειναν,
μέσα στην ψυχή μου.

ΠΕΝΤΕ ΚΟΡΕΣ ΕΝΑΣ ΓΙΟΣ

Κήπος μικρός ολάνθιστος
ήταν το σπιτικό μου
μα έφυγε ο κηπουρός
αλί αλίμονό -μου.

Κόπους ιδρώτα έχυσα,
μη μείνουν μαραμένα,
άνθοι και κλώνοι κράτησαν,
στη βαρυχειμωνιά.

Εδούλεψα εμόχθησα στου κήπου κάθε γωνιά,
το πιό όμορφο απ τα δένδρα μου,
να ανθήσει καρτερούσα,
Μα ήρθε βαρυχειμωνιά πάγωσε το δεντρί μου.
Αυτό ήταν το καμάρι μου,
μονάκριβο παιδί μου.

Μην κλαις μου λεν τα λούλουδα,
κι αυτά μαζί μου κλαίνε.
Είναι γερό το δένδρο σου,
με ρίζα αντρειωμένη,
στον κήπο μας θα κρατηθεί
πολύς καιρός δε μένει.
Κάνε κουράγιο και θα δεις,
δεντρί κλωνιά απλωμένα.

Στην κάψα του καλοκαιριού,
δροσιά θε να μας φέρει.
Κι απ του χειμώνα το βοριά,
θε να μας προστατέψει,
κι ας τόχουμε και «ΕΝΑ».

σαν όνειρο μικρού παιδιού,
που όλα τα λησμονεί.

ΜΗΤΤΑ ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΓΗΟΥΡΓΕΙΟ ΓΥΕΙΑΣ,
ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝ. ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ.

Αθήνα, 5 Απριλίου 1990

ΘΕΜΑ: Δημοσίευση εργασίας σας.

Σας στέλνουμε το Βιβλίο του Πα-
νελληνίου διαγωνισμού μεταξύ Κ.
Α.Π.Η. και Σχολείων με θέμα το
«Πατρικό σπίτι» για τα μέλη των
ΚΑΠΗ και «Το σπίτι του παππού
και της γαγιάς» για τους μαθητές
των Σχολείων. ατυχώς με μεγάλη

καυστέρηση, η οποία οφείλετο σε
τεχνικούς λόγους.

Το έργο που στείλατε στον δια-
γωνισμό ξεχώρισε από την Επιτρο-
πή του διαγωνισμού και συμπερι-
λήφθηκε στο βιβλίο που κρατάτε
στα χέρια σας.

Η αυθόρμητη συμμετοχή σας έ-
δωσε αφορμή να δημοσιευθεί αυτό
το βιβλίο που περιέχει τόσο πολύ
πυρερότητα και ευαισθησία γι' αυ-
τό και σας ευχαριστούμε.

Η Διευθύντρια
Ε. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

2. ΝΑΝΑ ΣΙΑΤΡΗ

Η Αθηνά Σιάτρη γεννήθηκε το
1959 και μεγάλωσε στη Νάουσα.
Είναι κόρη του διακεκριμένου προέ-
δρου Ε.Ο.Σ. και αγωνιστή των κα-
νών της πόλης μας Μιχάλη και της
Μαρίας Ξανθίδη.

Από μικρή αγαπούσε το διάβα-
σμα και σ' αυτό πρωταρχικό ρόλο
έπαιξε το οικογενειακό περιβάλλον
που καλλιέργησε την κλίση της αυ-
τή.

Από τα παιδικά της χρόνια ασ-
χολήθηκε με τη χιονοδρομία και
την ορειβάσια σαν αθλήματα του Ε.
Ο.Σ. Ναούσης.

Τελειώνοντας το Λάμπειο Γυμνά-
σιο, η έντονη επιθυμία της να φύγει
για σπουδές στο εξωτερικό λειτούργησε

ΜΗΤΤΑ ΒΑΛΕΝΤΙΝΗ
Κ.Α.Π.Η. ΔΗΜΟΥ ΝΑΟΥΣΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

γής σαν ανασταλτικός παράγοντας στις εξετάσεις της στη Νομική σχολή. Τελικά δεν τα κατάφερε να εκπληρώσει την επιθυμία της και στράφηκε στην τελειοποίηση των ξένων γλωσσών, Αγγλικής - Γαλλικής και Ιταλικής, και φυσικά στη μεγάλη της αγάπη, το διάβασμα.

Παντρεύτηκε το 1982 με τον συμπολίτη μας Χρήστο Σιάτρη με τον οποίο και απέκτησε δύο παιδιά.

Επαγγελματικά ασχολείται με το ανθοπωλείο του συζύγου της.

Η Νανά έγραψε ποιήματα και πεζά. Ήρθε μέρος στον διαγωνισμό που προκήρυξε η Πανελλήνια Ένωση Συγγραφέων Λογοτεχνών, με το ποίημά της «Πέρασμα στην ομίχλη» και απέσπασε το Ι' βραβείο.

Γράφει κατά καιρούς ποιήματα, αλλά μεσολαβούν και μεγάλα διαστήματα σιωπής.

Παραθέτουμε το βραυμένο ποίημά της.

ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΗΝ ΟΜΙΧΛΗ

Καταπίνονται τα χρόνια,
μεσ' την κοιλιά του κήτους
ο καταρράκτης των ονείρων
περιλούζει κι απογυμνώνει τα λίγα λουλούδια,
κι ύστερα τα ντύνει με το δικό του χρώμα
και τ' αφήνει να τρυπώσουν στον
κόσμο της φαντασίας.

Η θύελλα πούρχεται, μαζεύει στο πέρασμά της,
τα τελευταία υπολείμματα της εγρήγορσης
και της γαλήνης

και κάθε σταγόνα δροχής
τρυπάει το δέρμα, φτάνει στην καρδιά,
μιλάει στην ψυχή κι αφήνει σημάδια.

Κι ύστερα, η κατάρρευση.

Ολα χάρτινα.....

Στάχτη του φεγγαριού, σκιά του ήλιου,
πληγή μεγάλη του σύμπαντος.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ - ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1980-1989

Πολύ συζήτηση γίνεται για την συνεχιζόμενη ανομία τον τελευταίο καιρό. Ας δούμε τι λέει η στατιστική, η επιστήμη των αριθμών. Στον σχετικό πίνακα που δημοσιεύονται τα ύψη βροχοπτώσεων μιάς δεκαετίας 1980—1989 στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων,

του Ανέστη Σιδερά

προκύπτουν τα εξής ενδιαφέροντα στοιχεία.

α) Το έτος 1982 σημειώθηκαν οι περισσότερες βροχοπτώσεις, συνολικά 964,5 χιλ)στά βροχής. Ακολουθούν το 1987 με 786 χιλ. βροχής και το 1980 με 752, 5 χιλ. βροχ.

Λιγότερες βροχές είχαμε το 1989. Μόνο 418,5 χιλ. βροχής.

β) Παρατηρήσεις στο τρίμηνο Ιανουαρίου -Φεβρουαρίου -Μαρτίου. Διαπιστώνουμε ότι το 1990 σημειώθηκαν οι πιο λίγες βροχοπτώσεις. Συνολικά 27,5 χιλ. βροχής. Το 1989 είχαμε επίσης λίγες βροχές 57,5 χιλ. βροχές και το 1983 συνολικά 66,5 χιλ. βροχής. Πολλές βροχές είχαμε το 1987 με 409 χιλ. βροχής και ακολουθεί το 1986 με 285 χιλ. βροχής.

γ) Ο πιο βροχερός μήνας υπήρξε ο Νοέμβριος του 1985 με 243,5 χιλ. βροχής. Σε 14 μήνες σημειώθηκαν βροχοπτώσεις που ξεπέρασαν τα 100 χιλ. βροχής στους εξής:

Νοέμβριος 1985	243 χιλ. βροχή
Οκτώβριος 1982	180 χιλ. βροχή
Μάρτιος 1987	174,5 χιλ. βροχή
Απρίλιος 1984	164 χιλ. βροχή
Φεβρουάριος 1986	161 χιλ. βροχή
Φεβρουάριος 1987	149 χιλ. βροχή
Απρίλιος 1982	147 χιλ. βροχή

Μάιος 1980	144 χιλ. βροχή
Οκτώβριος 1980	129 χιλ. βροχή
Μάιος 1986	127,5 χιλ. βροχή
Ιούνιος 1983	127 χιλ. βροχή
Νοέμβριος 1982	123,5 χιλ. βροχή
Νοέμβριος 1988	113 χιλ. βροχή
Μάιος 1985	100 χιλ. βροχή

δ) Παρατηρήσεις στο τρίμηνο Ιούνιο -Ιούλιο -Αύγουστο. Λιγότερες βροχοπτώσεις σημειώθηκαν το 1985 συνολικά 28 χιλ. βροχής και το 1987 συνολικά 30 χιλ. βροχής.

ε) Δεν σημειώθηκε βροχή τον Ιανουάριο του 1990, τον Ιούλιο του 1985 και τον Αύγουστο του 1980. Βροχοπτώσεις κάτω από 10 χιλ. βροχής σημειώθηκαν στους εξής μήνες:

3 χιλ. βροχής Ιανουάριο του 1989

3,5 χιλ. βροχής τον Σεπτέμβριο του 1985
 6,5 χιλ. βροχής τον Ιανουάριο του 1982
 7 χιλ. βροχής τον Ιούλιο 1987, Ιούλιο 1988 και Αύγουστο για τα έτη 1980 και 1985
 7,5 χιλ. βροχής τον Φεβρουάριο 1989
 8 χιλ. βροχής τον Ιούλιο 1986
 8,5 χιλ. βροχής τον Αύγουστο 1986
 9 χιλ. βροχής τον Αύγουστο 1987, Απρίλιο 1986, Οκτώβριο 1984
 9,5 χιλ. βροχής τον Ιανουάριο 1983

Υψος βροχής σε χιλιοστά στο Ινστιτούτο φυλλοβόλων Δένδρων.

έτη	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο
1980	76,0	18,5	94,5	61,0	144,5	21,5	52,5	7,0	30,0	129,5	43,0	74,5	752,5
1981	98,0	70,5	44,0	43,0	27,0	23,0	16,0	40,5	17,0	81,5	61,0	71,5	593,0
1982	6,5	59,5	88,5	147,0	86,5	12,0	25,0	98,5	62,0	180,0	123,5	75,5	964,5
1983	9,5	10,5	46,5	41,5	55,5	127,0	56,5	37,5	24,5	18,0	50,5	220,0	697,5
1984	48,5	81,5	73,5	164,0	14,5	11,0	12,5	38,5	26,0	9,0	62,0	52,0	593,0
1985	65,5	16,5	90,5	31,0	100,0	21,0	0	7,0	3,5	59,5	243,5	32,5	670,0
1986	39,5	161,0	84,5	9,0	127,5	69,5	8,0	14,0	18,0	68,5	91,0	35,5	686,5
1987	85,0	149,5	174,5	81,5	40,0	7,0	14,0	9,0	26,5	85,0	87,0	27,0	786,0
1988	39,0	27,0	54,0	29,0	29,0	41,0	7,0	0	22,0	48,5	113,0	87,0	496,5
1989	3,0	7,5	47,0	26,5	60,5	31,0	45,5	8,5	61,5	61,0	22,5	44,0	418,5
1990	0	13,5	14										

Γενικές αρχές χρήσης λιπασμάτων

Γενικές Αρχές

Η πρακτική πλευρά της λίπανσης υπογορεύει την απάντηση στα ερωτήματα:

1. Ποιό λίπασμα θα χρησιμοποιήσουμε
2. Πόσο θα χρησιμοποιήσουμε
3. Πότε θα το χρησιμοποιήσουμε, και
4. Πώς θα το χρησιμοποιήσουμε.

Συνεπώς μιά οδηγία - σύσταση λίπανσης πρέπει να δείχνει τον τύ-

Του

Αστερίου Σιμώνη

Δ/ντού Ινστιτούτου

Εδαφολογίας Θεο)νίκης

που και την ποσότητα του λιπάσματος, καθώς και το χρόνο και τη μέθοδο εφαρμογής στο έδαφος για μιά συγκεκριμένη καλλιέργεια. Οι αρχές λίπανσης των καλλιεργειών δεν μπορούν να έχουν αξία, παρά μόνο, όταν γνωρίζουμε να τις τροποποιήσουμε και αν τις προσαρμόζουμε, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του εδάφους, των καλλιεργειών και του κλίματος. Πρέπει να ταξινομούνται από τον οποίο αναπτύσσεται η καλλιέργεια και παραπέρα στην οικονομική κατάσταση και ικανότητα διαχείρισης του γεωργού.

Η σύγχρονη γεωργία πρέπει να χρησιμοποιεί κάθε διαθέσιμο μέσο - εργαλείο και πρακτική για να παύσει αποτελεσματικά και με κέρδη. Ένα σπουδαίο μέσο - βοήθημα είναι η διαγνωστική προσέγγιση - ανάλυση εδάφους και φυτού. Με την εγκατάσταση της γεωργίας, οι αποδόσεις των καλλιεργειών αυξάνονται και οι πιθανότητες μιάς αντίδρασης σ' ένα ορισμένο επίπεδο θρεπτικού στο έδαφος επίσης αυξάνονται. Αυτό απαιτεί συνεκτίμηση όλων των παραγόντων στην εξίσωση της απόδοσης για να προσδιορίσουμε εκείνους τους παράγοντες πάνω

στους οποίους μπορούμε να ασκήσουμε έλεγχο. Μεταξύ αυτών είναι και η γονιμότητα του εδάφους. Η παλιά φιλοσοφία ήταν, να αναλύσουμε το έδαφος και να προσλάβουμε την αντίδραση από την προσθήκη λιπάσματος. Αλλά αυτό δεν παντά στο ερώτημα του σημερινού προοδευτικού γεωργού, που θέλει να διατηρήσει το έδαφος σε υψηλό επίπεδο γονιμότητας. Έτσι, η ανάλυση του εδάφους πρέπει να προσδιορίζει το άριστο επίπεδο ενός θρεπτικού (επίπεδο επάρκειας) που απαιτείται για να πάρουμε υψηλές αποδόσεις, την ποσότητα του λιπάσματος που θα πρέπει να προστεθεί για να φθάσουμε αυτό το επίπεδο και στη συνέχεια την ποσότητα του λιπάσματος που απαιτείται για να διατηρήσουμε το επίπεδο αυτό. Ο προοδευτικός γεωργός δεν θα πρέπει να αφήσει ποτέ την γονιμότητα του εδάφους να μειωθεί στο επίπεδο εκείνο που οι καλλιέργειες θα αντιδράσουν στην προσθήκη φωσφορικών και καλιούχων λιπασμάτων, αλλά μόνο στην προσθήκη των αζωτούχων.

Επαρείς ποσότητες θρεπτικών σε σωστή ισορροπία (πλήρης και ισορροπη λίπανση), μαζί με βελτιωμένες πρακτικές καλλιέργειες, είναι αναγκαίες για μέγιστες αποδόσεις.

Η επιωφελής δράση των λιπασμάτων στην απόδοση των καλλιεργειών, αποκρύπτεται συχνά από το μικρό δυναμικό απόδοσης των καλλιεργειών και η αντίδρασή τους στο λίπασμα εξαρτάται μερικές φορές, σε αποφασιστικό βαθμό, από την εξέλιξη των περιοριστικών για την ανάπτυξή τους παραγόντων. Μιά αρνητική αντίδραση των καλλιεργειών στη λίπανση θα πρέπει κριτικά να ερευνηθεί - αναλυθεί σε σχέση με τα εδαφικά χαρακτηριστικά - παράγοντες, πριν γενικευτούν τα α-

ποτελέσματα της έρευνας. Έτσι η συσχέτιση αυτή μεταξύ των αποτελεσμάτων των πειραμάτων λίπανσης και εδαφικών παραγόντων μπορεί να αποκαλύψει τον περιοριστικό παράγοντα, που μπορεί αν είναι π.χ. η έλλειψη υγρασίας σε μια κριτική περίοδο ανάπτυξης των φυτών.

Οι καλλιέργειες δεν έχουν μέγιστο δυναμικό απόδοσης όταν το μεγαλύτερο μέρος από τις ανάγκες τους σε θρεπτικά ικανοποιείται μόνο από την άμεση εφαρμογή λιπάσματος. Μέγιστο δυναμικό απόδοσης επιτυγχάνεται μόνο με τον κατάλληλο συνδυασμό επαρκών αποθεμάτων θρεπτικών και ετησίων εφαρμογών. Γίνονται σημαντικά πλεονεκτήματα, όταν έχουμε εδάφη με ένα υψηλό απόθεμα διαθέσιμου Ρ και Κ. Τέτοια εδάφη με ένα υψηλό απόθεμα διαθέσιμου Ρ και Κ χαρακτηρίζονται από ένα μεγαλύτερο δυναμικό απόδοσης, ιδιαίτερα, κάτω από αντίξοες συνθήκες ανάπτυξης των καλλιεργειών, απ' ό,τι φτωχότερα εδάφη, ακόμα και όταν αυτά δέχονται υψηλές δόσεις λιπασμάτων.

Τα θρεπτικά των λιπασμάτων που προστίθενται στο έδαφος, είναι δυατών:

1. να προσληφθούν από τις καλλιέργειες
2. να κατακρατηθούν (δεσμευτούν) από το έδαφος
3. να αποιακρυνθούν (εκπλυθούν) με τα νερά στράγγισης
4. να χαθούν στην ατμόσφαιρα ή
5. να αποιακρυνθούν με τη διάβρωση.

Τα προβλήματα στη χρήση όλων των λιπασμάτων είναι εκείνα που οδηγούν στη μικρή αποτελεσματικότητά τους. Ο τελικός στόχος της έρευνας στα λιπάσματα πρέπει να αποδίδει στην ανάπτυξη τεχνολογίας που να εγγυάται την αποφυγή

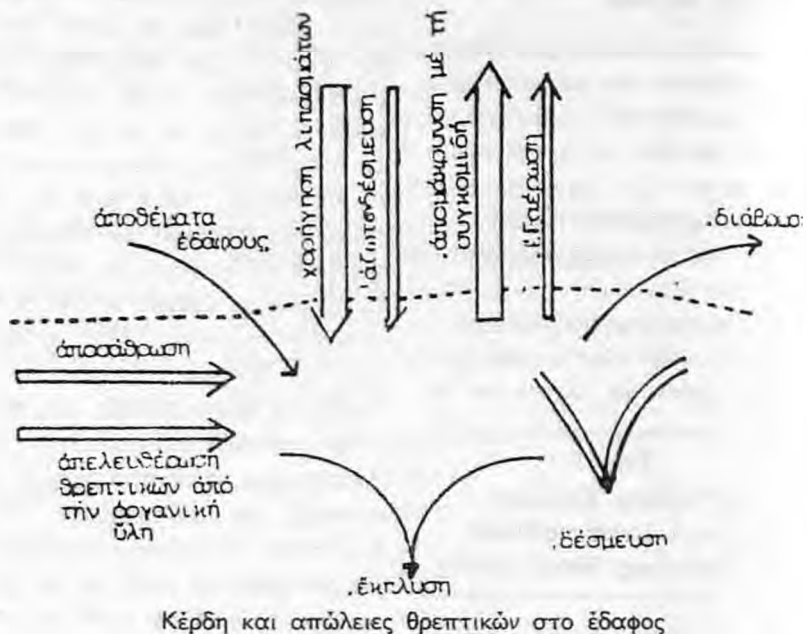
των απωλειών των θρεπτικών. Κα-
νένα να μην χάνεται: με αντιδρά-
σεις με το έδαφος ή να χάνεται με
τα νερά στράγγισης ή ως αέριο
στην ατμόσφαιρα ή να απομακρύνε-
ται: με διάβρωση.

Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος
για να πάρουμε μία αντίδραση των
καλλιεργειών από μία ορισμένη ει-
σροή, είναι να εξασφαλίσουμε στο
σύστημα παραγωγής όλες τις άλλες
εισροές σε επαρκείς ποσότητες. Με
μια ορισμένη ποσότητα λιπάσματος,
λαμβάνεται μία μεγαλύτερη απόδο-
ση, όταν όλοι οι ελεγχόμενοι παρά-
γοντες - εισροές βρίσκονται σε επάρ-
κεια.

Ο μεγάλος αριθμός εδαφικών τύ-
πων, καλλιεργειών και η μεγάλη
ποικιλία κλιματικών και αγροτεχνι-
κών, καθιστούν φανερό το γεγονός

ότι: αποτελεσματική χρήση των λι-
πασιμάτων είναι δυνατό να επιτευ-
χθεί μόνο με μία αυστηρά «διαφο-

ροποιημένη» λίπανση, που βασί-
ζει σε σύγχρονες επιστημονικές α-
σχίες και αντιλήψεις.

ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΣΕ ΘΡΕΠΤΙΚΑ

Οι ποσότητες θρεπτικών που προσλαμβάνουν οι
καλλιεργείες, σ' ένα ορισμένο επίπεδο απόδοσης, έ-
χουν προσδιοριστεί, αλλά οι ποσότητες αυτές μπορεί
να μεταβάλλονται, με την εισαγωγή νέων ποικιλιών και
με αυξανόμενα, επίπεδα απόδοσης. Οι ποσότητες θρε-
πτικών που προσλαμβάνουν οι καλλιεργείες εξαρτών-

ται από την καλλιεργεία - ποικιλία και την απόδοση
της. Ο πίνακας δίνει τις ποσότητες θρεπτικών συστα-
τικών N (άζωτο), P2 O5 (πεντοξείδιο του φωσφόρου),
και K2O (οξείδιο του Καλίου) που απομακρύνονται με
τα συγκομιζόμενα τμήματα των φυτών, για μία σειρά
από κοινές καλλιεργείες σ' ένα στρέμμα.

**Ποσότητες θρεπτικών που παίρνουν από το έδαφος οι διάφορες καλλιεργεί-
ες σ' ένα στρέμμα ανάλογα με το επίπεδο της απόδοσής τους.**

Καλλιεργείες	Απόδοση χιλιογραμμά/στρέμμα	Θρεπτικά συστατικά χιλιογραμμά/στρεμ.		
		N	P2 O5	K2O
σιτάρι	538	16	6	18
κριθάρι	538	17	6	17
αραβόσιτος	1.254	30	13	29
ρύζι	784	13	7	16
δαμβάκι	168	21	7	14
σόγια	403	36	7	16
ηλιανθος	392	20	7	14
μηδική	12.500	67	13	7
αμπέλι	1.300	11	4	11
ροδακινιά	7.500	11	4	13
μηλιά	3.125	11	5	21
αγγουριά	2.500	11	32	19
πατάτα	6.250	18	4	12
ζαχαρότευλο	4.500	29	5	37
καπνός (BARLEY)	448	33	4	36

ΤΟ ΣΚΟΥΛΗΚΙ ΤΩΝ ΜΑΤΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥ

Ένα από τα σοβαρά προβλήματα της αμπελοκαλλιέργειας είναι αυτό που οι αμπελουργοί μας αποκαλούν «σκουλήκι των ματιών». Βέβαια με τον όρο αυτό αναφέρονται σε οσιδή-
τη κάνει ζημιά στα μάτια του α-
πελού και δυστυχώς δεν είναι λί-
τα έντομα που προκαλούν τέτοι-
είδους ζημιά.

1. Εδώ θ' αναφερθούμε στα ση-
ματικότερα έντομα - εχθρούς που
προβάλλουν τους οφθαλμούς και τη
καρή, βλάστηση, αρχίζοντας από
τον Ωτιόρρυγχο (OTIORRHYN-
CHUS SPP). Πρόκειται για ένα
μεγάλο σκαθάρι μήκους περίπου 10
mm το οποίο εκτός από το αμπελί
προβάλλει και άλλες δένδρως
καλλιέργειες και θάμνους.

Διαχειμάζει στο έδαφος σαν ακ-
μο και την άνοιξη δραστηριοποι-
είται και τρώει τα μάτια. Αργότε-
ρα επιτίθεται στους τρυφερούς βλα-
στή και στα φύλλα στα οποία μά-
λις κάνει χαρακτηριστικές εγκο-
πές στην περιφέρεια και συχνά σε
μεσοκίς μεταξύ τους αποστάσεις.

Ένα με δύο μήνες μετά την δρα-
στηριοποίησή του, γεννά 70-280
αυγά στο έδαφος από τα οποία ένα
μήνα μετά βγαίνουν οι λευκές προ-
νύμφες του εντόμου, οι οποίες τρέ-
φονται αποκλειστικά με ρίζες. Η
προνύμφική ανάπτυξη διαρκεί 9-
10 μήνες, ενώ τα τέλει ζούν 15-
17 μήνες και ωριμαίνουν καθ' όλο το
χρόνο.

Η καταπολέμησή του βασίζεται
σε επελάσεις στη βάση των πρέμνων
(που καταφεύγει την ημέρα το ε-
νήλιο) με Φουραντάν (FURA-
DAN), Κουρατέρ (COURATER),
Σεβίν (SEVIN), Θειοτάν (THIO-
DAN) κλπ. και σε ψεκασμούς αργά
το απόγευμα με Ορθέν (ORTHE-
NE), παράθειο (PARATHION),
Θειοτάν (THIODAN) κλπ.

2. Ένα άλλο έντομο που προ-
βάλλει τα μάτια της αμπέλου, είναι

η πυραλίδα (SPARGANOTHIS
PILLERIANA), μία φασιόκρινη
πεταλούδα η οποία περνά το χειμώ-
να στο στάδιο της προνύμφης, κάτω
από το φλοιό ή στο έδαφος κάτω
από χόρτα, πέτρες, σε ρωγμιές των
παράλων στήριξης κλπ. Την άνοιξη
η προνύμφη (καστανού χρώματος
και μήκους 30 mm) τρώει τα μά-
τια, αφού τα υφάνει πρώτα με με-
τάξινα νήματα. Αργότερα προσβάλ-
λει και τους μίσχους των νέων φύλ-
λων με συνέπεια αυτά να ξεραίνον-
ται και να πέφτουν. Κατόπιν οι προ-
νύμφες αιωρούμενες σε μετάξινα νή-
μα, πέφτουν στο έδαφος όπου και
νωριμώνονται. Το τέλει, η πεταλού-
δα πετά το ηλιοδασύλεμα και γεν-
νά 200-250 αυγά στην κάτω επι-
φάνεια των φύλλων. Μετά 15 μέρες
από τα εκκολαπτόμενα αυγά βγαί-
νουν νέες προνύμφες που καταφεύ-
γουν σε προστατευμένες θέσεις όπου
και διαχειμάζουν. Το έντομο έχει
πολλούς φυσικούς εχθρούς οι οποίοι
περιορίζουν τον πληθυσμό του. Σε
περίπτωση έντονης προσβολής (σπά-
νια) επεμβαίνουμε ψεκάζοντας με
Γκουζαθείο (GUSATHION), Σε-
βίν (SEVIN) κλπ.

3. Ένα άλλο ζημιογόνο Λεπιδό-
πτερο είναι αυτό που αποκαλούμε
Ζύγαϊνα ή Σιριβίδη της αμπέλου
(THERESIMINA AMPELOPH-
AGA). Όπως και το προηγούμε-
νο έντομο έτσι και αυτό διαχειμάζει
σαν προνύμφη σε βρομύχιο κάτω σ-
πό το φλοιό ή σε άλλες προστατευ-
μένες θέσεις. Την άνοιξη, όταν διογ-
κισθούν οι οφθαλμοί, οι προνύμφες
(κιτρινότρου χρώματος και μή-
κους 20 mm) τρών το εσωτερικό
τους και οι οφθαλμοί πέφτουν. Το
καλοκαίρι τρών αρχικά την κάτω
επιδερμίδα και αργότερα την επά-
ννη δίνοντας έτσι στο φύλλο διάτρυ-
τη εμφάνιση.

Μέσα καλοκαιριού εμφανίζονται
τα αχιαία τα οποία γεννούν 200-

300 αυγά στην κάτω επιφάνεια των
φύλλων σε ομάδες των 20-80 αυ-
γών. Τα αυγά εκκολάπτονται και
εμφανίζονται προνύμφες πάρα πολύ
τριχωτές οι οποίες καταστρέφουν
ως τα μέσα του καλοκαιριού το φύλ-

Της Χαρούλ. Σπινθηροπούλου γεωπόνου

λωκια και κατόπιν σταματούν για
να διαχειμάσουν.

Αν έχει παρατηρηθεί την προη-
γούμενη χρονιά προσβολή, επεμβαί-
νουμε με κάποιο οργανοφωσφορικό
εντομοκτόνο π.χ. παράθειο, συνήθως
όμως δε χρειάζεται επέμβαση μια
και την εποχή αυτή (μέσα καλο-
καιριού) κάνουμε ψεκασμούς με τέ-
τοια δηλητήρια για την καταπολέ-
μησή της ευδαμίδας.

4. Και περνάμε στην οικογένεια
των εντόμων που κάνουν τη σημαν-
τικότερη ζημιά στους οφθαλμούς της
αμπέλου. Είναι η οικογένεια NO-
CTUIDAE στην οποία ανήκει και
η Καραφατιέ. Πρόκειται για νυ-
κτόνια λεπιδόπτερα τα οποία προ-
σβάλλουν πληθώρα φυτών. Έχουν
συνήθως 2-3 γενιές το χρόνο. Ευ-
νοούνται από ήπιο χειμώνα και βρο-
χές την περίοδο Μαΐου - Ιουνίου.
Συχνά παρατηρούνται προσβολές με-
τά από κατάκλυση. Η υγρασία ευ-
νοεί επίσης τον πολλαπλασιασμό
τους. Με υγρό καιρό το Μάη και
τον Ιούνη γεννούν ως 1000 αυγά.
Η δεύτερη γενιά εμφανίζεται συνή-
θως τον Ιούλη.

Ζουν πολύ κοντά στην επιφάνεια
του εδάφους. Οι πρώτες προνύμφες
που εμφανίζονται την άνοιξη, δρα-
στηριοποιούνται τη νύκτα και αφού
φάν ότι βρουν μπροστά τους, ανεβαί-
νουν στα πρέμνα και τρών τα μά-
τια. Την ημέρα κρύβονται στη βά-
ση των πρέμνων, κάτω από πέτρες
και χώμια.

Παλιότερα χρησιμοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό τα δολώματα σαν μέσο καταπολέμησης των εντόμων αυτών.

Απαραίτητες όμως προϋποθέσεις για επιτυχή εφαρμογή τους είναι να συνοδεύονται από κάποια προσελκυστική ουσία (μέλι + γάλα σκόνη για παράδειγμα ή μελάσσα).

Μια καλή αναλογία συστατικών δολωμάτων θα ήταν η ακόλουθη: 100 Kgr πίτυρο + 15 Kgr SENIN ή 5 Kgr μελάσσα (ή μέλι με γάλα σε σκόνη) + 30-50 λίτρα νερό.

Η δοσολογία με την οποία χρησιμοποιούνται τα δολώματα αυτά εί-

ναι συνήθως 3 κιλά στο στρέμμα.

Άλλη απαραίτητη προϋπόθεση είναι να γίνεται το σκόρπισμα τις βραδυνές ώρες και σε υγρό (δρυσικό) έδαφος και να φροντίζουμε να διατηρείται η υγρασία των δολωμάτων. Αντί των δολωμάτων αυτών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν κοκκώδη εντομοκτόνα (COURATER, FOURADAN κλπ.).

Απαραίτητος θεωρείται ο ψεκασμός των πρέμιων και του εδάφους τη νύκτα με διάφορα εντομοκτόνα. Από πειράματα που έχουν γίνει επιτυπωσιμικότερα αποτελέσματα, έδωσε ο ψεκασμός με Ντεσίν (DE-

CIS) με διπλάσια δόση απ' ότι συνήθως χρησιμοποιείται (δηλ. 1 κιλό/τον). Καλά αποτελέσματα έδωσαν επίσης τα: Θειοντάν (THIODAN), Σεβίν (SEVIN) και Ορθέν ((ORTHENE).

Βέβαια, όσο μεγαλώνει η ηλικία των πρεμιών, τόσο ανθεκτικότερες στα δηλητήρια γίνονται. Γι' αυτό σκόπιμο είναι να γίνεται συνδυασμός χρησιμοποίησης δολωμάτων και ψεκασμών τον κατάλληλο χρόνο, ιδίως σε αμπελώνες που είχαν ιδιαίτερο, πρόσλημα την χρονιά που προηγήθηκε για να μή βρεθούν προ εκπλήξεων.

Αντιπαχετική προστασία στην Ακτινιδιά με τεχνητή βροχή

Στην περιοχή μας, πολλές φορές κατά την Άνοιξη, σημειώνονται χαμηλές θερμοκρασίες, και ο κίνδυνος παγετού στις καλλιέργειες είναι άμεσος. Φέτος για να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα, σκεφθήκαμε να θέσουμε σε λειτουργία τις εγκαταστάσεις τεχνητής βροχής τις μέρες εκείνες, που προβλεπόταν πτώση της

το 1987 από λάθος που τέθηκε σε λειτουργία το σύστημα τεχνητής βροχής, αρκετές ακτινιδιές μπουκέφθηκαν και στη συνέχεια καλύφθηκαν

από πάγο και σταλακτίτες. Ήταν οι μόνες που δεν πάθανε ζημιές.

Τον κορμό των δέντρων τον καλύψαμε με ψάθες.

Του Ελ. Α. Μόνα

θερμοκρασίας κάτω από το μηδέν. Έτσι τη βραδυά της 5 Μαρτίου '90 το νερό της τεχνητής βροχής κάλυψε τους βραχίονες, βλαστούς και οφθαλμούς της ακτινιδιάς, στην συνέχεια πάγωσε, δημιουργώντας ταυτόχρονα σταλακτίτες διαφόρων σχημάτων και διαστάσεων. Για το θέμα αυτό δεν ανησυχήσαμε, διότι

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Τετράνυχος - Γενικές αρχές καταπολέμησης

Είναι γνωστές οι ζημιές που προ-
ξενούν οι τετράνυχος στα φυτά (σ-
πυροφόρα και μη). Από τα πολλά
είδη τετρανύχων, δένδροκομικό εν-
διαφέρον παρουσιάζουν ο κόκκινος τε-
τράνυχος (*Panonychus Ulmi* πα-
νώνυχος Ούλμι) και ο πράσινος τε-
τράνυχος (*Tetranychus urticae*, τε-
τράνυχος Ούρτάτσαι). Ο δεύτερος

εμφανίζεται σε διάφορα χρώματα ή
συνδυασμούς αποχρώσεων. Κατά το
φθινόπωρο, η διαχρημάζουσα γενεά
του, αποκτά κίτρινο χρωματισμό.
γι' αυτό λέγεται και «κίτρινος τε-
τράνυχος».

Ο κόκκινος τετράνυχος αναπτύσ-
σει ιδιαίτερη δραστηριότητα στις
μηλιές. Θα έλεγε κανείς ότι είναι

Του
Οδ. Ντινόπουλου

το προτιμώμενο είδος.

Οι τετράνυχος χαρακτηρίζονται
ως εχθροί πρώτης κατηγορίας. Σε
προχωρημένη προσβολή είναι σε θέ-
ση να καταστρέψουν το δέντρο, να
μηδενίσουν ακόμα την παραγωγή
του τρέχοντος έτους και να επηρεά-
σουν δυσμενώς την παραγωγή του
επόμενου έτους.

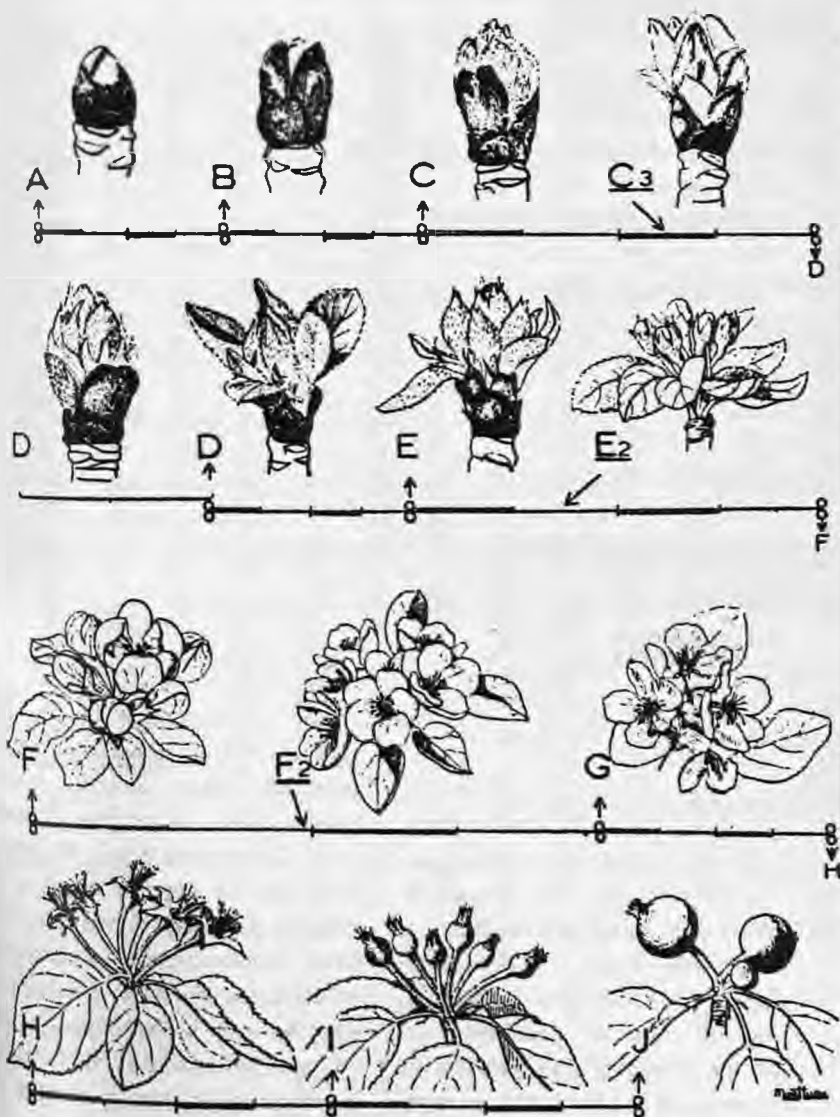
Οι τετράνυχος υπάγονται στα α-
κάρεα. Το σώμα τους είναι μαλακό,
το δε σχήμα τους μπορεί να είναι
σφαιρικό ελλειψοειδές ή ρομβοειδές
και το μέγεθός τους είναι κατά το
μεγαλύτερο από το μισό χιλιοστό.
Τα ακμαία έχουν τέσσερα ζεύγη
ποδιών και οι προνύμφες τους τρία.

Πολλαπλασιάζονται κυρίως εγγε-
νώς (διασταύρωση αρσενικών και
θηλυκών), αλλά δε λείπει και το
φαινόμενο της παρθενογέννησης
(χωρίς γονιμοποίηση των ωαρίων).
Η γονιμότητα είναι πολύ υψηλή και
πολλαπλασιάζονται γρήγορα. Στην
ωστοκία επιδρούν πολύ η θερμοκρα-
σία, η κατάσταση του φυτού - ξενι-
στή και η εποχή. Ο βιολογικός
τους κύκλος κατά τους ξηρούς και
θερμούς μήνες, μπορεί να ολοκλη-
ρωθεί σε 9 μέρες. Οι ευνοϊκότερες
συνθήκες ανάπτυξής τους, γενικά εί-
ναι η θερμοκρασία 26° - 35° C και
σχετική υγρασία 30 - 35%. Η ψυ-
χρή άνοιξη, το ψυχρό φθινόπωρο, η
υψηλή υγρασία, οι ισχυρές βροχές,
καθώς και τα εξασθενημένα φυτά,
ελαττώνουν σημαντικά τη γονιμότη-
τά τους.

Ο παραγωγός για να αντιμετω-
πίσει αποτελεσματικά τους τετράνυ-
χους πρέπει να έχει υπόψη τα εξής:

1. Να ενημερωθεί επαρκώς, γύ-
ρω από τη ζωή τους και τις συνθή-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΒΛΑΣΤΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ
(Σύμφωνα με τον J. FLECKINGER)

θείς τους. Να γνωρίζει ότι έχει σχέση με το βιολογικό τους κύκλο. Να μάθει πως συμπεριφέρονται το καλοκαίρι και πως διαχειμάζουν τον χειμώνα. Ο πράσινος τετράνυχος, γνωστός και ως «κίτρινος τετράνυχος» (Τετράνυχους Ούρτιτσι) διαχειμάζει ως ακμαίο θηλυκό και ο κόκκινος τετράνυχος (Πανόνυχους Ούλμι) υπό μορφή αυγών.

Έχει μεγάλη σημασία να γνωρίζουμε πόσο πραγματοποιείται η εκκόλαψη των χειμωνιάτικων αυγών. Οι νεογέννητοι τετράνυχους (προνύμφες) καταπολεμούνται ευκολότερα. Η εκκόλαψή τους ολοκληρώνεται σε σύντομο χρονικό διάστημα. Μπορούμε ακόμη, να προσδιορίσουμε επακριβώς τον χρόνο επέμβασης, πριν εμφανισθούν τα πρώτα ακμαία και αρχίσει η ωοτοκία. Έχουμε κάθε συμφέρο να καταπολεμηθεί η πρώτη γενεά με επιτυχία. Επιβάλλεται ο πληθυσμός των τετράνυχων, την άνοιξη να μειωθεί στο ελάχιστο. Λιγότεροι τετράνυχους την Άνοιξη, λιγότεροι τετράνυχους και το καλοκαίρι. Το καλοκαίρι η καταπολέμηση είναι δυσκολότερη.

1. Η εκκόλαψη των χειμωνιάτικων αυγών συμπίπτει σε γενικές γραμμές, την περίοδο της ανθοφορίας της μηλιάς. Η επέμβαση φυσικά θα

πραγματοποιηθεί, όχι επάνω στην ανθοφορία, αλλά πριν απ' αυτή. (βλέπε πίνακα, βλαστικό, στάδιο C₃ και D και μετά απ' αυτή, (βλαστικό στάδιο G και H). Η εκκόλαψη την άνοιξη, αρχίζει, και συμβαδίζει με την εξέλιξη της βλάστησης των δέντρων. Αν η άνοιξη είναι πρόωγη, όπως φέτος (1990), είναι φυσικό να έχουμε πρόωγη βλάστηση και πρόωγη ανθοφορία. Χωρίς αντήρηση θα έχουμε επίσης πρόωγη εκκόλαψη των αυγών. Αυτή, έχει άμεση σχέση με τις θερμοκρασίες του περιβάλλοντος, που θα επικρατήσουν την περίοδο αυτή, και δεν επηρεάζεται από το είδος και τη ποικιλία του δέντρου που βρίσκονται τα αυγά.

2. Να γνωρίζει την δράση κάθε ακαρεοκτόνου. Τα ακαρεοκτόνα ανάλογα με τη δράση τους διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες, α) σε ωοκτόνα, εάν καταστρέφουν τα αυγά, β) σε προνυμφοκτόνα, εάν καταπολεμούν τις προνύμφες και σε ακμαιοκτόνα, εάν καταπολεμούν τα ακμαία.

3. Κρίνεται αναγκαίο σ' ένα ετήσιο πρόγραμμα ψεκασμού να χρησιμοποιούνται: εναντίον ακαρεοκτόνα με διαφορετική χημική σύνθεση. Έτσι παρεμποδίζεται η δημιουργία ανθεκτικών φυλών τετράνυχων.

4. Οι εντομοκτόνοι ψεκασμοί είναι υπεύθυνοι για την αύξηση του πληθυσμού των τετράνυχων, επειδή σκοτώνουν τα ωφέλιμα έντομα (παχάλιτσες στέθαιρος γκριζοπα κ.λ.π.) και τα ωφέλιμα ακάρεα (τυφλός δρόφιος κλπ.. Ο παραγωγός έχει συμφέρον να επιλέγει εκείνα τα εντομοκτόνα που σέβονται τα ωφέλιμα έντομα και ακάρεα. Είναι διαπιστωμένο ότι οι εγκαταλειμμένοι μίμνοι ή άλλα οπωροφόρα, μπορεί να έχουν του κόσμου τις προσδόλιες από καρπόκαφα, τίγρη, ψυλλορύκτες κλπ.), από τετράνυχους όμως όχι. Την εξόντωση των τετράνυχων ανέλαβαν τα ωφέλιμα έντομα.

5. Τη περίοδο ανθοφορίας της μηλιάς, ψεκάσουμε και τα άλλα οπωροφόρα δέντρα (αμυγδαλιές, ροδακινιές, αχλαδιές κλπ.), όσα φυσικά έχουν πρόβλημα κόκκινου τετράνυχου.

6. Πολλά εντομοκτόνα καταπολεμούν ή ελέγχουν επαρκώς τον τετράνυχον ούρτιτσι (πράσινο ή κίτρινο ανάλογα με την εποχή). Τα τοια εντομοκτόνα είναι το Ζολόν, το Νοσταθείον κλπ. Πρόβλημα παραμένει ο κόκκινος τετράνυχος, που παντός στις μηλιές, αν και ο ίδιος είναι «εκλεκτή τροφή» πολλών ωφέλιμων εντόμων και ακάρεων.

2. Ακαρεοκτόνα και η δράση τους

Ανάλογα με την εποχή επιλέγουμε, το πιο κατάλληλο ακαρεοκτόνο. (Οοκτόνο, προνυμφοκτόνο ή ακμαιοκτόνο). Για τα αυγά του χειμώνα πριν την εκκόλαψη, ενδείκνυται η χρησιμοποίηση ενός ωοκτόνου (π.χ. το Άπολλο), ψεκάζοντας την άνοιξη, στο βλαστικό στάδιο C₃ D της μηλιάς. Μετά το πέρας της ανθοφορίας, (βλαστικό στάδιο G, H. της μηλιάς και πριν την εμφάνιση των πρώτων ακμαίων, θα συνιστούσε κανείς ένα ακαρεοκτόνο που έχει ωο-

κτόνο και προνυμφοκτόνο δράση (π.χ. το Σεζαρ).

Το καλοκαίρι επειδή συνυπάρχουν αυγά, προνύμφες και ακμαία, θα συνιστούσε κανείς την ταυτόχρονη χρησιμοποίηση δύο ακαρεοκτόνων. Πολλά ακαρεοκτόνα έχουν εξειδικευμένη δράση. Άλλα καταπολεμούν τον κόκκινο τετράνυχον, άλλα τον «κίτρινο τετράνυχον» και άλλα τον φυτόπτη (δεν φαίνεται με το γυμνό μάτι). Αυτά που καταπολεμούν τον κόκκινο τετράνυχον έχουν

επίσης εξειδικευμένη δράση. Στο σχετικό πίνακα αναφέρεται η ακαρεοκτόνος δράση αρκετών ακαρεοκτόνων, σύμφωνα με ξένα δημοσιεύματα. Στο πίνακα 2 σελ. 41, προτείνεται για τον κόκκινο τετράνυχον, να πάσχουν 4 στήλες. Η πρώτη περιλαμβάνει τα ωοκτόνα που καταστρέφουν τα αυγά τον χειμώνα, η δεύτερη τα ωοκτόνα που καταστρέφουν τα αυγά του καλοκαιριού, η τρίτη τα προνυμφοκτόνα, και η τέταρτη τα ακμαιοκτόνα. (βλ. πιν. 2 σελ. 41)

3. Ποικιλίες ροδακινιάς (επιτραπέζια - νεκταρίνια)

Η δεντροκομική έρευνα τον τελευταίο καιρό κάνει τεράστια άλματα. Εκεί δε, που επιστήμη έχει προχωρήσει και προχωρεί με γοργό ρυθμό είναι η δημιουργία νέων ποικιλιών ροδακινιάς, όλων των κατηγοριών (επιτραπέζια, νεκταρίνια, συμπύργια βιομηχανικά). Κάθε χρόνο καινούργιες ποικιλίες λανσάρονται, οι οποίες στις περισσότερες περιπτώσεις παρουσιάζουν περισσότερα πλεονεκτήματα από τις παλιές συνωριμιάζουσες.

Στις προηγούμενες δεντροκομικές χώρες οι παλιές ποικιλίες ροδακινιάς «μπαγιατιάζουν» σε λίγα χρόνια, και παραχωρούν τις θέσεις τους στις νεώτερες. Για ενημέρωση των παραγωγών, δημοσιεύονται 4 πίνακες ποικιλιών που συνιστούν οι Γάλλοι να καλλιεργηθούν στη νότια Γαλλία. Οι δυο πίνακες περιλαμβάνουν τα επιτραπέζια ροδάκινα, ένας για τα λευκόσαρκα και ο δεύτερος για τα κιτρινόσαρκα. Οι άλλοι δύο πίνακες αφορούν τα νεκταρίνια, έ-

νας για τα λευκόσαρκα και ο δεύτερος για τα κιτρινόσαρκα.

Οι συνιστώμενες ποικιλίες γράφηκαν με την σειρά του χρόνου ωρίμανσης, αρχίζοντας από τις πιο πρώιμες και καταλήγοντας τις πιο όψιμες. Οι αναφερόμενες ποικιλίες, στην χώρα μας, υπό τις ίδιες κλιματικές συνθήκες αναμένεται να έχουν την ίδια περίπου σειρά ωρίμανσης.

Ποικιλίες ροδακινιάς που συνιστώνται στην νότια Γαλλία, στις πιο πρώιμες περιοχές της

α) Ροδάκινα επιτραπέζια λευκόσαρκα

Ποικιλία	Ανθοφορία	Ωρίμανση	Παρατηρήσεις
PRIMROSE Πριμρόζ	πρώιμη	2 - 7 Ιουνίου	Χρειάζεται: ένα αραίωμα πρώιμο και αυστηρό
SPRINGTIME Σπριγκτάιμ	πρώιμη	5 - 10 Ιουνίου	Απαιτεί ένα αραίωμα αυστηρό και πρώιμο. Υπάρχουν πολλοί κλώνοι
ALEXANDRA Αλεξάντρα	ημιπρώιμη	10 - 15 Ιουνίου	Γεύση πολύ ξινή κλάδεμμα αυστηρό. Επιθυμεί ένα αραίωμα ικανοποιητικό Δεν έχει συγγένεια με τη δαμασκηνιά DAMAS GF 1869. Κλάδεμμα κανονικό. Ευπαθής στις βακτηριώσεις. Ζητιέται: πολύ από το εμπόριο, σάρκα γλυκειά χωρίς ξινά. Τάση να φυτευθεί πολύ.
ANITA Ανίτα	ημιπρώιμη	21 Ιουνίου	
REDROBIN Ρεντρομπίν	πρώιμη	25 - 30 Ιουνίου	
REDWING Ρεντγουίγκ	πρώιμη	12 - 18 Ιουλίου	Αραίωμα επιμελημένο. Σάρκα γλυκειά
DAISY Ντέιζι	ημιπρώιμη	16 - 20 Ιουλίου	Κανονική παραγωγικότητα. Αραίωμα ικανοποιητικό
MIREILLE Μιρέιγ	ημιόψιμη	6 - 9 Αυγούστου	Κατάλληλη για ευνοϊκές περιοχές. Ο καρπός στερείται χρώματος. Δεν κλαδεύεται αυστηρά
IMPERO Ιμπέρο	κανονική	8 - 13 Αυγούστου	Κλάδεμμα μέτριο
ALINE Αλίν	ημιπρώιμη	10 - 15 Αυγούστου	

6) Ροδάκινα επιτραπέζια κίτρινο-όσκα

Ποικιλία	Ανθοφορία	Ωρίμανση	Παρατηρήσεις
MAYCREST Μείκρεστ	πρώιμη	10 - 15 Ιουνίου	Ίδια συμπεριφορά όπως και η Σπριν κρέστ
SPPIN GREY Σπρίν κρέστ	πρώιμη	15 - 20 Ιουνίου	Άνοση πρώιμη. Μεταξύ των πιο ευπαθών στον παγετό επί των αγθέων. Αραιώμα αυστηρό. Δεν συγτάται σε διαμόρφωση με κεντρικό άξονα
SPRING LADY Σπριγκ Λέιντι	πρώιμη	18 - 22 Ιουνίου	Θα πρέπει γρήγορα να αντικατασταθεί Χρωματισμός πρώιμος του καρπού. Δεν πρέπει να συγκαμίζεται πολύ νωρίς Πρέπει να αντικαταστήσει προσδευκά την Ρεντχέιθεν
PIXIRED Ντίξιρεντ	κανονική	25 - 30 Ιουνίου	
ROYAL GLORY Ρουαγιαλ Γκλόρι	πρώιμη	5 - 10 Ιουλίου	Ολίγο «αδελτίωση» καλή γεύση, ωραία εμφάνιση. Αραιώμα όψιμο και με επιμέλεια
FLAVORCREST Φλέϊδορκρέστ	αρκετά πρώιμη	7 - 12 Ιουλίου	Ζωηρότητα μέτρια
LISBETH Λίσιπεθ	πρώιμη	10 - 15 Ιουλίου	Ενδείκνυται για τις ζώνες τις πιο ευνοϊκές
REDTOP Ρέντοπ	κανονική	15 - 20 Ιουλίου	Ανάπτυξη αρκετά μικρή. Ωρίμανση κλιμακωτή. Παρατηρούνται μερικά γυμνώματα των κλάδων
ELEGANT LADY Έλεγκαντ Λέιντι	πρώιμη	5 - 9 Αυγούστου	Ωραία εμφάνιση. Χυμώδης και μπράζ ανώτερο από την MERRIL SUNDANCE. Κλάδεμα και αραιώμα ελαφρό.
JULY LADY Τζουλάι Λέιντι	κανονική	5 - 10 Αυγούστου	
REDCAL Ρεντκάλ	ημιπρώιμη	20 - 23 Αυγούστου	
O' HENRY O' χένρι	κανονική	20 - 30 Αυγούστου	

γ) Νεκταρίνια λευκοσαρ.

Ποικιλία	Ανθοφορία	Ωρίμανση	Παρατηρήσεις
SNOW QUEEN Σνόου Κουέν	κανονική	4 - 10 Ιουλίου	Αρκετά ευπαθής στο σχίσμο. Κοκκινίσματα στην επιδερμίδα. Συμπεριφέρεται καλά σε διαμόρφωση σχήματος με άξονα. Τάση να φυτευθεί πολύ.
SILVER GEM Σίλβερ Τζεμ	κανονική	26 - 30 Ιουλίου	

δ) Νεκταρίνια κίτρινοσαρ.

Ποικιλία	Ανθοφορία	Ωρίμανση	Παρατηρήσεις
ARMKING Αρμκίγκ	πρώιμη	16 - 20 Ιουνίου	Αραιώμα επιμελημένο. Ευπαθής στο σχίσμο. Αρκετά καλός χρωματισμός. Γυμνώνονται γρήγορα οι κλάδοι σε παλιούς βραχίονες
SUPER CRIMSON Σούπερ Κρίμσον	κανονική	25 - 30 Ιουνίου	

MAGRAND Μέγκραντ	πρώιμη	25 - 30 Ιουνίου
SPRINGRED Σπριγκρέντ	κανονική	10 - 15 Ιουλίου
FLAVORGOLD Φλέιτοργκ Γκόλντ	ημιπρώιμη	22 - 25 Ιουλίου
RED DIAMOND Ρεντ Ντάϊμοντ	κανονική	25 - 30 Ιουλίου
FLAVORTOP Φλεϊτορτόπ	ημιπρώιμη	25 - 31 Ιουλίου
NIAGARA Νιαγάρα	πρώιμη	5 - 10 Αυγούστου
FANTASIA Φανταζία	κανονική	6 - 10 Αυγούστου
TASTY FREE Τέστι Φρι	ημιπρώιμη	23 - 27 Αυγούστου
FAIRLANE Φερλέιν	ημιπρώιμη	27 Αυγ. 3 Σεπτ.
AUTUMNI FREE Ότουν φρι	πρώιμη	1 - 6 Σεπτεμβρίου
HONEY GOLD Χόνεϊ Γκόλντ	ημιπρώιμη	4 - 10 Σεπτ.
HARMONIE Αρμονί	κανονική	20 Σεπτεμβρίου

Ζώνη ευνοϊκή, ολίγο παγετόπληκτη.
Καλιμπράζ ανώτερο από την RED JUNE (Ρεντ - Τζούν). Έχει συγγένεια επί του DAMAS. Αραίωμα και κλάδεμα επιμελημένο

Μεταξύ των ελιγότερον ευπαθών στον παγετό επί των ανθεων. Φυτεύεται ο συνιστώμενος κλώνος Χοντρός και ωραίος καρπός. Ολίγο αραίωμα. Δέντρο εύκολο στη διαμόρφωση σχήματος.

Τάση να φυτευθεί πολύ
Τάση να φυτευθεί πολύ
Πρόκειται για συμπύργνο (Μπρυνόν)

Απαιτεί ένα ικανοποιητικό αραίωμα Αρχικά όψιμη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ακαρεοκτόνα που καταπολεμούν τους τετρανύχους και τους φυτόπτες

εμπορικό Ακαρεοκτόνο όνομα ή όνομα δραστικής ουσίας (1)	Αυγά χειμ. 2	Αυγά καλοκ. 3	προνύμ. 4	ακμαία 5	Τετρανύχους Ούρτιτσα «Κίτρινος» τετρανύχος 6	φυτόπτες 7
Αμπράζ		..	...	...		...
Περοπάλ			...	...		
Αρταμπόν			...	...	..	
Νεορόν			...	...		...
Μορεσάν		..	...	...	..	
Απολλο	...	...				
Ομάϊτ			...	...	...	
Ντικοφά			...	...	...	...
Τετραντιφόν		..	...			
Εντοσουλφόν			...			...
Ντανιτόλ			..	..	...	...
Κροποτέ			...			...
Σεζόρ		...	...			...

Σημ. (1): Εμπορικό όνομα ακαρεοκτόνου ή δραστική ουσία

(2): Ωκτόνο. Για τα χειμωνιάτικα αυγά του κόκκινου τετρανύχου

(3): Ωκτόνο. Για τα αυγά του καλοκαιριού του κόκκινου τετρανύχου

(4): Προνυμφόκτονο. Για τις προνύμφες του κόκκινου τετρανύχου

(5): Ακμαιοκτόνο. Για τα ακμαία του κόκκινου τετρανύχου

(6): Ακαρεοκτόνο για τον «κίτρινο τετρανύχο» Τετρανύχους Ούρτιτσα

(7): Ακαρεοκτόνο για τους φυτόπτες

.. : Μικρή αποτελεσματικότητα.

... : Μεγάλη αποτελεσματικότητα

ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1989

Σαλιγκαροτροφία

Η δραστηριότητα αυτή, μέχρι πριν λίγα χρόνια, περιοριζόταν στην ελεύθερη συλλογή σαλιγκαριών, τη συγκέντρωσή, από εμπόρους σαλιγκαριών και τη διάθεσή στην εξωτερική αγορά.

Την τελευταία πενταετία έχει εκδηλωθεί ενδιαφέρον για εκτροφή σαλιγκαριών σε συστηματικά εκτροφεία και έχουν δημιουργηθεί αρκετά με το Ν. 1262/82. Στόχος είναι να αναπτυχθεί η συστηματική εκτροφή σαλιγκαριών με μικρές κατ' αρχήν μονάδες για συμπλήρωση του εισοδήματος των αγροτικών οικογενειών.

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου:

— Δίνεται οικονομική ενίσχυση για δαπάνες εγκατάστασης εκτροφείου σαλιγκαριών, οικογενειακού τύπου, στα πλαίσια του Κ. 797/85.

— Θα συνεχιστεί η οικονομική ενίσχυση για την έρευνα στον τομέα της σαλιγκαροτροφίας από το αρμόδιο Εργαστήριο του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Θα συνεχιστεί η έκδοση εντύπων για ενημέρωση των γεωπόνων και των εκτροφέων σαλιγκαριών.

Γουνοφόρα ζώα

Στον κλάδο αυτό τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μία τάση ανάκαμψης κέντρων γούνας (Ν. Κασταριάς - Ν. Καζάνης), όπου υπάρχουν και οι περισσότερες μονάδες εκτροφής.

Σημειώνεται, ότι οι διευκολύνσεις του Ν. 1262/82 και του Κ. 797/85 αποτελούν ισχυρό κίνητρο ανάπτυξης του κλάδου αυτού. Ωστόσο, πρέπει να ξεπεραστούν σημαντικά προβλήματα, όπως:

— Η δυσχέρεια εξασφάλισης κατάλ-

λτων ζωοτροφών

— Η έλλειψη επαρκούς ειδικευμένου, Επιστημονικού Προσωπικού και κέντρου Επιστημονικής στήριξης του κλάδου (Σταθμός Γουνοφόρων κλπ.)

Η έλλειψη σύγχρονων έργων υποδομής (παρασκευαστήρια ζωοτροφών, βυρσοδεψεία κλπ.)

Έτσι, το πρόγραμμα στοχεύει στην αύξηση της παραγωγής, με τη μεγαλύτερη δυνατή εκμετάλλευση των υφισταμένων δυνατοτήτων, στην αύξηση της παραγωγικότητας, στη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων γουνοδερμάτων και τη μείωση του κόστους παραγωγής. Οι στόχοι αυτοί επιδιώκεται να επιτευχθούν, με:

— Την ίδρυση μικρών μονάδων πα-

ραγωγής γουνοδερμάτων (μινκ και αλεπούς) στα πλαίσια του Ν. 1262/82 και του Κ. 797/85

— Την ίδρυση Σταθμού Γουνοφόρων ζώων στην Καστοριά

— Την ανύψωση του επαγγελματικού επιπέδου των εκτροφέων, με την οργάνωση εκπαιδύσεων και έκδοση ειδικών εντύπων σε θέματα ζωοτεχνικοοικονομικά, που αφορούν τα γουνοφόρα ζώα

— Τη μετεκπαίδευση Επιστημονικού Προσωπικού

— Την προώθηση συλλογικών μορφών δραστηριοτήτων στους τομείς ζωοτροφών, προμήθειας μέσων παραγωγής και εφοδίων, επεξεργασίας δερμάτων κλπ.

Έκδοση:

Διεύθυνση Γεωργικών Εφαρμογών.

Το βακτηριακό κάψιμο των μπλοειδών

Όπως φαίνεται, το «βακτηριακό κάψιμο» είναι μία σοβαρή ασθένεια. Πολλοί παραγωγοί κυρίως αχλαδοπαραγωγοί βρίσκονται σε απόγνωση. Η ασθένεια δύσκολα αντιμετωπίζεται. Καθοριστικό ρόλο στην επέκτασή της ασθένειας είναι οι κλιματικές συνθήκες που θα επικρατήσουν την περίοδο της ανθοφορίας. Η άνοξη

είναι εκείνη που θα ευνοήσει περισσότερο ή ολιγόταρο την διάδοση της ασθένειας. Ο ζεστός καιρός με υψηλή υγρασία. Δεν έχει σημασία εάν είναι δυνατές οι βροχές ή είναι βροχούλες και ψυχάλες, τα βακτήρια βλαστάνουν και προσβάλλουν τα άνθη και την τρυφερή βλάστηση.

Στο επόμενο τεύχος θα δημοσιεύσουμε ειδικό άρθρο αντιμετώπισης της ασθένειας σε ετήσια βάση (πρόγραμμα ψεκασμού κυρίως επί των ανθέων - ποικιλίες ανθεκτικές ή ανοσολογικές - εστίες μόλυνσης - κατάλληλη προσεκτική, κλπ.

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο

“Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες

Τι είναι τὰ κοκκοειδῆ (ψῶρες) καὶ πῶς καταπολεμοῦνται

Δὲν πρέπει νὰ λείψει ἀπὸ κανένα ἀγροτικό σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα

τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

ὅλις κυκλοφόρησε ἓνα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο εἶδος του

«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

—Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» καὶ πῶς ταξινομοῦνται

— Πίνακες κατατοπιστικοὶ χρήσιμοι καὶ διαφωτιστικοί

— Ἐνα βιβλίο ἀπαραίτητο γιὰ κάθε ἀγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

3. ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ

Του Τάκη Μπάϊτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

